

Blauwe Klauwier

juli 2022

VWG-excursie in De Brand, 1 mei 2022 (Harold Bierens)

Inhoudsopgave

Vogelen in de cloud: oproep!	3
Correctie: Dwerguil bleek oren te hebben	5
Nationale vogelweekexcursie 2022	7
Het vogelleven van Harold Bierens	10
Excursie naar De Brand	19
Natuurinclusief bouwen	24
Afgestoft: tassen vol klauwieren	27
Afgestoft: rara aves campinae	29
Warmtebeeldkijkers, wat kunnen we er mee?	31
Robbie's vogelboekenkast: Vogels onderweg	36
Sprookje uit 1001 nacht	42
Voormalige broedvogels in de Kempen: Krooneend t/m Bosruiter	47
De Mortelen, zaterdag 28 mei 2022	70
Broedsels van Witte Kwikstaarten in rozenkassen	73
Over het uitvliegen van Slechtvalken	77
Hop broedde succesvol in het Leenderbos	81
Vogels in de baan	83
Big Day 25 juni 2022	86
Nestkastcontrole Koningshof	97
Fotocollage	99
Activiteitenkalender	102

Colofon

Redactie: Paul van Pelt, Robbert van Hiele, Jules Andela & Tom Heijnen

Fotobijdragen: © bij de betreffende fotografen

Uitgave: Vogelwerkgroep de Kempen

© **Copyright.** Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Voorwoord

Voor jullie ligt/zweeft/hangt de nieuwe digitale zomerversie van de Blauwe Klauwier 2022.

De Big Day 2022 is afgelopen zaterdag 25 juni gehouden in de gemeentes Eindhoven, Reusel en Veldhoven. Topdag geweest. Enkele reacties. Pieter Wouters van team Reusel zei: *"Fantastische dag. Maar waarom deden er zo weinig mensen mee? We moeten meer reclame maken. Het is ook een prachtig evenement voor beginnende vogelaars."* Het woord vermoeiend viel ook verschillende keren. Team Veldhoven was bijvoorbeeld om 3.30 uur al present voor de niet gehoorde Nachtzwaluw. Ha, maar wel de Kwartel en de Bosuil. En Geurt Jan van Ek die samen met Harold Bierens Eindhoven vertegenwoordigde zei: *"Gezellig, leerzaam, spannend maar zeer vermoeiend. Ben zelfs mijn stem helemaal kwijt. Leuk om af te sluiten met een Nachtzwaluw in Eindhoven."* Het bleek voor allemaal een hele mooie manier om hun gemeente nog beter en ook anders te leren kennen en je kennis nog weer verder bij te spijkeren. Wie wist van tevoren dat het zo moeilijk zou zijn om op 25 juni een Gekraagde Roodstaart te horen of te zien. Ok, ze gaan minder zingen maar zoveel minder. Iedereen zei dat we het volgend jaar gewoon weer moeten doen. Misschien vroeg in mei, misschien teams in andere gemeentes dan waar ze zelf wonen loslaten, misschien gewoon op dezelfde manier. We zien wel. Nu 10 maanden lobbyen om ook de vogelaars die denken dat het niets voor hen is enthousiast te maken. Het zou leuk zijn om het iets te maken voor de hele vereniging, beginners en gevorderden.

Ik wil één artikel in deze Blauwe Klauwier eruit lichten. Het zou kunnen dat je nog weet dat we een oproep deden voor een presentatie van jouw vogelleven. Wat tips stonden erin over wat je zou kunnen schrijven. Harold Bierens heeft dat op een geweldige manier gedaan. Persoonlijk, mooi verhaal en tekeningen en foto's van eigen hand. Ik heb ervan genoten, zo leuk om te lezen dat anderen op eenzelfde manier blij worden gemaakt door vogels. Laat je dus inspireren. In de volgende editie is er weer genoeg plek. Lees-, kijk- en genietplezier gewenst!

Namens de redactie, Robbert

Vogelen in de cloud oproep!

Van de redactie

Tijd voor (alweer) een nieuw idee! In de Blauwe Klauwier willen we voortaan onze leden de kans geven om hun favoriete Youtube vogelfilmpjes te delen.

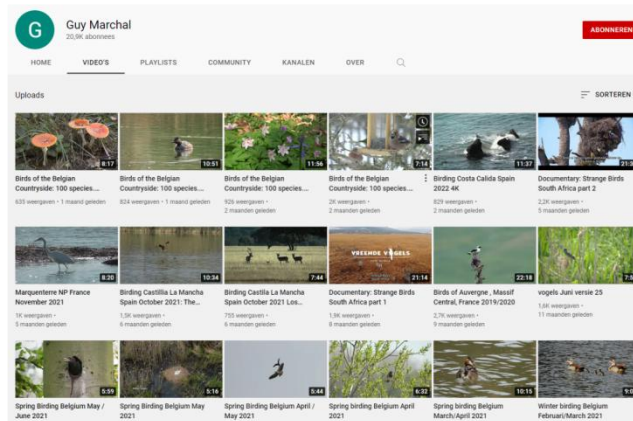
Zoals de meesten wel weten staat Youtube vol met prachtige vlogs over natuur, en dan voor ons interessant: die over vogels. Iedereen heeft zo zijn eigen favorieten, en vele daarvan zullen waarschijnlijk niet bekend zijn bij de andere vogelaars. Daarom dachten wij: geef de VWG leden de kans om hun pareltjes te delen met de groep.

Per keer zullen we maximaal 5 links publiceren (om jullie niet te overvoeren), en het onderwerp moet vogel gerelateerd zijn. Het kan bijvoorbeeld gaan over vogelfotografie of het herkennen van vogels. Over vogelgebieden of over specifieke soorten. *You name it...*

We starten deze rubriek met een aantal favoriete filmkes van ons redactielid Jules Andela.

Videokanaal van Guy Marchal en Rita Plasman, klik [hier](#).

Talentvolle amateur foto- en videografen-koppel van onze zuiderburen. Maken erg mooie video's en foto's, niet alleen van alledaagse vogels maar ook van exotische exemplaren tijdens een van hun vele reizen.

Videokanaal tvbuitengewoon, klik [hier](#).

Niet een specifieke vogelserie maar gaat over de prachtige natuur in Gelderland. Zoek met name naar de wat langer durende video's (±25 min) met Harm Edens als presentator (zie [voorbeeld](#)).

Videokanaal van Bartje Struun, klik [hier](#).

Mooie korte natuurfilms vnl. van Noord-Nederlandse natuur.

Videokanaal van Mark Smith, klik [hier](#) (Engelstalig). Topfotograaf uit de USA die de mooiste foto's maakt.

Videokanaal van Mike Lane, klik [hier](#) (Engelstalig). *Down-to-earth* topfotograaf uit Engeland, met vele tips & tricks voor de vogelfotograaf.

Dus stuur je favorieten naar redactievwgdekempen@gmail.com en misschien staan deze dan in een volgende uitgave. ■

Appelvink bij Eersel, 28 april 2022 (Hans Blox)

*Dwergooruil in Trujillo, Spanje,
31 maart 2022 (Paul van Pelt)*

Correctie: Dwerguil bleek oren te hebben

Tom Heijnen

In de vorige Blauwe Klauwier stond een artikel over zeldzame broedvogels in 2021. Paul en ik meldden daarin een mogelijk territorium van een Dwerguil. Dit blijkt niet juist te zijn.

Dwerguil met oren

De melding betreft een opname van Rob Aarts in de omgeving van de Patersgronden op 13 mei 2021. Die opname werd door Frank Neijts aan twee leden van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna voorgelegd en die waren toen van mening dat het om de roep van een Dwerguil ging.

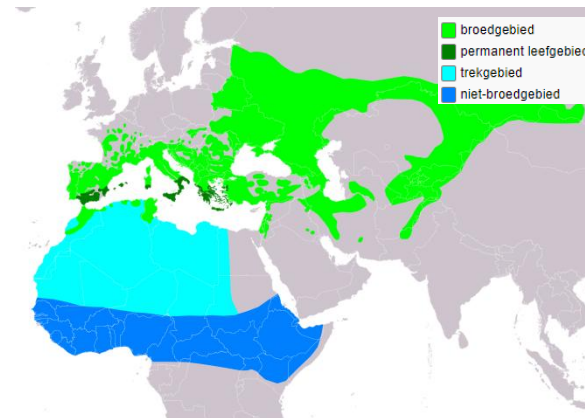
Tijdens het schrijven van ons stukje over zeldzame broedvogels was de melding van Rob in behandeling bij de CDNA en hebben we als soort de Dwerguil aangehouden. Inmiddels heeft de CDNA de opname grondig geanalyseerd en is het besluit van de commissie bekend. Het bleek niet om een Dwerguil te gaan maar om een Dwergooruil!

Dit was de eerste waarneming in de Kempen en één van slechts 14 gevallen in Nederland.

Dit voorval illustreert hoe lastig het kan zijn om geluiden van vogelsoorten uit elkaar te houden. Bovendien lijkt de roep van beide soorten op die van de Vroedmeesterpad!

Verspreiding

De dichtstbijzijnde broedgebieden van de Dwergooruil liggen in midden Frankrijk. De afgelopen decennia is de soort toegenomen in Z- en ZO-Europa maar afgenomen in N-Frankrijk en Portugal.

Verspreidingsgebied van de Dwergooruil (bron: [Wikipedia](#))

Een groot deel van de Dwergooruilen trekt in de winter naar Midden-Afrika ten zuiden van de Sahara. Meldingen buiten het vaste broedgebied betroffen blijkbaar 'doorschieters' van vogels die in het voorjaar (maart-april) noordwaarts trokken, wellicht onder invloed van sterke oostenwinden. ■

 De CDNA gegevens van de Dwergooruil zijn [hier](#) te vinden.

Op de website van Xeno canto zijn tientallen roepjes van Dwerguil en Dwergooruil te beluisteren. Klik [hier](#) voor Dwerguil en [hier](#) voor Dwergooruil.

De roep van de Vroedmeesterpad is te beluisteren op de site van Natuurpunt, klik [hier](#).

Voor informatie over Dwergooruilen in Nederland en overig Noordwest-Europa tot 2012 klik [hier](#).

*Wim Deeben geeft uitleg tijdens de nationale vogelweekexcursie
in het Achtereinds Laag, 14 mei 2022(Mark Sloendregt)*

Nationale vogelweekexcursie 2022

Wim Deeben & Mark Sloendregt

Van 6 tot 15 mei werden weer tal van vogelexcursies georganiseerd in het kader van de 'Nationale Vogelweek'. De organisatie is in handen van Vogelbescherming Nederland en leden van lokale vogelwerkgroepen leiden excursies naar vogelrijke gebieden. Vanaf het begin in 2014 doen we mee want we vinden het enthousiasmeren van mensen voor natuur, en vogels in het bijzonder, belangrijk.

Ditmaal hebben we gekozen voor een excursie op zaterdag 14 mei naar het Achtereinds Laag in Aalst. Het Achtereinds Laag is een terrein van Brabants Landschap en is pas recent ontwikkeld als 'nieuwe natuur'. Voormalige landbouwgrond werd afgegraven en er zijn vennen ontstaan. Het is een kleinschalig landschap geworden met nieuwe natuur.

Eén wandeling loopt door het gebied en er is een uitzichtpunt met kijk op het nieuwe ven en de oeverzwaluwwand. We hebben een ronde (gele route) gelopen van ongeveer 4 kilometer, vanuit de Hut van Mie Pils, door 't bos - via het Meeuwenwater - naar het Achtereinds Laag en terug.

In totaal hebben we 60 soorten vogels waargenomen waaronder typische bosvogels, steltlopers en zwaluwen. Enkele leuke soorten die we goed hebben gezien waren lepelaar, roodborsttapuit, wespendif en geelgors. Jules Andela en Peter Horio maakten enkele mooie platen tijdens de excursie.

De deelnemers aan onze excursie waren erg enthousiast en hebben dit laten weten in een reactie naar Vogelbescherming Nederland. Voor enkele mensen waren er ook nieuwe vogelsoorten bij - zoals de Wespendif - die ze nog niet eerder hadden gezien. De groepsgrootte van 20 mensen vormde voor de meeste mensen geen probleem omdat we met twee gidsen

waren. De herkenning en uitleg van vogelgeluiden werd erg op prijs gesteld.

Een deelnemer schreef het volgende op de vraag wat deze vond van het gebied en de vogels: *"Super! Heel veel gezien en ook geleerd. Vooral het luisteren en determineren. Dag erop zelf gaan wandelen en vonden de geelgors op geluid. Eerste keer een goudvink gezien. Ook de tip om Birdnet te gebruiken werkte goed om wat je denkt te horen te bevestigen en wat je niet kunt thuis brengen te benoemen. Het gebied vonden we zeer geschikt om te vogels te zien en te horen. Echt verrassend hoeveel verschillende soorten er in dit gebied zijn. Ook het afwisselend landschap met de verschillende*

Lepelaar in het Achtereinds Laag, 14 mei 2022 (Jules Andela)

vogels maakte het gebied uitermate geschikt voor de wandeling. Tenslotte de begeleiding van de gidsen maar ook onderling was erg goed en droeg erg bij aan het veel zien en horen. Had nooit gedacht dat je na een wandeling zoveel kon horen en benoemen. Fantastisch!!!"

We willen iedereen bedanken voor hun belangstelling en enthousiasme tijdens de excursie. ■

Waargenomen soorten in het Achtereinds Laag op 14 mei 2022

Man Geelgors met voer voor de jongen in het Achtereinds Laag, 14 mei 2022 (Jules Andela)

Vogels: Blauwe Reiger, Boerenzwaluw, Bonte Vliegenvanger, Boomklever, Boomkruiper, Boomleeuwerik, Boompieper, Brandgans, Buizerd, Fitis, Gaai, Geelgors, Gekraagde Roodstaart, Gele Kwikstaart, Gierzwaluw, Goudhaan, Grasmus, Grauwe

Gans, Groenpootruiter, Grote Bonte Specht, Grote Canadese Gans, Holenduif, Houtduif, Huiszwaluw, Kievit, Kleine Mantelmeeuw, Kleine Plevier, Kneu, Knobbelzwaan, Koekoek, Kokmeeuw, Koolmees, Krakeend, Kuifeend, Kuifmees, Lepelaar, Meerkoet, Merel, Nijlgans, Oeverloper, Oeverzwaluw, Pimpelmees, Putter, Roerdomp, Roodborst, Roodborsttapuit, Spreeuw, Staartmees, Tapuit, Tijftjaf, Torenvalk, Vink, Wespendif, Wilde Eend, Winterkoning, Wintertaling, Witte Kwikstaart, Zanglijster, Zwarte Kraai, Zwartkop.

Broedende Kokmeeuw in het Achtereinds Laag, 14 mei 2022 (Jules Andela)

Vlinders: Citroenvlinder, Klein Koolwitje, Bont Zandoogje.

Libellen: Gewone Oeverlibel, Viervlek, Platbuik.

Zoogdieren: Haas.

RODE WOUW
Milvus milvus

HAVIK
Accipiter gentilis

ZEEAREND
Haliaeetus albicilla

BOOMVALK
Falco subbuteo

VISAREND
Pandion haliaetus

Het vogelleven van ...

Harold Bierens

VWG-lid sinds 1988. Bestuurslid, vice-president. Heeft wel eens een Bosuil gezien.

In de laatste, rijk gevulde, Blauwe Klauwier werd een oproep gedaan aan leden om te vertellen over hun vogelleven. Pure gemakzucht van de redactie natuurlijk om zo van de interviews af te zijn. Maar omdat de rubriek tot minimaal 2042 gaat lopen neem ik de handschoen op om er van af te zijn.

Het begin

Mijn vogelleven begon al vroeg, al waren het niet per se vogels waar mijn aandacht naar uitging. Meer dieren in het algemeen. Ik kan me niet anders herinneren dan dat ik gefascineerd was door natuur en dieren in het bijzonder. Dat uitte zich door samen met een jeugdvriend met een schepnet kikkers en stekelbaarsjes te vangen, al waren we net zo blij met 'enge beesten' als Geelgerande waterroofkever en bloedzuigers. Kikkers vingen we trouwens niet veel langs de rechtgetrokken Run. Mijn kennis kwam uit bibliotheekboeken. Ik las veel en leende ook altijd enkele natuurgidsen. Met die kennis vulde ik mijn eigen dierenencyclopedie aan:

een plakboek aangevuld met (aan)tekeningen. Maar ook mijn trotse bezit 'Encyclopedie van het dierenrijk' door Eigener, een van mijn mooiste cadeaus ooit.

Encyclopedie van het dierenrijk

Met informatie uit andere boeken vulde ik het aan en maakte aantekeningen over verschillen bij verwante soorten die niet in mijn 'bijbel' stonden. Ik had nog geen besef dat het onbegonnen werk was om het hele dierenrijk in één boek te vatten, maar ik leerde wel dat het boek verre van volledig was. Ik etaleerde mijn natuurkennis graag als kind en kreeg een gezonde hekel aan

bepaalde ooms die het beter dachten te weten. Het werd thuis niet met de paplepel ingegoten, maar een zondagse wandeling over de heide was wel plezier voor het hele

gezin. Er waren wel eens discussies waar ik tegen de katholieke tradities inging door te stellen dat de mens 'als diersoort' niet boven de anderen stond en zeker geen belangrijk middelpunt van de 'schepping' was. Dat vonden vooral mijn broer en zus vervelend maar verder werd alles gedoogd. Inclusief stinkende schelpen- en schedelverzamelingen en afgeknipte vleugels van vogellijken. Het verzamelen zat er vroeg in en doe ik nu nog middels 'soortenlijsten'.

Via Jan Schiebroek, met wie ik nog altijd bevriend ben, kwam ik in aanraking met de ACJN, de jeugdbond. En toen ging het hard met de vogelliefde. De eerste kijker werd gekocht (een redelijk 8 x 40 exemplaar) en al snel was ik fanatieker dan hij. Dat kwam ook doordat ik van huis uit meegekregen had dat wanneer je ergens lid van bent, je dan ook gaat. Judo, karate en scouting sloeg ik ook

nooit over. Dat de geboden excursies vrijblijvend waren maakte voor mij niet uit.

Ik ging dus vrijwel ieder weekend mee op excursie en soms wel 2 keer. Hoewel het een jeugdbond voor natuurstudie in de brede zin was, lag het accent tijdens de excursies vooral op vogels. Ook omdat er jaarrond altijd wel iets te zien was. Ik deed hier snel vrienden voor het leven op. Omdat Edwin (een van deze vrienden) onlangs al een mooi en treffend artikel over de ACJN schreef wil ik hier niet teveel over uitweiden. In mijn herinnering was het altijd goed, we fietsten de hele Kempen door. Ook in kloteweer door het agrarisch landschap, maar we zagen wat Wulpen, Patrijzen en Buizerds en de dag was goed. Alles keurig bijgehouden in mijn vogellogboekjes.

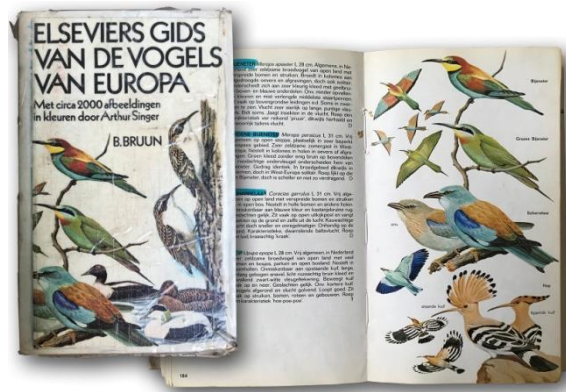
Grappig om dat terug te lezen: Boomklevers en Putters werden gemarkeerd als iets bijzonders en de aantallen Kieviten en wat Wulpen en Grutto's die toen achteloos genoteerd werden zijn dat nu. We leerden veel van elkaar, ook door fouten te maken. Zo vertelde ik Hein Prinsen eens vol trots dat ik een Middelste Bonte Specht gezien had. In mijn eerste vogelgids "Vogels van de Lage Landen" was de viltstifttekening van een Mibo datgene wat het meest op een jonge Grote bonte leek. Hein, een veel betere vogelaar, legde het geduldig uit.

door beschrijvingen voor te lezen en daarbij soort- of familienamen weg te 'piepen'. Dit is vorig jaar herhaald in onze eigen Mystery Bird Quiz.

De Vogelwerkgroep

De jeugdbond was een voortvloeiende uit de hippiejaren en begon langzaam af te brokkelen. Na mij was er nog wel aanwas maar de studies van iedereen deden een regelmatig excursieprogramma opdrogen en er was de VWG waar velen van ons rond hun 18-20^e in doorstroomden. Een hoop oude bekenden maar vooral veel nieuwe gezichten. Het was gedaan met B-activiteiten, de focus lag nu echt op vogels. Een wekelijks excursieprogramma was er niet. Er waren de diverse tellingen, onderzoeken, beheerswerkzaamheden en tripjes waar je aan mee kon doen. En door aan veel mee te doen, leerde je ook snel.

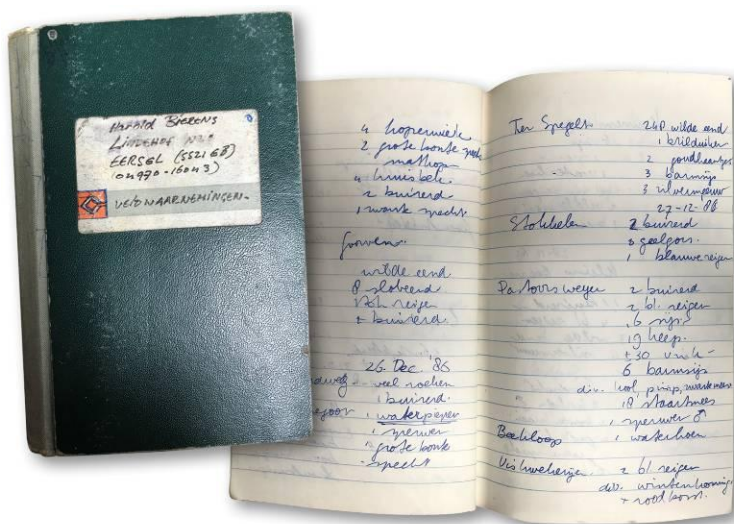
Over vogels, nieuwe mensen en dat het ook hier stervensgezellig kon zijn. Anders dan bij de jeugdbond kwam er hier vaker een drankje aan te pas. En dan denk ik vooral terug aan jaarvergaderingen op het Polvokamp die een heel weekend in beslag namen. Een feestweekend met Bonte avond waar je lang naar uitkeek. De ledenpopulatie was toen wel een stuk diverser en breder in leeftijdsopbouw. Maar ook aan weekenden naar Cap Gris Nez, waar zonder overleg als

De Bruun

Al snel was er dan ook een echte gids. De 'Bruun'. De Elseviers gids van vogels van Europa. Een wereld ging open en de reislust werd opgewekt want die kleurige soorten in de gids wilde ik ook wel eens zien.

Tijdens kampen die naast leerzaam vooral ook erg gezellig waren speelden we quizen

Eén van mijn vogellogboekjes

vanzelfsprekend gekampeerd werd, bewaar ik goede herinneringen, al zag ik toen niet de lol van over zee turen naar vage stipjes door een telescoop.

Pas later toen ik in Zuid-Zweden door een echte Swarovski (van Jan Kolsters) mocht kijken zag ik de meerwaarde van deze optiek en kocht ik er zelf een. Los van het feit dat ik als tiener geen geld had om zoiets als een Swarovski te kopen.

Ondanks, of misschien wel dankzij de mooie herinneringen is een VWG-lidmaatschap niet altijd vanzelfsprekend geweest. Er was een periode waarin ik minder actief was en vond dat de mooiste VWG-tijd achter ons lag (periode met jonge kinderen). Toen heb ik ook wel overwogen om het lidmaatschap te beëindigen. Ik ben intussen al wat jaren actief in het bestuur en in die hoedanigheid is het onmogelijk om afscheid te nemen van de club. Het loopt niet storm met aanmeldingen voor het bestuur en dat is jammer. We hebben er in de Coronatijd best wat nieuwe leden bij gekregen en de jaren ervoor ook. Het bestuur mag daar wel meer een afspiegeling van zijn. Als bestuurslid zie ik voor mezelf een verbindende rol. Ik heb me het commentaar aangetrokken dat we een 'klikje' zijn. Er is zeker een clubje oudgedienden dat al lang vriendschappelijk met elkaar omgaat. Maar dit is geen besloten kring. Iedereen is welkom, voor

vragen, om iets mee te gaan drinken of actief mee te doen met een van de onderzoeken.

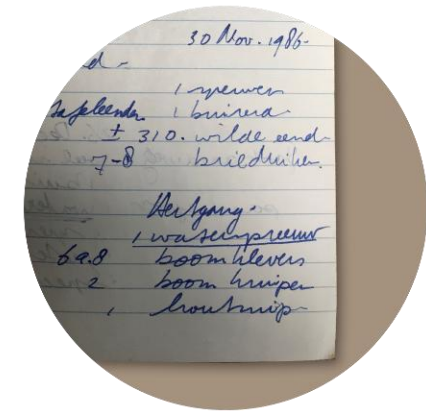
Ook mag ik mezelf lid noemen van de 'commissie van wijzen', het clubje dat zich bezig houdt met de invulling van het jaarprogramma. Ook hier staan we open voor suggesties van buitenaf. Ik heb aan veel VWG-activiteiten wel een keer meegedaan, maar het leukst vind ik toch de vroege inventarisatierondes. Vroeg het veld in is altijd lonend. En leerzaam. Vogelgeluiden gaan gewoon beter in je systeem zitten. Waar ik 'vroeger' vooral een zichtvogelaar was, doe ik nu meer op geluid. Een scherpe blik is fijn maar weten wat je zoekt ook. Maar de lol in het vogelen is ook belangrijk, daarom sla ik over het algemeen geen excursies of VWG-weekenden over. Gewoon lekker vogels kijken zonder meteen de 'onderzoeksdruk' te voelen.

Mooie vogelmomenten

En tijdens zo'n weekend wil je graag bijzondere vogels zien of zoveel mogelijk (soorten). Bij de ACJN werd je geleerd dat dit 'fout' was. Soortenjagers waren het verkeerde soort vogelaars en ook bij de VogelWERKgroep dient het accent te liggen op onderzoek. Maar het blijkt voor velen toch een soort guilty pleasure en waarvoor houd je anders al die lijstjes bij?

Zelf heb ik niets met 'twitchen' of vooral de denigrerende communicatie tussen twitchers onderling, maar uiteraard ben ik, net als iedereen, blij met een bijzondere waarneming.

Het is jammer dat je met de jaren en ervaring het jeugdige enthousiasme hierin verliest. Het samen kicken op een eerste Rode wouw die laag over een bosrand komt aanzien tijdens een jeugdkamp in Midden-Limburg: kriebels in de buik. Of een eerste Slechtvalk, ook tijdens een ACJN-kamp in Oostvoorne. Dit in een tijd dat niet iedere stad of hoogbouw zijn eigen nestkast had. De Slechtvalk was als broedvogel verdwenen uit Nederland en roofvogels in het algemeen klommen net op uit een dal na jaren van vergiftiging en vervolging. Daar op dat moment kwam een adulte Slechtvalk in een duikvlucht over de duinen waar ik, samen met iemand anders, vermoeid en enigszins verdwaald door het losse zand sjokte. Het leed was geleden, we stonden te springen van geluk. Kort daarna leerden we ook de afgunst kennen. *Mwa, het zal wel een Boomvalk geweest zijn* was de reactie van iemand die later nog even op de zwarte lijst

stond bij Dutch Birding vanwege te vaak geclaimde soorten die 'net weg' of verkeerd gedetermineerd waren. Ik kan doorgaan.

Tijdens een karatekamp (jawel) hoorde ik een tropisch geluid dat mij onbekend was. Mijn kijker gepakt (niet cool) en dit net zolang achtervolgd door een naaldbos bij Udenhout tot ik bij een zandverstuiving uiteindelijk de man Wielewaal in beeld kreeg. Niet te bevatten geluismoment en het geluid voor altijd in het geheugen gegrift.

Zulke momenten bleven wel maar waren ook onderhevig aan inflatie. Zomaar een nieuwe soort als Waterrietzanger in Polen was leuk maar echt kicken deed ik pas op de Laplanduil. *Nee man, da's een f*cking Laplanduil*, riep ik verrukt uit. Even vergetend dat ontdekker Jan (Schiebroek) die met Great Grey Owl al correct gedetermineerd had.

Terwijl ik dit zo schrijf bedenk ik me dat ik eigenlijk nog genoeg kickmomenten heb. Misschien wat sleet op het enthousiasme. Er zijn bepaalde factoren die meespelen bij deze extatische gevoelens.

(1) Staat de soort hoog op je verlanglijstje? Dit gold bijvoorbeeld voor de Resplendent Quetzal in Guatemala, de mooiste van alle trogons met zijn glanzend groene dekveren

en een meterlange staart. Of bijvoorbeeld de Andescondor die we in het prachtdecor van Colcacanyon omhoog zagen schroeven.

Daar komt bij:

(2) Is de soort mooi te zien? Ik kan nog steeds genieten als ik een Boomklever of Gekraagde roodstaart mooi in beeld heb. Kicken wordt het pas bij spectaculaire soorten die je zelden of moeilijk te zien krijgt. Ik denk dan bijvoorbeeld aan een volwassen Lammergier die in de bergen op 12 meter voorbij komt zeilen.

Visarend bij Sharm el Sheikh, november 1989 (HB)

Of een Visarend op een paaltje in de Rode zee, die ik snorkelend tot op drie meter onder het beest kon naderen. Vanuit het water was dat onbeholpen zoogdier geen bedreiging. Het werd hier nog wel even spannend omdat ik onder water een felle steek voelde en vervolgens een brandend been. Het leek te komen van een giftige

Koraalduivel. Spannende uurtjes wachten volgden.

Kwartel bij Sharm el Sheikh, maart 1990 (HB)

Tijdens mijn tijd in de Sinaï had ik trouwens veel ontmoetingen met 'zeldzame' vogels dichtbij. Op trek in de woestijn is dat niet raar. Zo zag ik er onder andere een Kwartel die zonder dekking toch op zijn schutkleur vertrouwde en een Kleinst waterhoen.

Kleinst Waterhoen bij Eilat, februari 1990 (HB)

Er is een uitspraak: 'de beste vogelsoort van de reis is vaak een zoogdier'. Dat geldt voor mij ook. Ik herinner mij grote opwinding bij een groepje dolfijnen op de boeg van onze boot in de Galapagos of bij mijn eerste Bever die in de Ourthe onder mijn kano doorzwom. Maar goed.

(3) Komt de soort na inspanning?

Kijk, twitchen is niet zo moeilijk met alle moderne communicatie. Begin januari van dit jaar reden we op weg naar Zeeland om via Alblasser-dam om hier Purperkoet en Bruine boszanger te zien. Auto parkeren, een paar honderd meter lopen en we vonden beide soorten op de verwachte plek. Bruine boszanger was een nieuwe soort, Purperkoet vooral erg fraai. Die laatste liet zich ook mooi zien. Leuk, maar geen echte kick. Anders was dat in opnieuw de Sinaï. In het donker begonnen we bij het St. Katharina klooster aan een klim naar de top van Mount Sinaï, met ruim 2600 meter de hoogste berg van Egypte. Technisch niet uitdagend, er gaat gewoon een pad omhoog. Maar de steilte en ochtendkou waar we niet echt op berekend waren maakten het toch een avontuur. We gingen voor een sprookjesachtige zons-opkomst. Die kregen we ook. Maar de Sinaïroodmus, een fraaie endem, was een geweldige bonus.

Sinaïroodmus op Mount Sinaï, januari 1990 (HB)

(4) Al het voorgaande komt samen. In de vorige Blauwe Klauwier schreef ik een stukje over IJsland en een Giervalk die na een slopende dag overkwam. Deze was niet echt mooi te zien en valt daarmee buiten deze categorie. Met bijzondere bergsoorten zien zit je al wel snel in deze categorie. Mijn eerste Rotskruiper was zo'n klapper in de Pyreneeën: het kostte me een gebroken vinger, maar het was ongelofelijk kicken. Met o.a. Edwin ging ik in 2006 voor het eerst naar Marokko. De beklimming van de Toubkal stond ook op het programma. Om daar te geraken liepen we een zesdaagse trekking door de Hoge Atlas. De tweede dag zou de zwaarste blijken. We moesten een

hoge pas over (Tizi-n-likent) en er lag onverwacht veel sneeuw. Met volle bepakking en felle zon was het bij iedere stap kniediep wegzakken. Een ontvelde hak, souvenir van de eerste dag, hielp ook niet mee. Zwaar voor iedereen maar een niet nader te noemen VWG-lid dacht hier te sterven... We raakten over de pas, kwamen wat op krachten en na een stuk afdaling vonden we in laat middaglicht bij een Inca-achtige ruïne een kampeerplek. Hier liet zich onverwacht een man Rode woestijnvink mooi bekijken. Voor mij een ultieme beloning na een dag

beulen. Een herinnering voor altijd gekoppeld aan deze mooie tocht, al zal niet voor iedereen dit helend gewerkt hebben. Hiermee kom ik toch terug bij een eerdere conclusie dat mooie vogelmomenten geheugensteuntjes zijn voor nog mooiere reisherinneringen.

Huisgenoten

Mooie reizen maak ik ook met mijn gezin. Ieder van ons geniet van de natuur en zeker mijn dochter ook van buitensporten. Ze vinden het allemaal leuk om wild zoals Gemzen, Steenbokken of Vossen te zien, maar het vogelgeluk kan ik echter niet met hen delen.

Dat kan ik ergens ook wel begrijpen. Zoals veel andere vogelaars benoem ik iets als ik iets zie. Vaak zijn die vogels voor de anderen niet meer dan een zwart stipje. Weinig om opgewonden over te doen. Dan is het leuk om te zien dat wanneer vogels mooi en goed zichtbaar zijn, bijvoorbeeld in Griekenland bij een Bijeneterkolonie of varend door een reigerkolonie, er spontane reacties komen over hoe mooi die vogels eigenlijk zijn. Maar hun hobby zal het niet worden en als de wekker vroeg gaat voor een inventarisatie krijg ik nog altijd zoveel commentaar dat ik tegenwoordig wakker word voordat de wekker afgaat.

Mijn thuisvogels, gemaakt in 1993

Vogels als huisgenoot heb ik nooit gehad, op een jonge Kauw na die het niet gered heeft. Zelfgemaakte vogels (en vissen) zijn beter houdbaar.

Mijn aquarium, gemaakt in 1993

Tuin

Ook in onze tuin krijgen de vogels geen bijzondere aandacht. We voeren niet of nauwelijks maar het is groen en er is beschutting. De tuinen bij elkaar vormen een aardige oase in een groen deel van de stad. In het verleden stonden er nog veel meer grote bomen. Dit heeft in de 21 jaar dat ik er woon een aardige tuinlijst opgeleverd van in of vanuit de tuin waargenomen soorten. Een overvliegende Rode wouw was onlangs nummer 79. O.a.

Groenlingen, Heggenmus en Huismus zijn mijn vaste gasten. Steeds vaker laat de Halsbandparkiet zich zien en in het voorjaar regelmatig de Slechtvalk van de Catharinakerk. Leuke herinneringen heb ik aan de Grote gele kwik die vanuit het kraambed van zoon Juul te zien was op het plat dak van het schuurtje.

Boeken

Er werd voor deze rubriek ook specifiek gevraagd naar vogelboeken. Zelf vind ik het ook fantastisch om iemands boekenkast te bekijken en niet zozeer de vogelboeken. Ik

heb weinig met vogel monografieën. Naast diverse veldgidsen, *where to watch birds* gidsen en de diverse atlassen, zijn het vooral fotoboeken waar het natuur betreft. Maar met twee vogelboeken ben ik nog altijd erg content. Eén is de vrij nieuwe *All the Birds of the World* door Josep del Hoyo.

All the Birds of the World

Eigenlijk een geïllustreerde samenvatting van een uitgebreide reeks. Hiermee werd toch de oude behoefte om alles te ordenen en rubriceren bevredigd.

Een andere fraaie uitgave is *Birds and Light* door Lars Jonsson, bekend van een door hem geïllustreerde vogelgids en een van de grootste *nature artists* ter wereld. Al mag onze eigen Elwin van der Kolk zich met zijn aquarellen en olieverfschilderijen ook bij de groten der Aarde rekenen.

Birds and Light

Ik vind het geweldig hoe Jonsson met enkele waterverfstreken een sfeer kan vangen of een soort herkenbaar portretteert. En ook hoe hij met veel gevoel voor detail een levensecht tafereel neerzet. Vooral de noordelijke soorten in dit boek spreken me aan. Zelf teken ik ook en is het zelfs deel van mijn werk. Ideeën genoeg maar het ontbreekt me aan tijd (en geduld) om echt realistisch te werken. Ik heb vooral ook veel in cartoonstijl gedaan of digitaal. En dat is ook de pest van deze tijd: tijdrovend is kostbaar en daarmee commercieel niet

interessant. Als ik teken zijn dat bovendien niet per se vogels.

Digitale Korhaantekening

Met wat voorbeelden op de volgende pagina wil ik graag dit egocentrische stukje afsluiten en ben ik de komende 20 jaar klaar met schrijven. ■

Blue birds study 1994

Musen Roost start 2014

Snake bite 1994

Lucanus cervus 2021

Excursie naar De Brand

Paul van Pelt & Edwin van der Werf

Om gehoor te geven aan de oproep om meer samen het veld in te gaan, worden er dit jaar binnen de Vogelwerkgroep een aantal excursies georganiseerd.

Op 1 mei nam Edwin de geïnteresseerden binnen de vereniging mee naar De Brand, bij Udenhout. Het gebied ligt een klein eindje buiten de grenzen van de Kempen en voor een aantal deelnemers was dit het eerste bezoek, ondanks dat het eigenlijk helemaal niet zo ver weg ligt.

De Brand (482 ha) is een gebied in eigendom van Brabants Landschap en ligt ten noorden van Udenhout en Biezenmortel. Het grenst aan de noordzijde aan de Loonse en Drunense Duinen, één van de grootste stuifzandgebieden van West-Europa in eigendom van Natuurmonumenten. De Brand vormt samen met de Loonse en Drunense Duinen een Nationaal park.

Samen met de Loonse en Drunense Duinen en het gebied Leemkuilen (ten oosten van Biezenmortel) vormt De Brand een Natura

2000 gebied, onder andere wegens het voorkomen van zwakgebufferde vennen, blauwgraslanden en elzenbroekbossen. Het geniet daarmee een bijzondere beschermingsstatus.

Zo droog als de Loonse en Drunense Duinen zijn (bijnaam is niet voor niets de Brabantse Sahara), zo nat is De Brand. De Brand laat van boven een patroon zien van bos en grasland in rechte blokken, opgehangen aan noord-zuid lopende 'stegen': 'hoge' paden waar je droog over kunt gaan. Dit stramien is een overblijfsel van de ontginningen van het laagveenmoeras vanaf 1200. Naar de turf die deze activiteit opleverde, een brandstof, is het gebied genoemd.

De stegen waarover we door het natte bos konden lopen, 1 mei 2022 (Harold Bierens)

Spontaan vestigde zich daarna bos van linde, iep, es, haagbeuk en zoete kers. Zeer geleidelijk werden die door de mens vervangen door eik, een boom met een grotere economische waarde. Diep verscholen in De Brand vind je echter nog resten van het 'oerbos'.

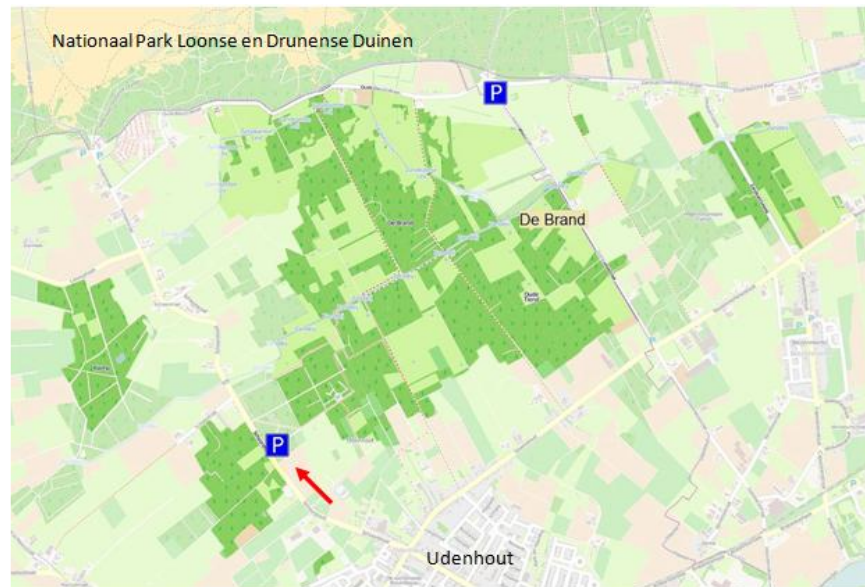
Een stukje van het oerbos in De Brand, 1 mei 2022 (Harold Bierens)

Op de eiken werd een hakhoutcultuur toegepast. Ze werden van hun uitlopers ontdaan en uit de schors werd 'eek' gewonnen voor de leerlooierijen. Toen rond 1900 aan deze bedrijvigheid een einde kwam, konden de eiken hoog uitgroeien. Dit betekende het einde van de structuurvariatie en er trad minder licht op de bodem.

Reden voor Brabants Landschap om vanaf het begin van de 21ste eeuw steeds meer te kappen. Ze creëren er geleidelijke overgangen mee van bos naar grasland: 'zoom- en mantelbeheer'. Allerlei dieren zijn daar blij mee, van boomkikker tot grote weerschijnvlinder. Met het om het gebied heen leiden (en deels dichtgooien) van de Zandleij in 2019 kwam een einde aan verdroging en vervuiling (met effluent van de rioolwaterzuivering ten noorden van Tilburg). Omdat 'kwel' (grondwater) niet langer wordt weggevangen, kan het weer naar boven komen en het gebied vernatten. Een dier dat daar bijzonder bij gedijt, is de voor Nederland en heel West-Europa uiterst zeldzame medicinale bloedzuiger.

Brabants Landschap, Natuurmonumenten en gemeente Tilburg werken samen om De Brand in de nabije toekomst via ecologische verbindingzones te verbinden met Huis ter Heide, een uitgestrekt natuurgebied ten westen van de N261. Ook wordt een verbinding gerealiseerd naar het gebied Zwaluwenbunders net ten noorden van Tilburg waar sinds mensenheugenis een belangrijke populatie amfibieën voorkomt.

Plannen om van dat gebied een bedrijventerrein te maken zijn sinds kort van tafel, subsidie is inmiddels verkregen om er een "Klimaatlandgoed" van te maken. Al met al zullen naar verwachting de nu al hoge natuurwaarden van De Brand in de toekomst dus verder toenemen.

Voor de excursie werd er om 6.00u afgesproken bij de parkeerplaats aan de zuidwestelijke kant van het gebied. Wellicht dat het dit vroege tijdstip was dat mensen heeft afgeschrikt, want er waren slechts vijf leden present: Harold, Geurt Jan, Pieter, Paul en "gids" Edwin. We hadden allemaal wel meer belangstelling verwacht, maar kunnen iedereen aanraden het gebied alsnog eens te gaan bezoeken.

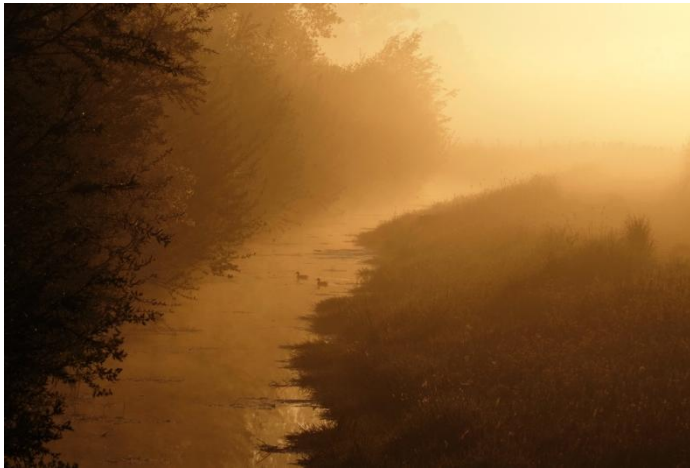
Al vanaf de parkeerplaats werd het gesprek gestart dat we eigenlijk elke keer hebben als we het veld in gaan: "Hoor jij de Goudhaan nog?" In de naaldbomen tegen de parkeerplaats aan zat namelijk een Goudhaan te zingen. Het ochtendorkest vanuit De Brand was echter zo oorverdovend dat de toch al moeilijk waar te nemen Goudhaanzang bijna helemaal wegviel. Met name de Zwartkoppen lieten zich al direct in grote aantallen horen.

Naar goed gebruik hield Paul een soortenlijstje van de vogels bij op eBird, maar hij kwam al snel tot de conclusie dat voor een aantal (de meeste) soorten het bijhouden van de aantallen onbegonnen werk was. Het was immers een excursie, geen inventarisatie.

De deelnemers bekijken een zingende Bonte Vliegenvanger, 1 mei 2022 (EvdW)

Naast Zwartkoppen waren er talloze Tjiftjaffen en zagen en hoorden we leuke aantallen Bonte Vliegenvangers, Fitissen, Grasmussen en Tuinfluiters. En dan waren natuurlijk ook de reguliere tuinsoorten als Merel, Roodborst, Kool- en Pimpelmees, Vink en Winterkoning in zulke aantallen vertegenwoordigd dat het tellen ervan teveel op werken zou gaan lijken.

Door het vroege tijdstip werden we getrekeerd op een schitterende zonsopkomst, 1 mei 2022 (EvdW)

De excursie was voor een aantal specialiteiten van het gebied eigenlijk net te vroeg (qua datum, het tijdstip was alleen voor de deelnemers aan de vroege kant): vogels als Wespendif, Wielewaal en Bosrietzanger waren nog niet terug en ook een leuke vlindersoort als het Bont Dikkopje werd hier pas een week na ons bezoek voor het eerst dit jaar weer waargenomen.

Dit wil echter niet zeggen dat we geen andere leuke waarnemingen hebben gedaan. Zo hoorden we nog een late Keep roepen en terwijl we daar een zichtwaarneming van probeerden te maken, zagen en hoorden we boven in een boom een Grauwe Vliegenvanger zingen: de eerste van het jaar voor ons allemaal. We zagen een klein groepje Goudvinken hoog in de bomen en enkele Appelvinken vlogen over het pad om zich vervolgens heel kort te laten bekijken. Ook de spechten waren goed vertegenwoordigd: Grote Bonte Specht zagen en hoorden we natuurlijk meerdere, Groene en Zwarte Specht konden we ook bijschrijven en na wat lichte twijfel toen we een “gaaiend” geluid hoorden en we dus even op onderzoek gingen, konden we daarna bevestigen dat het geluid inderdaad afkomstig was van een Middelste Bonte Specht. Een mannetje riep nog meerdere keren en liet zich daarna ook even zien.

Waar we in de vroege ochtend nog vooral in nat bosgebied liepen (op plaatsen stond zoveel water dat het bijna in onze laarzen liep), veranderde het landschap in de noordoostkant van het gebied subtiel. Het werd wat meer open en we kwamen langs grotere plassen en sloten, waardoor we ook wat meer watervogels zagen. Ondanks uitvoerig zoeken zagen we hier geen Zomertaling, maar Wintertaling, Slobeend en Kuifeend waren wel van de partij. In de

rietkragen zagen we een Rietgors en hoorden we Kleine Karekiet, Waterral en een Cetti's Zanger.

“De beste soort van een vogelreis is vaak een zoogdier,” is een bekend gezegde in de vogelaarswereld. Bij deze vogelexcursie gold dat niet helemaal, maar een van tevoren bepaalde doelsoort was inderdaad geen vogel. Wat later op de ochtend gingen we namelijk op zoek naar de Boomkikker, een soort waar het gebied ook om bekend is. Edwin kwam in zijn gidsenrol beslagen ten ijs en wist waar we ze zouden kunnen vinden.

Harold fotografeert bij één van de poelen waar de Boomkikkers in de buurt zaten, 1 mei 2022 (PvP)

Vlakbij een poel begonnen we de bramenstruiken af te speuren en hadden na een paar minuten prijs met een Boomkikker die onder de struik op de grond zat. De kikker leek echter niet blij met alle bekijks en maakte zich snel uit de voeten. Wij speurden

daarna de struiken nog verder af, maar vonden geen andere exemplaren. Een eindje verderop was echter nog een poel met omliggende bramenstruiken, dus probeerden we het daar nogmaals. En met succes: hier vonden we 7 Boomkikkers die over het algemeen ook een stuk fotogenieker bleken dan de eerste die we gezien hadden. De camera's en telefoons ratelden uitvoerig, maar de kikkers lieten het zich allemaal welgevallen met mooie plaatjes tot gevolg.

Na onze tijd te hebben genomen wandelden we nog een klein stuk waarop we sporen van een Das vonden. Daarnaast waren er nieuwsgierige voorbijgangers die ons bevroegen over een Platbuik die we fotografeerden. Op vogelgebied was er niet veel spannends meer te beleven, behalve dat we nog een zingende Sprinkhaanzanger hoorden, waarmee het aantal vogelsoorten voor de ochtend op 64 kwam. Al met al een geslaagde ochtend qua waarnemingen en gezelligheid. Absoluut een gebied om nog eens vaker te bezoeken. ■

Platbuik in De Brand, 1 mei 2022 (EvdW)

Boomkikker in De Brand, 1 mei 2022 (EvdW)

Dassenspoor in De Brand, 1 mei 2022 (EvdW)

In de gevel verwerkte nestgelegenheid voor Huismussen aan de Van Kinsbergenstraat, hoek Zeeheldenlaan, in Eindhoven (Frans Hijnen)

Natuurinclusief bouwen

Frans Hijnen

Even een onderwerp wat niet zo voor de hand ligt bij de meeste vogelaars doch wat ons en vooral de vogels mogelijkheden geeft.

Een steeds groter oppervlak in Nederland wordt bebouwd en dat wordt alleen maar meer door o.a. de bevolkingsgroei en andere bevolkingssamenstelling. Vershraling van het buitengebied door monocultuur en andere factoren leidt er toe dat een groot aantal vogels binnen het stedelijke gebied woont en verblijft.

Maar binnen het stedelijke is de laatste tien jaar ook een verandering aan de gang. Waar eerst kieren, spleten en gaten in de gebouwen toegang gaven aan vogels, vleermuizen en andere dieren, is dit veranderd. Door isolatie, betere afwerking i.v.m. mogelijk warmteverlies enz. worden bij veel huizen en gebouwen alle mogelijkheden voor de fauna ontnomen.

Een gedeeltelijke oplossing is “natuurinclusief” bouwen. In Eindhoven probeer ik, en anderen, dit al zeker 10 jaar tussen de oren van architecten, projectontwikkelaars

en bouwondernemingen te krijgen. Het is een moeizaam traject maar langzaam krijgt het opvolging en ook landelijk timmert men op dat gebied aan de weg. Een voorbeeld is het B5 project opgezet door Vogelbescherming en Zoogdierverseniging.

Omgeving Vredesplein, Eindhoven (FH)

In Eindhoven krijgen we via “Trefpunt Groen” tips over bouwplannen en ontwikkelingen. Trefpunt Groen heeft een stem binnen de gemeente m.b.t. de ontwikkelingsplannen. Maar wat is “Trefpunt Groen”?

Ik haal even een uitleg aan van hun eigen site: Trefpunt Groen Eindhoven werkt nauw samen met groepen en individuen om te komen tot een integraal, op duurzaamheid

gericht beleid op het gebied van natuur, milieu en cultuurhistorie in en om Eindhoven. Bij Trefpunt Groen Eindhoven zijn ruim honderd groepen aangesloten.

Huismus aan de Trompetstraat 1 (FH)

Vervolgens worden er, via de contacten van die plannen, afspraken gemaakt. Dit leidt tot afspraken met een architect of projectontwikkelaar, waarbij we gezamenlijk kijken naar de bouwtekeningen en mogelijkheden voor “natuurinclusief” bouwen.

Ook wordt er meteen gekeken naar o.a. vergroening en waterbeheer. Want alleen nestplaatsen is niet genoeg.

Niet altijd heeft het succes want bij sommige bouwplannen is bijvoorbeeld glas de hoofdmoot en zijn er geen mogelijkheden. Maar bij vele andere projecten heeft het geleid tot tientallen en gezamenlijk honderden nestplaatsen voor de Huismus, vleermuizen, Gierzwaluwen en andere holenbroeders zoals Mezen en de Zwarte Roodstaart.

Mijn advies is dan ook, kijk eens rond in je gemeente en reageer eens bij bouwplannen bijv. door contact te zoeken met gemeente of bouwonderneming.

Huismusstenen aan de Maria van Bourgondielaan (FH)

De ontwikkelaars staan er vaak voor open maar moeten aan honderdeneen dingen denken bij de bouwplannen. Ook zijn ze vaak niet op de hoogte van mogelijkheden en onmogelijkheden mbt vogels en vleermuizen.

Gierzwaluwstenen op de oostzijde (FH)

Zo wordt er bijvoorbeeld soms nog gedacht aan dakpannen voor Gierzwaluwen terwijl het landelijk beleid van de Gierzwaluwbescherming is: GEEN dakpannen. Dit omdat huizen tegenwoordig goede dakisolatie hebben en ook dakpannen een andere structuur hebben, zodat de warmte onder de dakpannen niet weg kan en de temperatuur te hoog oploopt. Mede door de opwarming hebben we dagen van over de dertig graden zodat het onder de dakpannen

vlot 40 gr. of meer is, wat dodelijk is voor jonge Gierzwaluwen.

Zo zijn er wat zaken waarop gelet moet worden. Trek een keer de stoute schoenen aan bij een bouwproject en bij twijfel ben ik altijd bereid tot wat ruggensteun. ■

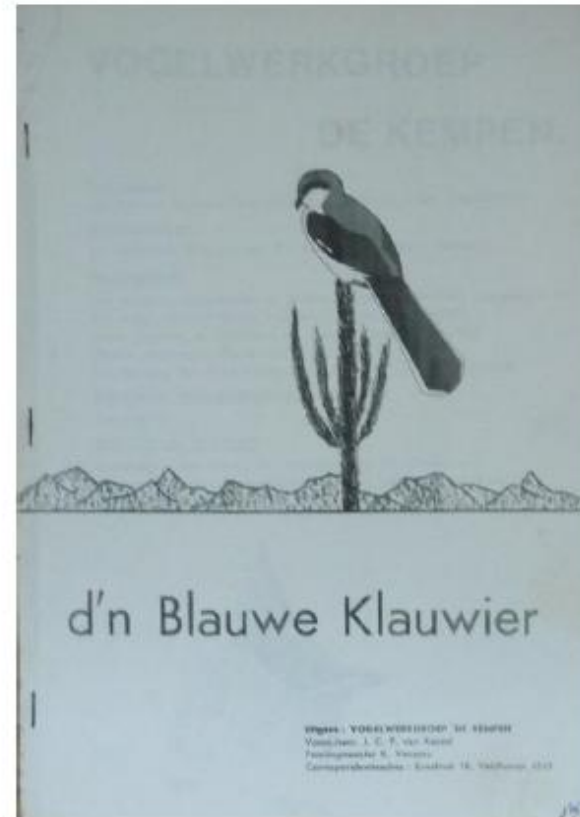

Algemene informatie over natuurinclusief bouwen: bouwnatuurinclusief.nl/

Natuurinclusief bouwen bij de gemeente Eindhoven: eindhoven.nl/bouwen/klimaatrobuust-bouwen

Trefpunt Groen Eindhoven: trefpuntgroeneindhoven.nl

Natuurinclusief bouwen, zo doe je dat: stadsnatuur-eindhoven.nl/2021/09/natuurinclusief-bouwen-zo-doe-je-dat/

Overgenomen uit een presentatie van Jan Kolsters over 40 jaar VWG De Kempen

Afgestoft: tassen vol klauwieren

Tom Heijnen

Als kersverse pensionado ben ik naarstig op zoek naar werk. Hoe kom ik anders de tijd door! Eén van de onbezoldigde klusjes die ik onlangs heb gedaan was het digitaliseren van Blauwe Klauwieren, rapporten en verslagen die in ons clubgebouw lagen.

Ik heb alle aanwezige Klauwiernummers vanaf de allereerste jaargang uit 1975 volledig gescand. Alles bij elkaar waren dat 125 nummers en een paar duizend scans. Een flinke klus maar ook een genot om zo de hele geschiedenis van onze VWG, weliswaar in hoog tempo, voorbij te zien komen.

Eind mei: tassen vol klauwieren, rapporten en verslagen (Anneloes Maas Geesteranus)

Wist je trouwens dat de naam van ons blad in het begin anders geschreven werd?

In 1978 werd het *d'n Blauwe Klauwier*, met *au* dus. In 1979 gingen we over naar algemeen beschaafd Nederlands en werd het *De Blauwe Klauwier*.

Al scannend verbaasde ik me over het grote aantal tellingen en onderzoeken dat de VWG en de VWG-leden hebben uitgevoerd én opgeschreven! Jan Wouters was daar met de nestkastenresultaten op Koningshof het meest volhardend in, met Willem Veenhuizen over Huiszwaluwen (later voortgezet door Wim Deeben) en stadsvogels als goede tweede. Pieter

Wouters schreef veel over wintervogels, uilen en meer, Jacques van Kessel en Pieter over Wespddieven, Hans Hermans over bijzondere waarnemingen en Nachtzwaluwen, Peer Busink over trektellingen, Ekkersweijer en nog veel meer, Mark Sloendregt over uilen en eveneens Nachtzwaluwen, etc. etc. Uiteraard doe ik hiermee alle andere auteurs te kort... een welgemeend *sorry!*

Ook rubrieken schoten vanaf het begin als paddenstoelen uit de grond. Zoals *Vogels allerlei*, waarmee Jacques in 1976 begon en die Lex Peeters een hele tijd heeft voortgezet onder de naam *Vogelvaria*. *Voor u gelezen* door Jan Wouters bevatte zeer lezenswaardige samenvattingen van interessante vogelartikelen uit tijdschriften die de meesten van ons niet hadden. In de rubriek *Wij spraken met ...* werden VWG-leden geïnterviewd. Zo kreeg je een inkijkje in het leven van vogelaars in een tijd waarin mail, facebook en whatsapp nog moesten worden uitgevonden. Vooral Mark heeft daar een aantal jaren veel energie in gestopt.

Behalve serieuze artikelen was er veel ruimte voor creativiteit en humor. In het

land waren we daar zelfs een tijdje bekend (beroemd, berucht) om. Rob Aarts begon de rubriek *Pikantigheden* en Piet van Happen heeft die jarenlang onder de naam *Wist u dat* voortgezet. Feitjes, meningen, complimenten en af en toe een roddel en wat achterklap stonden recht voor z'n raap opgesomd.

In *Rara aves campinae* maakte Frank Neijts van heel wat leden rake vogelkarikaturen. In het stukje hierna vind je daarvan drie mooie voorbeelden.

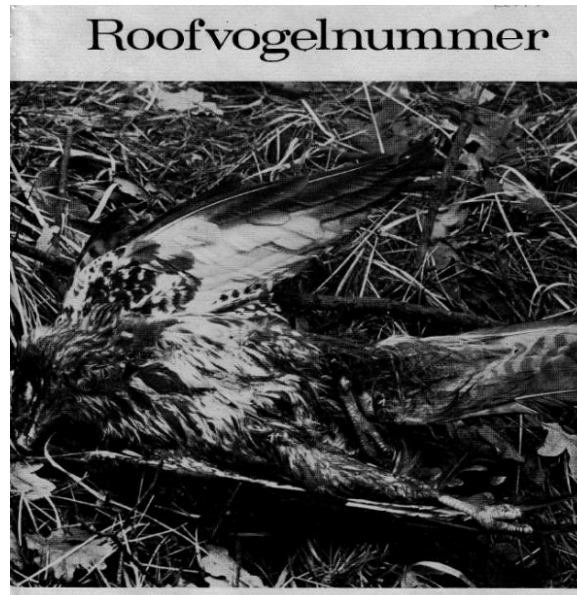
Het meest grensverleggende stukje was wel van Yves Martens uit 1992 over *Mogelijk orale sex bij Woudaapjes*. Er zit een fraaie tekening bij en het is wellicht niet geheel toevallig dat de naam van de tekenaar ontbreekt...

Tekening bij het stukje van Yves

Wat ik overigens opvallend vind is dat de VWG bijna geen themanummers heeft gemaakt. Het waren er welgeteld twee. De eerste kwam uit in 1978 en ging over de

roofvogels in de Kempen. Voor het eerst werd toen een totaaloverzicht van deze soortgroep gemaakt en het zal de vogelaars van nu ronduit verbazen hoe zeldzaam roofvogels, zoals de Buizerd, toen als broedvogel waren.

Het eerste themanummer, met smakelijke voorkant

Zes jaar later werd het Korhoendernummer geproduceerd, wat achteraf gezien een *in memoriam* van de soort was. Het was toen al duidelijk dat het slecht zou aflopen met deze iconische heidevogel, maar dat ie in de Kempen compleet zou uitsterven...

Wat zeker niet onvermeld mag worden is de opmaak van de Blauwe Klauwieren. Die werd steeds mooier en professioneler, met

name dankzij de creatieve inslag van Harold Bierens en Mark Sloendregt (hopelijk doe ik hier niemand mee te kort?). Het hoogtepunt werd, denk ik, bereikt in 2015 met de jubileumeditie ter ere van 40 jaar VWG De Kempen. Die zag er fantastisch uit, maar het was voor redacteur Harold wel een enorme puist werk.

Feestelijke omslag van de jubileumeditie uit 2015

Al bladerend door al die klauwieren dacht ik: wat zou het mooi zijn als er eens een uitgebreid, fraai opgemaakt en prachtig geïllustreerd boekwerkje komt waarin je wordt meegenomen in de geschiedenis van onze vogelwerkgroep! Over de tellingen en onderzoeken, de passie van de leden, het wel en wee van de VWG. Dat is natuurlijk een beetje nostalgie, maar dat past bij mijn levensfase van ouwe lul. Misschien iets voor een jubileumuitgave over twee jaar, als de VWG zelf ook op leeftijd is en dan een halve eeuw bestaat? ■

Afgestoft: *Rara aves campinae*

KENMERKEN:

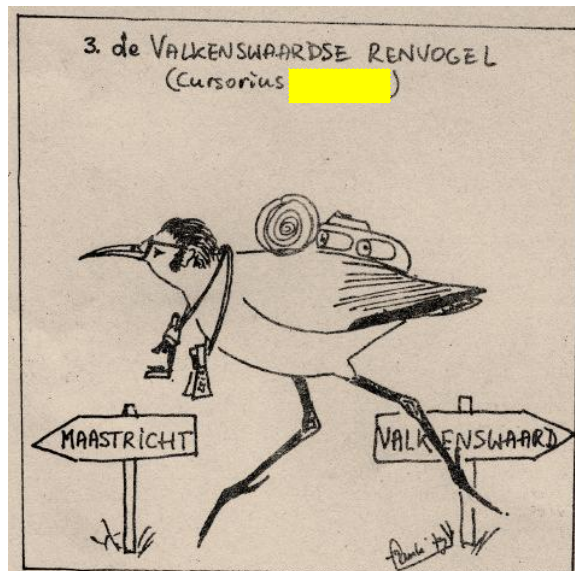
Lengte ca. 170 cm. Vrij kleine, zeer onopvallend gekleurde soort. Verraadt zich dikwijls door opmerkelijk steungeluid. kruinveren sterk verlengd, geprononceerde baardstrepen. Solitair.

VOORKOMEN:

Vooral rond "de Heesch". Nogal wat waarnemingen van "de Utrecht". Schijnt te forageren te Reusel.

BIJZONDERHEDEN:

Wordt veel gezien in gezelschap van Broedduikers,

KENMERKEN:

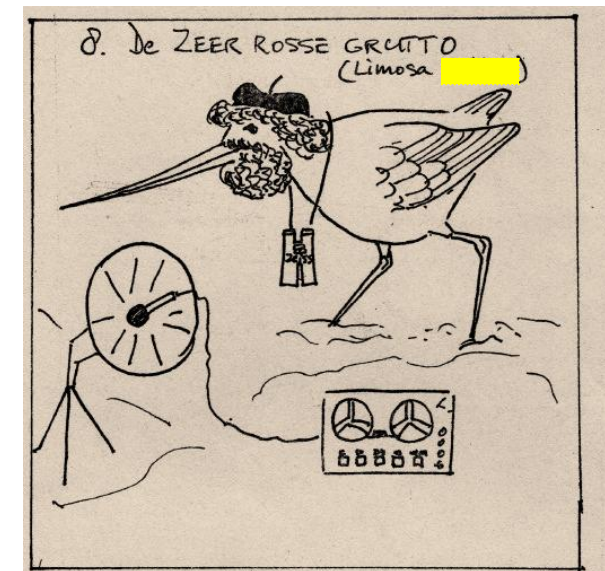
Lengte ca. 175 cm. Sterke poten, wordt vrijwel uitsluitend lopend over grote afstanden aangetroffen. kopveren donker, met grijs gemengd. leeft teruggetrokken, maar is van tijd tot tijd zeer gezellig.

VOORKOMEN:

Meeste waarnemingen stammen van de weg Valkenswaard-Maastricht. Schoarse, doch regelmatige waarnemingen uit de Voorstreek en de Ardennen.

BIJZONDERHEDEN:

Behalve van veren, wisselt deze soort ook regelmatig van kjer.

KENMERKEN:

Lengte ca. 175 cm. forse, nogal gedrongen soort. Opvallend zijn de rossige (verlengde) kruinveren en de zeer rosse, duidelijke baardstrepen. Reageert sterk op geluiden van andere vogels.

VOORKOMEN:

Verspreid over grote delen van de Kempen, vooral rondom Veldhoven, doch broedt daar mogelijk.

BIJZONDERHEDEN:

leeft waarschijnlijk in symbiose met een bepaald soort kever.

Wat een creativiteit is er in onze werkgroep altijd geweest! Eén van de hoogtepunten was de serie Bijzondere vogels in de Kempen, *Rara aves campinae*, van Frank Neijts. In de jaren 1979-82 maakte hij vogelschetsen van een aantal VWG-leden. Hier zijn er alvast drie. Herken je ze?? ■

Egel door een warmtebeeldkijker, Reusel, 13 juni 2022. Het dier valt op omdat zijn temperatuur hoger is dan die van de omgeving (Jan Kolsters)

Warmtebeeldkijkers, wat kunnen we er mee?

Jan Kolsters & Pieter Wouters

De laatste jaren horen we steeds vaker het woord warmtebeeldkijker of warmtekijker vallen. Een tamelijk kostbaar apparaat maar kunnen we er ook iets mee? Is het de moeite waard om er een aan te schaffen? Die laatste vraag is natuurlijk moeilijk in zijn algemeenheid te beantwoorden maar we kunnen wel vertellen wat onze bevindingen zijn zodat jij voor jezelf kunt bepalen of het iets voor je is. Wij hebben beide een warmtebeeldkijker aangeschaft en er ook al wat ervaring mee opgedaan.

Een warmtebeeldkijker; er zijn vele modellen.

Een warmtebeeldkijker zet warmtestraling om in een, voor ons mensen, zichtbaar

beeld. Als we door de camera kijken zien we dus vooral temperatuurverschillen. In werkelijkheid is het iets complexer en dat heeft met emissiviteit te maken, een natuurkundig verschijnsel waar we jullie nu niet mee lastig gaan vallen.

Warmbloedige dieren worden zichtbaar omdat ze doorgaans een hogere temperatuur hebben dan de omgeving. Dat zie je 's nachts maar ook overdag.

Een ree 's nachts op een vogelakker in de omgeving van Veldhoven, 15 oktober 2021 (JK)

Toepassingen in het donker

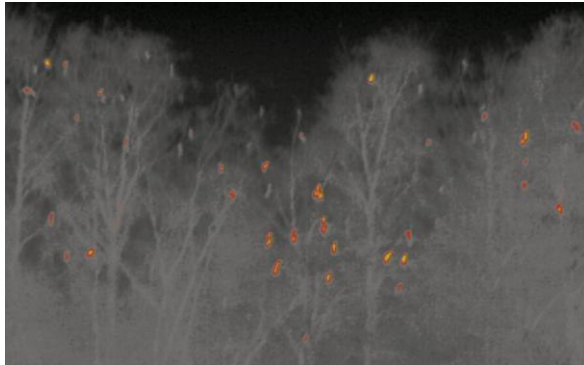
Het is een hele leuke bezigheid om 's avonds of 's nachts met een warmtekijker het veld in te gaan. Vooral veel zoogdieren zijn in het donker actief en kunnen dan goed worden waargenomen. Je staat er versteld van hoeveel hazen je bijvoorbeeld in het agrarisch gebied ziet 's avonds. Maar natuurlijk kom je ook andere zoogdieren tegen zoals reeën, vossen, ratten, muizen en vleermuizen.

En ook vogels natuurlijk. Vaak kun je ze in het riet zien slapen of op graslanden. De kleine soorten zijn niet altijd op soort te herkennen, maar grotere soorten zoals uilen en foeragerende houtsnippen vaak wel.

Een avondje kijken vanaf een verhoogde positie bij een vogelakker geeft een aardige indruk van wat er 's avonds allemaal actief is. De meeste vogelakkers zijn heel muizenrijk

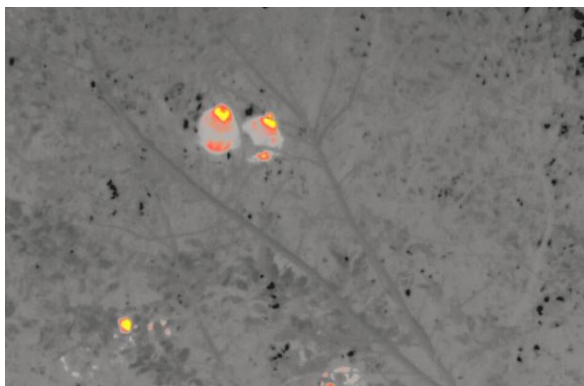
en dat trekt natuurlijk uilen aan. Maar ook vossen zijn er te zien en, af en toe, een marter.

Voor het tellen van vogels op slaapplaatsen is de warmtekijker een goed hulpmiddel. De spierwitte Grote Zilverreigers, zijn meestal nog wel goed met een normale kijker te zien maar grote groepen Aalscholvers kunnen met de warmtekijker beter geteld worden.

Aalscholvers 'lichten op' op hun slaapplaats in de omgeving van Valkenswaard, 1 november 2021 (JK)

Ook slapende vogels in het struikgewas kunnen zichtbaar worden, zoals de twee Houtduiven op de foto hieronder.

Twee knus naast elkaar slapende Houtduiven midden in een Laurierstruik in Reusel, 15 maart 2022 (PW)

Toepassingen overdag

Overdag is de warmtekijker ook heel goed te gebruiken. We gebruiken hem dan vooral als opsporingsinstrument. We hebben veel ervaring opgedaan in de winter op akkers en graslanden. Als je met de warmtekijker over een stoppelakker of een grasland kijkt dan heb je in een paar seconden gezien of er iets zit of niet. Zelfs een Graspiepertje, ver weg, op een grote akker zie je als een fel rood puntje oplichten, in een verder grijs beeld. Op deze manier, de akkers afstruinend, vind je veel dieren die je anders niet opgemerkt zou hebben.

Zou gauw je weet waar iets zit, kun je je normale kijker pakken en kijken wat het is. En dat valt nog lang niet altijd mee. Soms moet je een paar keer de warmtekijker voor de gewone kijker verwisselen voordat je het beest gevonden hebt.

Met hun schutkleuren hebben Hazen en Patrijzen bijvoorbeeld zich uitstekend weten aan te passen aan de winterse akkers en zie je ze heel vaak over het hoofd als je alleen een normale verrekijker bij je hebt. Maar de warmte die ze uitstralen kunnen ze niet verbergen.

Stoppelvelden van maïs met daarop wintergraan of gras ingezaaid, zijn plaatsen waar Patrijzen zich in de winter graag ophouden. Ze drukken zich vaak tegen de

grond en zijn dan heel moeilijk te vinden. In een winters bietenveld gaan ze al helemaal op in de omgeving. De warmtekijker kan hier dan goede diensten bewijzen want het wordt snel duidelijk waar ze zitten en hoeveel er zitten.

Patrijzen zijn zonder warmtekijker vaak moeilijk op winterse akkers te ontdekken, omgeving Duizel, 9 januari 2022 (JK)

Met een warmtekijker zijn Patrijzen overdag goed te tellen, omgeving Bergeijk, 2 februari 2022 (JK)

De Houtsnip is ook zo'n soort die zich heel goed verborgen kan houden en je kunt er soms een paar meter langslopen zonder dat je ze opmerkt. Sporadisch stoot je er een op en dan verdwijnt hij, al vliegend, snel uit het zicht. Met de warmtekijker kun je ze opsporen zonder dat ze te verstoren. Vanaf de paden kun je hele bosgebieden afstruinen.

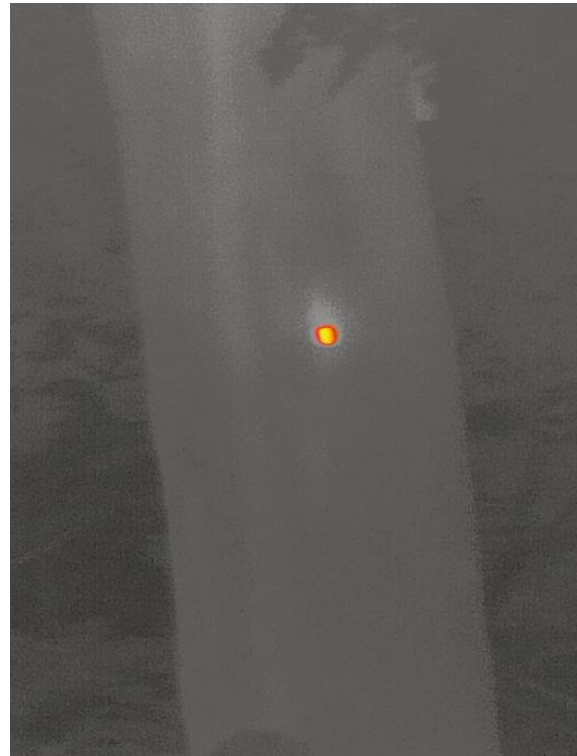

Houtsnip op de bosbodem in de omgeving van Hoogeloon, 13 februari 2022 (JK)

Eenmaal gevonden kun je dit soort foto's maken, omgeving Hoogeloon, 13 februari 2022 (JK)

Afgelopen winter hebben we hier ervaring mee opgedaan. Je vindt ze wel maar ze zitten toch wel dun gezaaid in onze naaldbossen. In vochtige loofbossen is de trefkans wat groter. Ook hier heb je al snel door dat er iets zit maar je moet daarna vaak nog lang zoeken voordat je ze echt gevonden hebt, want ze zitten vaak een beetje verstopt onder takjes en de schutkleur is fenomenaal.

Deze nestholte is bezet

Ook bij dieren die in een holletje verstopt zitten kan de aanwezigheid vaak worden vastgesteld. De warmte die de nestholte

verlaat, kan met de warmtekijker worden opgemerkt.

Met de warmtekijker is te zien dat dit bosmuizenholletje bezet is

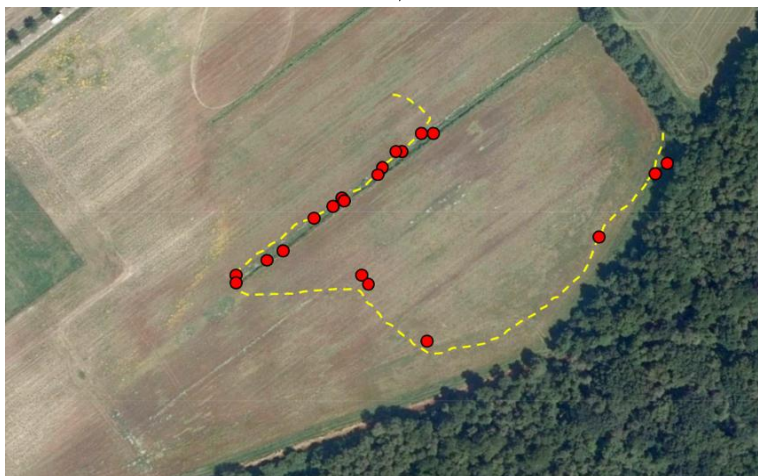
De warmtekijker is ook goed te gebruiken voor het opsporen van dwergmuizennesten. Normaal gesproken vind je sporadisch wel eens een nestje tijdens het veldwerk, maar als je met de warmtekijker op pad gaat dan sta je er versteld van hoeveel er dwergmuizennestjes er zijn.

Dwergmuizennest en het beeld van de warmtekijker, 3 november 2021 (JK)

Als voorbeeld een route door een verruigd perceel bij het Grootgoor in Veldhoven dat al een paar jaar geleden uit de reguliere landbouw is gehaald. Langs een route van

slechts een paar honderd meter lengte werden maar liefst twintig nestjes gevonden.

Gevonden dwergmuizennesten (rode stippen) en de gelopen route (gele streepjeslijn)

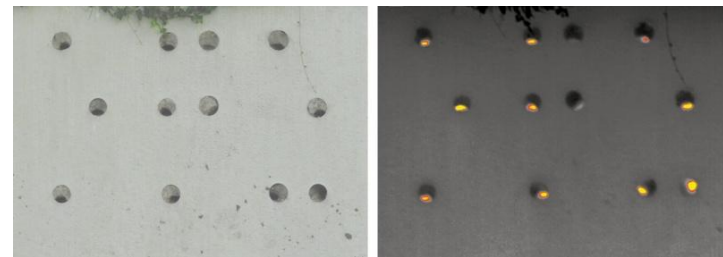
Omstandigheden

De omstandigheden zijn niet altijd even goed voor het gebruik van de warmtekijker. Er moeten natuurlijk goede temperatuurverschillen zijn. Als de zon lang op een akker of een bos heeft geschinen dan warmt het oppervlak behoorlijk op. Zo erg soms, dat de aanwezige dieren niet meer zijn waar te nemen. Het beeld kleurt dan helemaal rood. Op zonnige, warme dagen is het dus zaak om's ochtends vroeg op pad te gaan. Bewolkte dagen zijn ook veel gunstiger dan dagen met heldere zonneschijn. Mistig weer is meestal geen probleem want daar kijkt de warmtekijker wel doorheen.

Nog veel te ontdekken

Zoals je kunt zien hebben we wel wat ervaringen opgedaan met de warmtekijker, maar waarschijnlijk is er nog veel meer te ontdekken. Zo hebben we gezien dat vliegende insecten kunnen worden opgemerkt met het apparaat. Insecten zijn dan wel niet warmbloedig maar er wordt wel warmte gegenereerd door het vliegen. We willen nog gaan kijken of we met de warmtekijker kunnen zien of wespennesten aantrekkelijk zijn voor Wespddieven. Als het wespennest niet te diep zit dan kan de Wespddief het uitgraven. Een wespennest is ook warm dus wellicht dat ondiep zittende nesten rood oplichten en diep zittende nesten niet.

Ook moeten we nog gaan kijken hoe we het beste bezette hopen door Oeverzwaluwen in oeverzwaluw wanden kunnen detecteren. De wand moet dan niet te veel verwarmd zijn door de zon.

Oeverzwaluw wand bij Reusel, links met gewone camera en rechts met de warmtekijker, 2 juli 2022 (JK)

En zo zijn er waarschijnlijk nog wel meer dingen te ontdekken met de warmtekijker. Hiermee hopen we je een idee gegeven te hebben wat je allemaal kunt doen met een warmtekijker. Voor ons is er in ieder geval een nieuwe dimensie toegevoegd aan de natuurbeleving. ■

Spreeuwen boven de Visvijvers Bergeijk, 15 juni 2022 (TH)

Robbie's vogelboekenkast: Luc Tinbergen, *Vogels onderweg*, uit 1949

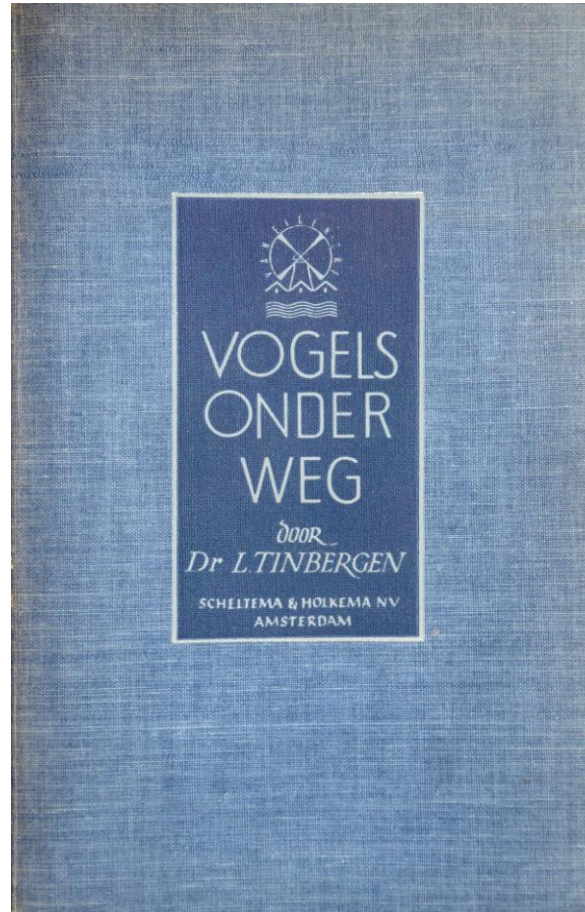
Robbert van Hiele

Rond mijn 7^e jaar had ik een flink stapeltje dierenboeken. Bladerend door de wereld van de dieren ontstond daaruit Robbie's Dierenkwis. Tijdens verjaardagen achtervolgde ik ooms en tantes met de meest onmogelijke vragen. "Hoe lang kan een netslang worden?" of "Hoe groot worden reuzenroggen?" In het weergaloze boek "Dieren van verre eilanden" uit 1965 zitten nog enkele handgetikte blaadjes van ooit. Daarom vanaf nu: Robbie's Vogelboekenkast.

En mocht je denken, ik heb ook een fraai vogelboek wat ik wil presenteren, voel je vrij en doe het op je eigen wijze. Je naam komt dan bovenaan je stuk.

Je zult misschien denken, weer van die ouwe koek. Klopt helemaal. Maar van de familie Tinbergen, dat dan weer wel. Jan Tinbergen was econoom en ontving in 1969 de Nobelprijs voor zijn werk. Zijn broer Niko was etholoog en ook hij ontving een Nobelprijs in 1973. En als je dan weet dat sinds 1901 slechts 19 Nederlanders een Nobelprijs hebben ontvangen in alle disciplines. Hoe bijzonder is dat dus, twee

broers in twee verschillende disciplines. Met die familie is iets aan de hand.

Dit inspirerende boekje is geschreven (en getekend!) door de derde broer, Luuk, naar ik las een uiterst begaafde jongeman. Al

vroeg werd hij lid van de NJN en schreef artikelen voor verschillende bladen. In 1933 startte hij zijn studie Biologie in Leiden. Net voor de oorlog rondde hij zijn studie af. Na de oorlog zette hij een promotieonderzoek op over het verband tussen hoeveelheden Sperwers en de populatieomvang van hun prooien, voornamelijk Huismussen en Koolmezen. De familie indachtig promoveerde hij Magna Cum Laude. Hij werd al op heel jonge leeftijd hoogleraar in Groningen.

Een bijzondere familie. Ook zijn zoon, Joost, ging door in ecologisch/ethologisch onderzoek. Hij deed onder andere veel onderzoek naar Spreeuwen, zijn andere zoon Tijs maakte hierover een documentaire "spreeuwenwerk". Ook als eerbetoon aan hun vader. Mooi!

 Op deze link kun je iets lezen over het einde van de carrière van zoon Joost want hij is inmiddels net met pensioen gegaan. archief.ukrant.nl/magazine/koolmezen-uit-de-kast

Helaas nam het leven van vader Luuk een dramatische afslag, op 39-jarige leeftijd pleegde hij zelfmoord, zeer onverwacht, naar men zegt. De vogels die zovelen

kunnen helpen die een neiging tot zwaarmoedigheid hebben, konden dat deze keer niet.

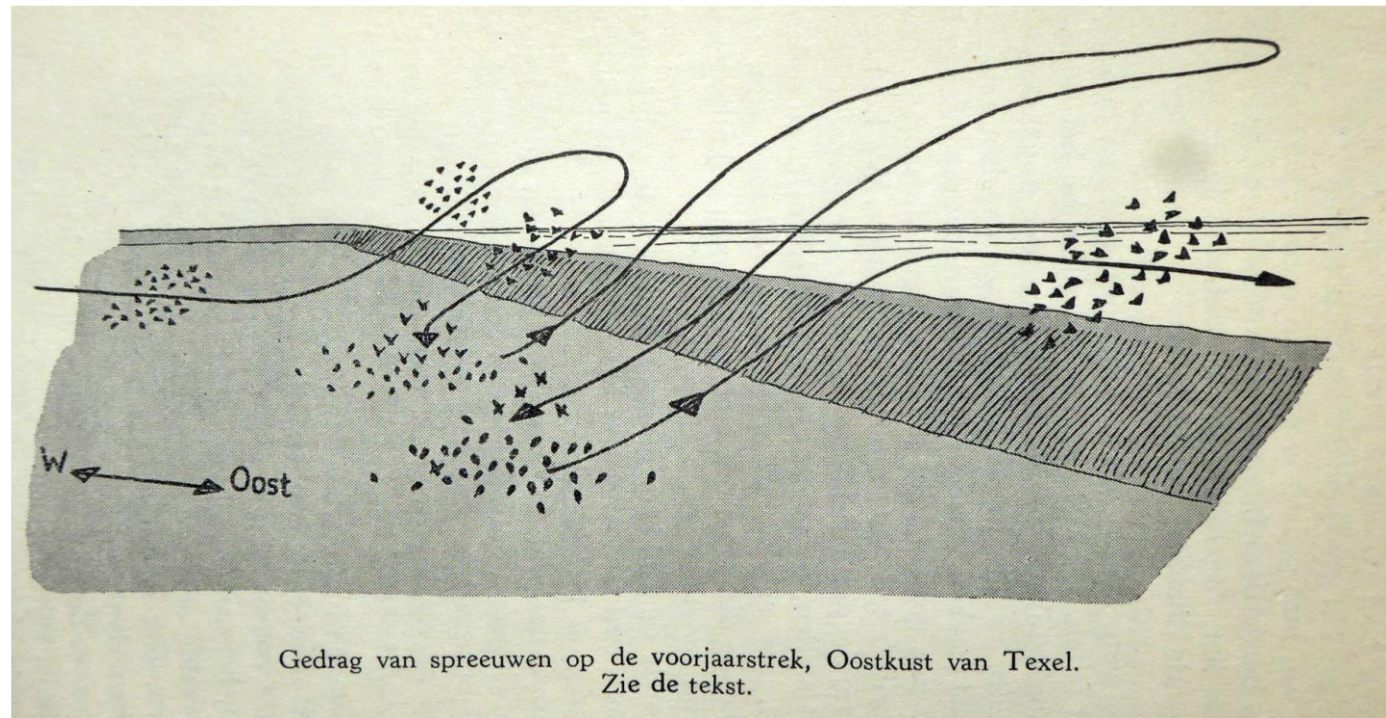
Het boekje wat ik gevonden heb is gemaakt voor het wat grotere publiek. Daar pas ik perfect in, blijkt. Wetenschappelijk maar toegankelijk. Cijfers maar ook liefde voor de vogels klinkt erin door. En grappige tekeningetjes van eigen hand. Voor mij de ideale combinatie. Ik werd er door gegrepen. Ook leerzaam en interessant dat zaken die we nu voor waar aannemen toen ongeveer pas ontdekt zijn. Het geeft niet alleen informatie maar laat ook zien op welk pionierswerk wij "moderne" vogelaars voortbouwen. En mocht je alles al weten en gestopt zijn met lezen dan kun je in ieder geval, fysiek of in gedachten, een kaarsje opsteken voor deze te vroeg gestorven onderzoeker en vogelliefhebber.

Ik neem jullie in vier afleveringen mee door dit handzame boekje. Steeds kies ik die passages die ongeveer aansluiten bij het jaargetijde net na de editie van elke Blauwe Klauwier. Eén van de hoofdstukjes heet "Voorjaar op Texel" Hieruit enkele citaten en tekeningen van zijn hand.

"Van de voorjaarstrek is in ons land meestal minder te zien dan van de najaarstrek. Meestal merken we pas achteraf, aan het plotselinge verschijnen van de zomervogels,

dat er trek geweest is. Maar er zijn gunstige uitzonderingen. In de laatste week van maart 1932 maakten we een mooi voorbeeld mee. We waren toen op Texel. Het was stralend weer: de nachten waren helder en koud en overdag lag er een strakke blauwe hemel boven het wijde Waddenlandschap met zijn luchtspiegelingen. De wind was Oost en zodra de zon een tijdje boven de horizon was, stak hij flink op. Op verschillende dagen zagen we een sterke

polder kon je ze zien, laag over de grond vliegend tegen de stugge Oostenwind. Misschien waren ze dezelfde ochtend nog in Engeland, waar hun winterkwartieren liggen, de zee ingestoken. Over het eiland volgden deze spreeuwen hun weg ongestoord en met een flinke snelheid. Maar wanneer zij de Oostkust naderden, kwamen de moeilijkheden. Wanneer ze de Waddenzee in het oog kregen was het gedaan met hun vastbesloten vlucht. De

trek van spreeuwen, die in troepjes van twintig tot enkele honderden stuks dwars over het eiland vlogen, richting West-Oost. Over de hele breedte van de Eyerlandse

vleugelslag werd ingehouden, de koers werd onvast en half zeilend, half vliegend maakten ze een rondje.

In het gunstigste geval werd dan de reis hervat in de oude richting, maar op aanzienlijkere hoogte. Die vogels vlogen dus over de Waddenzee. In het ongunstigste geval streek het troepje neer. In het land achter de dijk hadden zich zodoende flinke troepen verzameld, die druk kwetterend voedsel zochten, maar verder erg onrustig waren. Telkens vloog een gedeelte van zo'n troep op, verwijderde zich een eindje in Oostelijke richting boven de Waddenzee en kwam dan meestal na een korte vlucht weer zeilend terug achter de dijk. De angst voor het water verzette zich blijkbaar tegen de drang tot verder trekken.

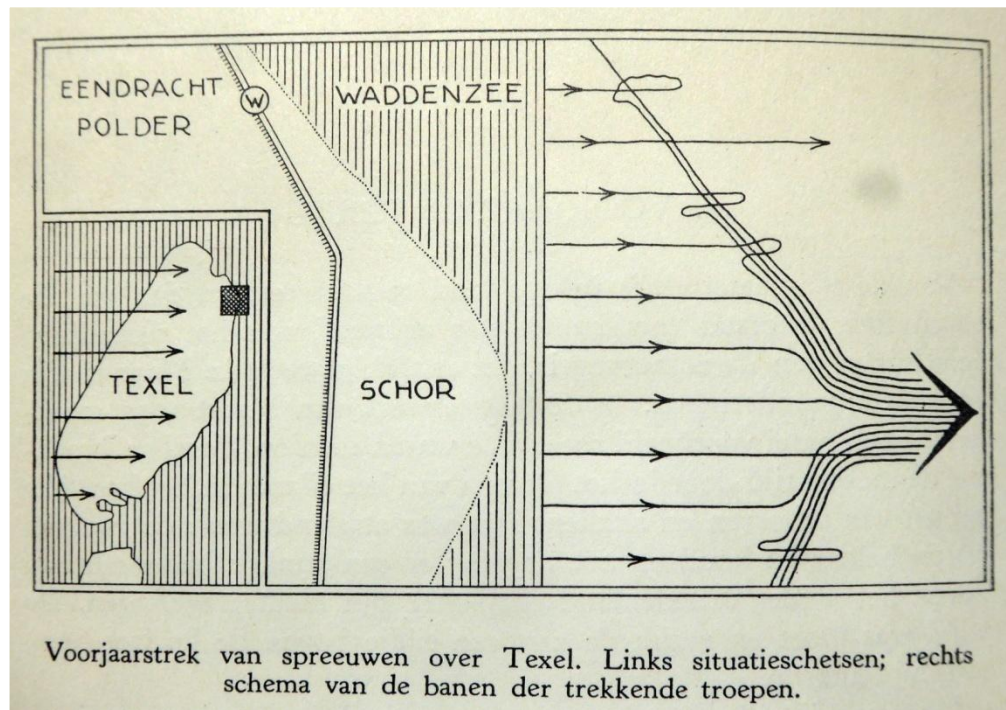
Sommige vogels vonden deze oplossing van het conflict. Ze vlogen op en volgden de dijk in de richting, die zich het meest bij hun oorspronkelijke koers aansloot. Bij onze eerste waarnemingsplaats (W op het kaartje) vlogen ze ongeveer in ZO richting. Voor zulke vogels kwamen de moeilijkheden weer terug, wanneer ze de Oostpunt van de schorre bereikten. Daar hadden ze de keus: toch over zee vliegen of langs de kust in ZW richting, dus eigenlijk weer terug te vliegen. De meeste vogels kozen voor het eerste. Een aantal streken neer en stelden de keus nog even uit. En een aantal lieten zich van de wijs brengen en gingen in ZW richting langs de

spreeuwen bereikt werd en doordat overall een deel van de vogels haar richting overnam, ontwikkelde zich langs de waterrand een trekstroom, die steeds sterker werd, naarmate men dichterbij de Oostpunt van de schorre kwam. Oppervlakkig bekeken leek daarom de trek over het binnenland van geen belang vergeleken bij de kusttrek. De kust werkte hier dus als een dam in de brede trekstroom: zij "stuwde" de spreeuwentrek."

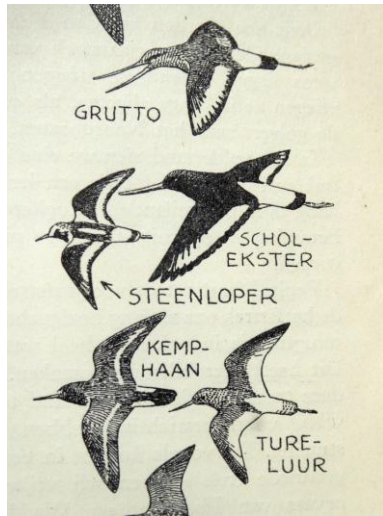
Tot zover dit citaat. Duidelijker kun je het niet uitgelegd krijgen. En in het boekje kun je ook een hoofdstukje vinden over vogeltrek, het jaar rond. Ik bespreek nu trek van juli t/m september, de reikwijdte van deze Blauwe Klauwier. Gemiddeld heb ik het idee dat, ondanks dat we 70 jaren verder zijn, het meeste nog mooi samenloopt met wat we nu in Nederland waarnemen.

"Vanaf juli zien we de eerste dwergmeeuwen. Ze hebben hun broedplaatsen verlaten en houden aan de zuidelijke Zuiderzee een ruipauze. In september trekken ze weer verder en overwinteren op zee. Een soortgelijke pauze houden vermoedelijk de lachsterns die in juli en augustus geregeld langs de noordelijke Zuiderzee te zien zijn vaak in gezelschap van jongen, die nog gevoerd worden. In de loop van de maand beginnen de noordelijke steltlopers ook weer door te

kustlijn. Daar kwamen ze dan een tegengesteld gerichte stroom van trekkers tegen, die meer naar het Zuiden door de kust opgevangen waren en, zoals te verwachten was, zich naar het NO hadden laten afbuigen. Doordat de kust over de hele breedte van de polder door

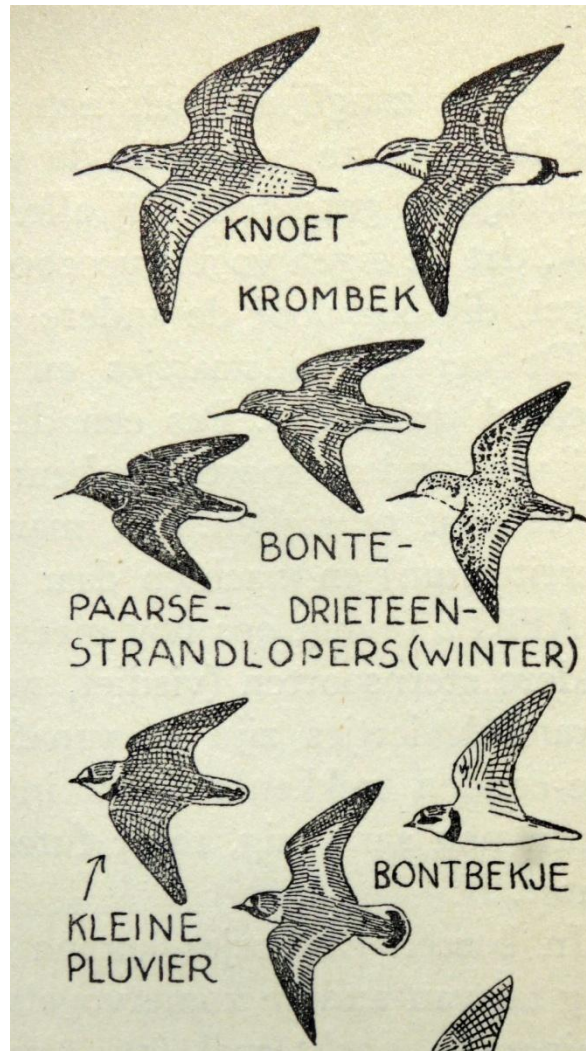

trekken. Die trek bereikt zijn top in augustus. Grutto's en kemphanen verlaten onze polders en vormen groepen op slikken en langs meren.

Op de Wadden treffen we de hele zomer steltlopers die hier nooit broeden. Steenloper, rosse grutto en kanoetstrandloper overzomeren bij ons en zijn

waarschijnlijk niet geheel broedrijp. Vanaf half juli komen de eerste steltloperachtigen weer terug vanuit hun broedgebieden. Bonte strandloper, krombekstrandloper, kanoet, steenloper, rosse grutto, ruiters van allerlei soorten, bontbekjes, strandplevier, zilverplevier. Ze vormen enorme vogeltroepen. Bij elke vloed verplaatsen ze zich van de lagere platen naar hun rustplekken voor het hoge water. Bij eb gaan ze weer terug. Af en toe worden die troepen lastig gevallen door een vroege slechtvalk of een doortrekkende boomvalk. Ze geven dan de prachtigste afweervluchten te zien.

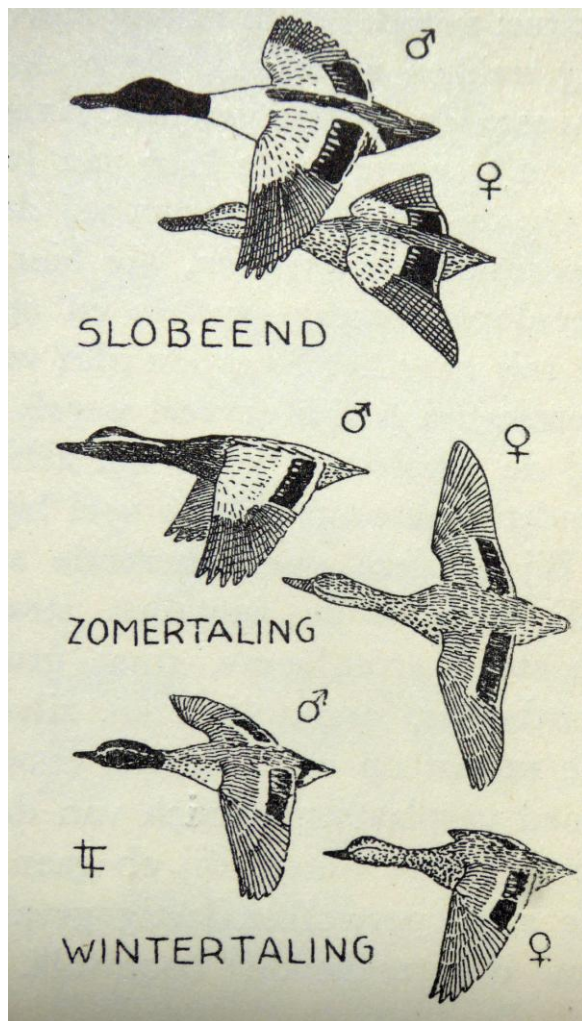

Ook aan de binnenwateren is het steltloperseizoen in volle gang. 's Avonds zijn soms in het spiegelgladde oeverwater de silhouetten zichtbaar van een troepje tureluurs. Ze lopen opgewonden rond, voedselzoeken doen ze niet meer. Langzamerhand worden ze

luidruchtiger. Dan, als maar fluitende, gaat het hele troepje de lucht in. Ze stijgen snel. Hun koers is vast, pal Zuidwest vertrekken ze, nog duidelijk afstekend tegen de lichte avondhemel.

Eenden gaan ruien. Zwemeenden verliezen al hun slagpennen in één keer en gaan naar moerassige plekken en leiden daar tijdelijk een heimelijk leven. Duikeenden gaan meer naar open water want zij beveiligen zich door onder te duiken. De woerden zijn het eerst met ruien want bemoeien zich niet erg met het gezinsleven. Sommige ruiplaatsen liggen ver van de broedplekken dus er vindt al trek over afstand plaats. Soms gaat het om gigantische aantallen op één plek. Vrouwtjes gaan vaak naar andere ruiplaatsen en pas wanneer de jongen zelfstandig zijn. Een typisch voorbeeld van trek naar een rui gebied is in ons land gevonden bij de bergeend, die weliswaar noch zwemeend, noch duikeend is, maar toch nauw met deze groepen verwant. Het is gebleken dat oude bergeenden van een groot gebied in West-Europa, o.a. het onze, zich in augustus verzamelen op de slikken van de Duitse Bocht en daar ruien. Na de rui komen velen terug, een deel daarvan trekt 's winters weg naar Zuidwest-Europa.

Vanaf half augustus nemen de wintertalingen sterk in aantal toe. Wie boft ziet die talingwolken in paniek raken voor een langsvliegende visarend. Pas in oktober lopen de aantallen wat terug. Ze komen vanuit een wijd gebied dat geheel Scandinavië, Finland en de Baltische landen

omvat. Na de trekpauze verspreiden ze zich waaivormig over een niet minder groot gebied dat Engeland, Ierland, Frankrijk en Spanje bevat.

En het gaat niet altijd over grote trek maar ook over lokale trek. Elke dag verplaatsen de eendensoorten zich tussen hun veilige waterslaapplaatsen en hun eetplekken, soms over vele kilometers.

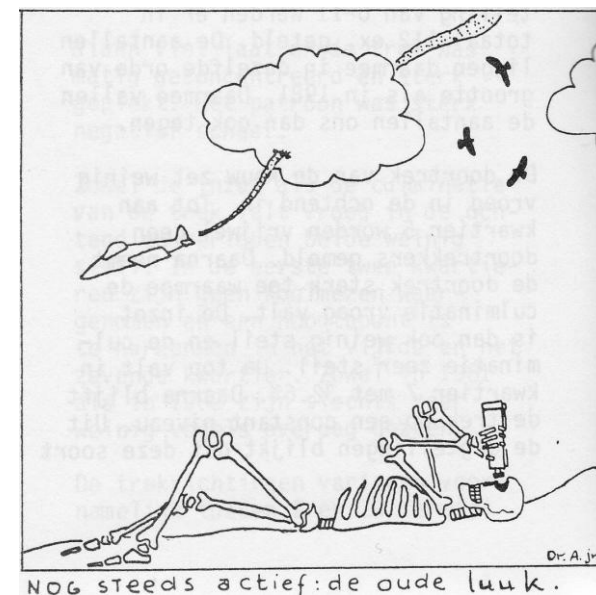
De echte trek van eenden gebeurt in het donker. Ook de meeste steltlopers trekken 's nachts en vele zangvogelsoorten. Al die insekteneters, die in het voorjaar zo plotseling opduiken, vertrekken nu met stille trom. Doordat ze zo weinig zingen, vallen deze bewegingen nog minder op dan in het voorjaar. Alleen de bonte vliegenvangers, die ons land in augustus en begin september aandoen, worden makkelijk opgemerkt. Slechts enkele soorten trekken in augustus overdag: zwaluwen, gierzwaluwen en vooral kwikstaarten.

Aan zee brengen augustus en september sterke trek van verschillende sternensoorten met hun tafelschuimers, de jagers. Twee andere merkwaardige soorten kunnen we ook in september langs het strand zien. De jan-van-gent, die meestal ver buiten de branding vliegt en de kleine mantelmeeuw, die dagen achterein in flinke troepjes over de zeeloper passeren kan, vooral in de tweede helft van de maand. In tegenstelling tot de zilvermeeuwen, zijn ze bij ons uitgesproken trekkers waarvan de

hoofdmacht in ZW-Europa en Noord-Afrika overwintert.

Op het land is september vooral een voortzetting van augustus. Pas na de 20e krijgen we drukke trek van piepers, kneutjes, spreeuwen en vinken. Geregeld zien we nu ook een enkele grote gele kwikstaart. Ondertussen is de trek van de gele kwikken vrijwel afgelopen.

Wordt vervolgd! ■

Uit: Robert Kwak & Rob Lensink 1983, De trek over telpost "Hoge Erf" te Arnhem in 1982.

Luxor, 4 maart 1990 (Harold Bierens)

Sprookje uit 1001 nacht

Harold Bierens

Het is laat in de middag. Tussen de vele feloeka's wachten we op de veerboot die ons naar de overkant van de Nijl zal brengen. Even later zit de oude schuit afgeladen vol met Egyptische arbeiders die naar huis terugkeren. De meesten hebben er een lange dag in de toeristenindustrie op zitten. Daar draait het om hier in Luxor. Deze stad is rijk bedeed met eeuwenoude tempels. Wij hebben ze ook gezien die middag, erg imposant. Maar als ik eerlijk ben heb ik meer genoten van de wandeling terug langs de Nijl. De tuinen vol Nijlhoningzuigers, het dagelijks leven waar de rivier nog zo'n belangrijke rol in speelt.

Nijlhoningzuiger in Luxor, maart 1990 (HB)

Feloeka's bijvoorbeeld, de ranke zeilbootjes zo typisch voor hier. Of boeren die hun land irrigeren met ingenieuze maar eeuwenoude hefboomsystemen. De tempels waren erg indrukwekkend, zeker 's ochtends vroeg in alle rust. Maar gedurende de dag wordt dit wel minder als de complexen snel overspoeld worden door hordes bustoeristen. Vooral het zwaarlijvige type in bloemetjesjurk is goed vertegenwoordigd. De Amerikaanse versie heeft dan ook nog de zeldzame gave om altijd precies met de meest foute zonnebril rond te lopen.

Kleine Groene Bijeneter in Luxor, maart 1990 (HB)

Te midden van zulke lui laat ook mijn fantasie me in de steek. Dan vlucht je maar naar de rustigere, niet gerestaureerde delen.

Maar zo'n verzameling keien is geen partij voor de felgekleurde Kleine groene bijeneters of de vele vlindersoorten. Dus was het gedaan met de geschiedenisles en liepen we terug, pal in de zon maar blij met de vele Bonte ijsvogels. Maar hier op deze avondse boot is het anders. We zijn zo'n beetje de enige zonder 'jurk' of tulband. Zeker om deze tijd nu niemand meer begint aan een rit naar de 'Vallei der koningen'.

Bonte Ijsvogel in Luxor, maart 1990 (HB)

Aan de overkant ontmoeten we Mohammed. Mohammed werkt in het hostel waar we overnachten. Een ranzige keuken, en slaapkamers met 3 cm vuil op de vensterbank maar schone lakens. En dat is een hele prestatie in deze wijk met z'n stoffige steegjes van slechts een paar meter

breed. Mohammed is vereerd met onze interesse en wil graag zijn familie aan ons voorstellen.

We zijn beland in een schitterend groene omgeving. De reis naar de overkant lijkt ook een reis terug in de tijd. Geen stromend water of elektriciteit. En het beeld van witgekalkte lemen huisjes aan een smal modderstraatje, waarin een in zwarte gehulde vrouw met een mand broden op haar hoofd een stap opzij doet voor een passerende kameel, zou ook een beeld kunnen zijn van twee eeuwen terug. We lopen tussen wat buffels en ezels door langs een enkele mesthoop naar een huisje achteraf. We worden aan de hele familie voorgesteld.

Zoals zo vaak hier moet Mohammed met zijn inkomen de familie onderhouden. Zelf heeft hij geen gezin maar wel de zorg voor dat van zijn zus die weduwe is. In het gastenverblijf,

een kale kamer die wordt opgesierd door een gedateerde foto van de president, drinken we een stroperige en mierzoete welkomstthee. Een klein neefje komt verlegen kijken naar deze ongewone gasten.

neefje van Mohammed (HB)

We krijgen het hele huis te zien van slaapkamers tot kleien bakoven. Ze zijn zo

trots, dat raakt me. Na het afscheid worden er wat ezels geregeld. We wachten buiten op straat, een open riool waar kinderen samendrommen om die toeristen te bekijken. Door een enorme dromedaris worden we opzij gezet. Deze stegen zijn niet berekend op auto's, eigenlijk is er hier helemaal geen plaats voor gemotoriseerd verkeer. Dat zien we even later als we het dorp uitrijden en onze weg vervolgen over smalle paadjes tussen frisgroene akkertjes. Met z'n vieren rijden we zo naar een volgend dorpje. Mohammed, zijn jongere broertje, Edwin en ik. En we genieten.

Maskerklauwier in Luxor, maart 1990 (HB)

Deze vruchtbare omgeving in oneindig veel schakeringen groen is rijk aan vogels. We zien Steenuilen, Blauwborsten, honingzuigers en babbelaars. Grijs wouwen zijn niet bepaald zeldzaam en een Maskerklauwier laat zich nauwelijks verstoren. Het late zonlicht doet de rest.

Deze combinatie van rijke cultuur en natuur geven me een onbeschrijflijk goed gevoel. Mijn kleine ezeltje draagt geen zadel en op z'n ruggenwervel schuur ik mezelf voor drie dagen een schrale reet, maar als ik dan over een akker uitkijk waar in zwart gehulde vrouwen een mooi contrast vormen met de tientallen spierwitte Koereigers dan verdwijnt ieder ongemak. Een oude vrouw rust even uit, het warme avondlicht strijkt over haar gezicht. De werkdag loopt ten einde, we komen steeds meer mensen

suikerrietooft die voor de berijder nauwelijks ruimte laat.

Bij een gettoachtige verzameling van wat sobere, rieten hutten buigen we af en gaan langs de Nijl weer terug. In het laatste zonlicht gevangen zie ik een Woudaapje in de enorme rietkraag. Begeleid door een koor van Indische karekieten en duizenden Groene kikkers zijn we getuige van een schitterende zonsondergang. De honderden Koereigers zijn alleen nog maar zichtbaar als

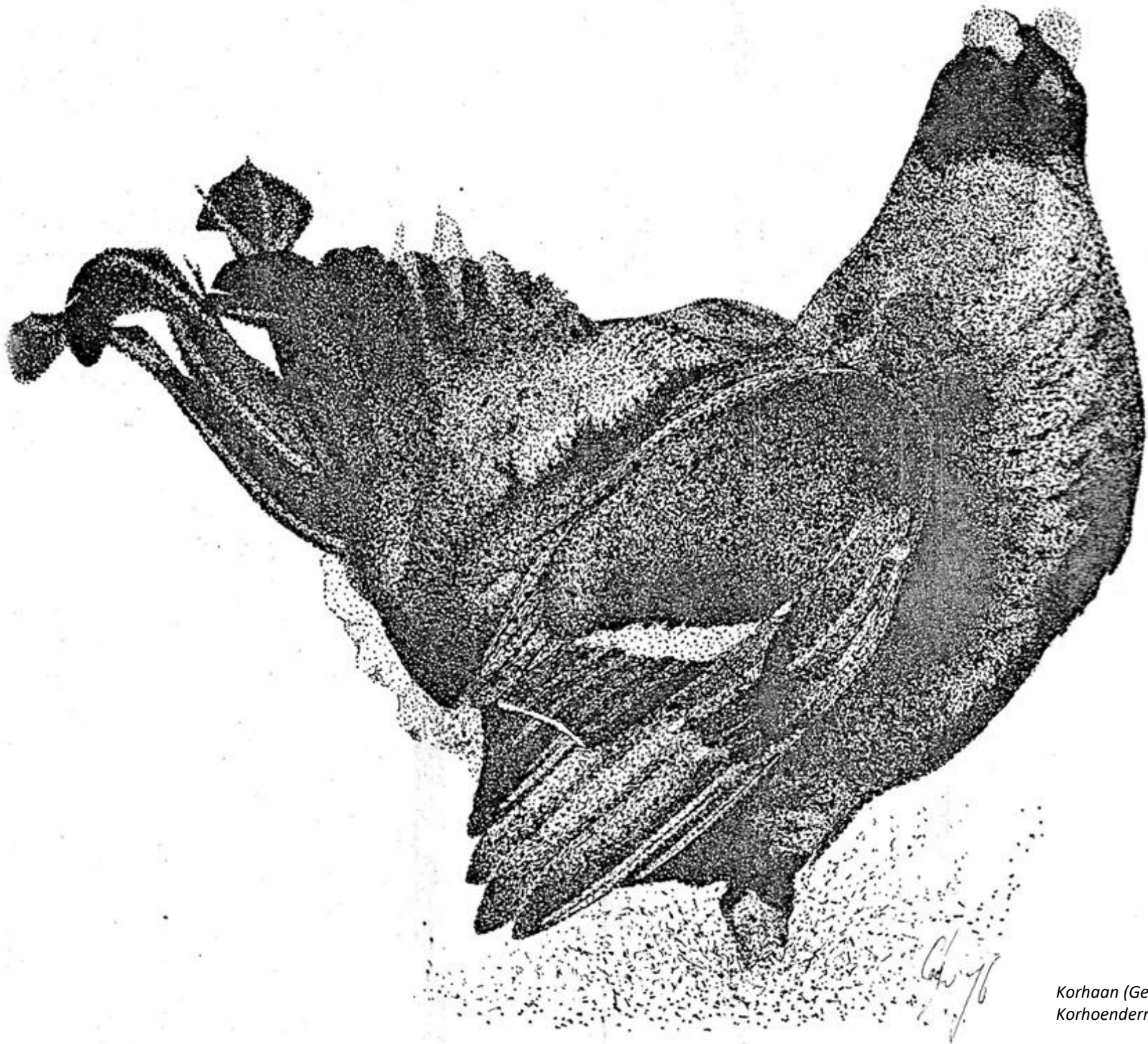
tegen. Mannen met buffels, op kamelen of ezels. Op de smalle paadjes, begrensd door irrigatiekanalen, gaat het vaak maar net. Kinderen voor hutten van aardewerken potten aangesmeerd met klei lachen ons toe. Het wordt nu snel donkerder. Silhouetten van vrouwen met enorme vrachten op hun hoofd tekenen zich af tegen de ondergaande zon. Uit het stoffige duister doemen nog steeds ezels op. Zwaar beladen met drie kinderen of een vracht

ze even voor het donkere silhouet van de verspreid staande palmbomen doorvliegen.

Woudaap bij Luxor, maart 1990 (HB)

Als de vuurrode lucht plaats maakt voor koelere tinten betrappen we een vos die ons eerst verschrikt aankijkt maar dan voor de voeten van de ezels wegvlocht in een veld knolgewassen. Edwin en ik zeggen niets. We kijken elkaar aan en zien begrip. Alle twee ervaren we hetzelfde fantastische gevoel. De avond wordt later in stijl afgesloten door een spontaan bezoek aan een bruiloft. Door muziek en zang werden we het hostel uitgelokt om zo bij de 'buren' uitgenodigd te worden. Maar eerder was allang duidelijk: dit was een van de mooiste tochten die we ooit zouden maken. Nu meer dan 30 jaar later heeft nog niets afbreuk gedaan aan die gedachte. ■

Korhaan (Geert de Wit, overgenomen van het Korhoendernummer van de Blauwe Klauwier uit 1984)

Voormalige broedvogels in de Kempen: Krooneend t/m Bosruiter

Tom Heijnen

In een aantal artikeltjes in de Blauwe Klauwier hebben Paul en ik de nodige aandacht besteed aan zeldzame broedvogels in de Kempen. Zeldzame broedvogels definieerden wij als vogelsoorten waarvan in de besproken jaren (2019 t/m 2021) minder dan 50 territoria voorkwamen.

In dit artikel en enkele nog volgende deeltjes behandel ik de *voormalige* broedvogelsoorten. Ik definieer een voormalige broedvogelsoort als eentje die in de periode 1900-2009, al dan niet regelmatig, in de Kempen heeft gebroed en die sinds 2010 niet meer als broedvogel in de Kempen werd aangetroffen. Het zijn er heel wat.

Kennis van voormalige broedvogels is belangrijk. Onder meer om patronen te ontdekken in de ontwikkeling van de vogelbevolking en inzicht te krijgen in wat de redenen voor het verdwijnen van soorten kunnen zijn. En ook om tegenwicht te bieden aan het zgn. *shifting baseline syndrome*. De wat moeilijk leesbare definitie hiervan is: de geleidelijke verandering in de geaccepteerde normen voor de toestand van de natuur door gebrek aan menselijke

ervaring, geheugen en/of kennis van de toestand in het verleden (Soga & Gaston 2018). Een prima uitleg over deze 'afglijdgewenning' is [hier](#) te vinden.

Soga, M. & K. Gaston 2018. Shifting baseline syndrome: causes, consequences, and implications. *Front. Ecol. Env.* 16(4): 222-230.

Het gebied

Gebied

De Kempen zoals in dit artikel gedefinieerd is 1035 km² groot en wordt in het noorden begrensd door het Wilhelminakanaal, in het oosten door de Zuid-Willemsvaart, in het zuiden en zuidwesten door de grens met de provincie Limburg en de landgrens met België, en in het noordwesten door een lijn van Esbeek naar Biest-Houtakker.

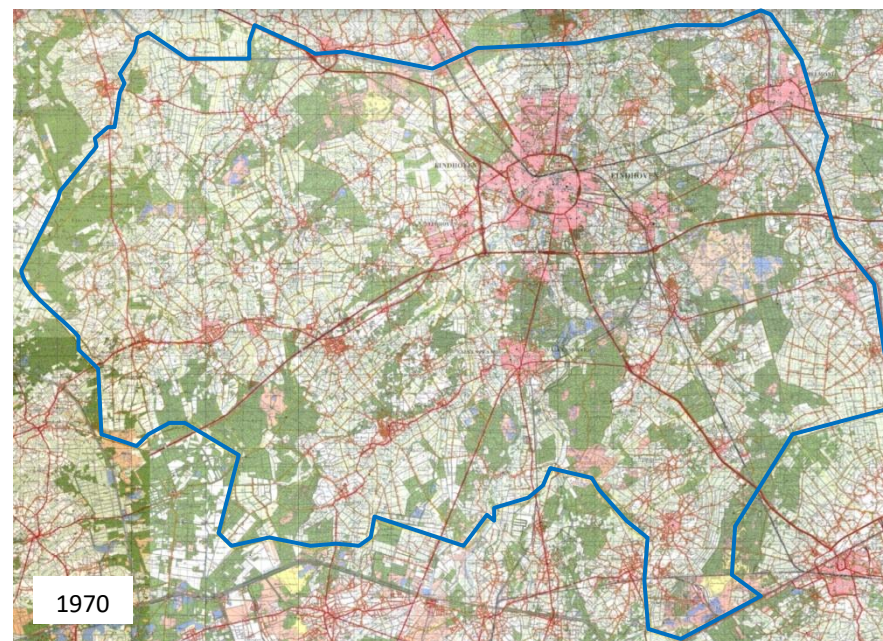
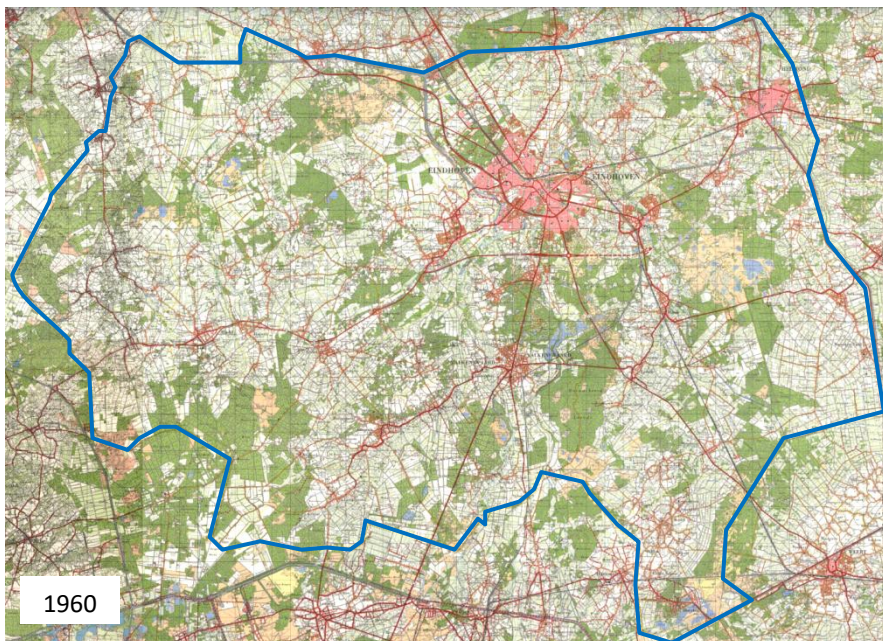
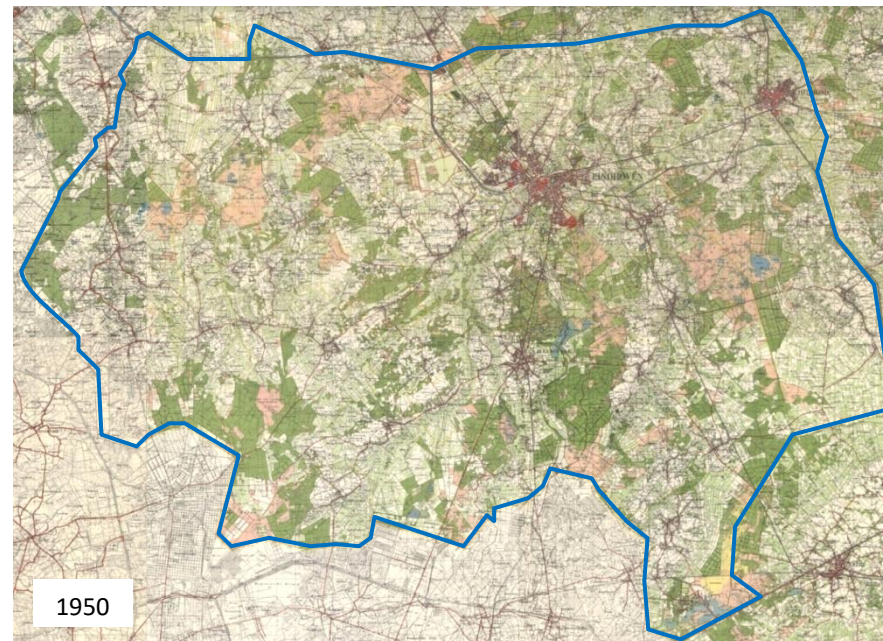
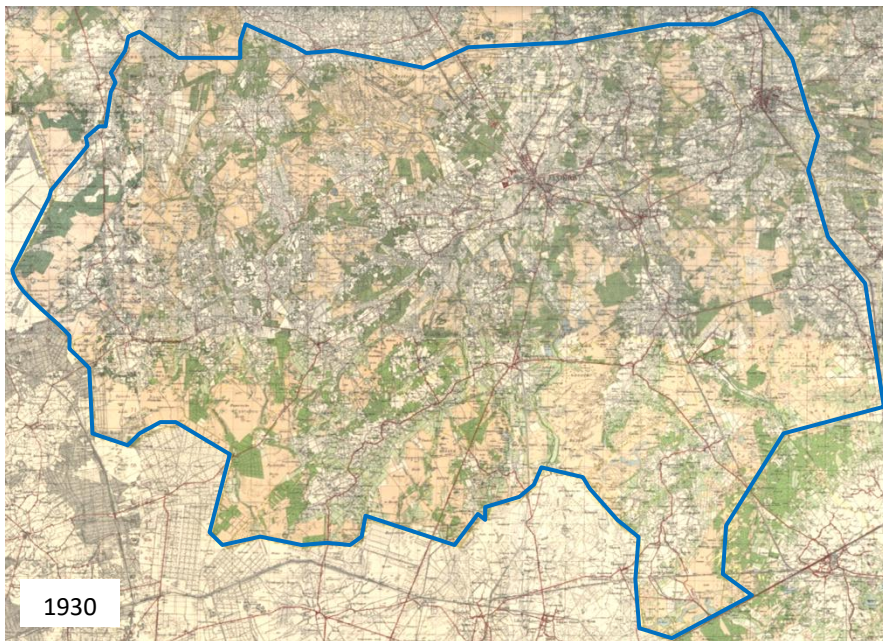
Veranderingen in het landschap vanaf 1900

De Kempen is de afgelopen eeuw enorm en bijna onherkenbaar veranderd. Wat min of meer hetzelfde is gebleven, is de morfologie op grote schaal: de zachte glooiingen van dekzandruggen die doorsneden worden door zuid-noordlopende beekdalen. Maar verder is het landschap volledig over de kop

gegaan. Op topografische overzichtskaarten (figuur 1) is dat al heel goed zichtbaar. Op die kaarten is in één oogopslag te zien wat er veranderd is in de omvang van heide en stuifzand, bossen en bebouwing, in de grootte van landbouwpercelen (van klein naar grootschalig), in loop van de beken (van meanderend naar gekanaliseerd, en recentelijk weer de andere kant op), in het netwerk van infrastructuur (wegen, hoogspanningsleidingen etc.). Wat niet op deze kaarten te zien is, is wat er meer in detail en onder het aardoppervlak veranderde. Enkele voorbeelden:

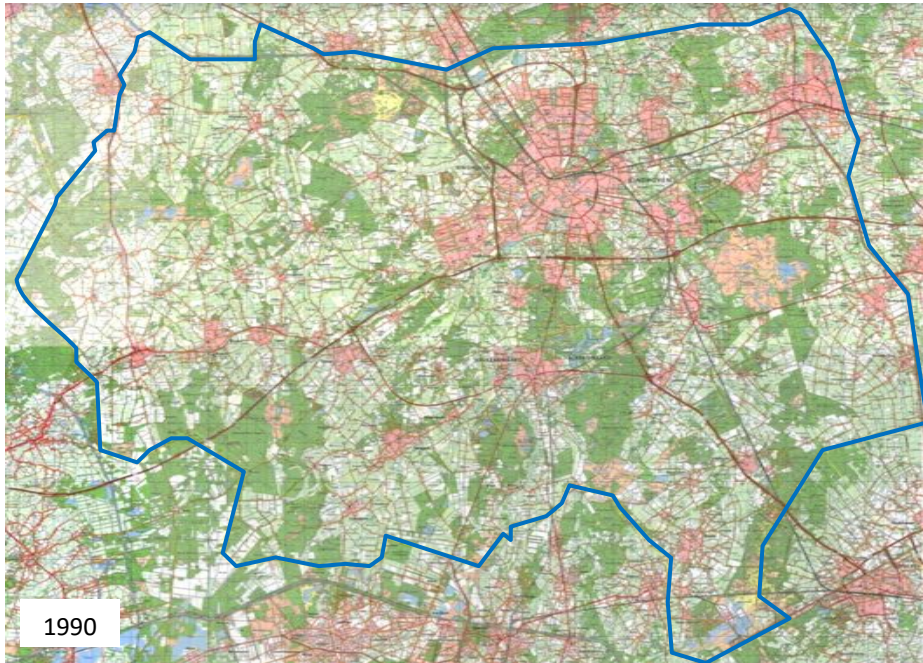
Het landgebruik was voorheen extensief (pastoraal). Door ruilverkavelingen en mechanisatie werd de agrarische sector steeds intensiever en zowel landbouw als veeteelt vinden momenteel op industriële schaal plaats, met als gevolg een heel scala aan soorten vervuilingen (pesticiden, stikstof etc.) en invloeden (vroeg maaien, drainage etc.).

De watertoestand van de bodem en ondergrond ging van overwegend nat naar overwegend droog als gevolg van een veelheid aan ontwaterende maatregelen, waaronder beekkanalisaties, drainage van

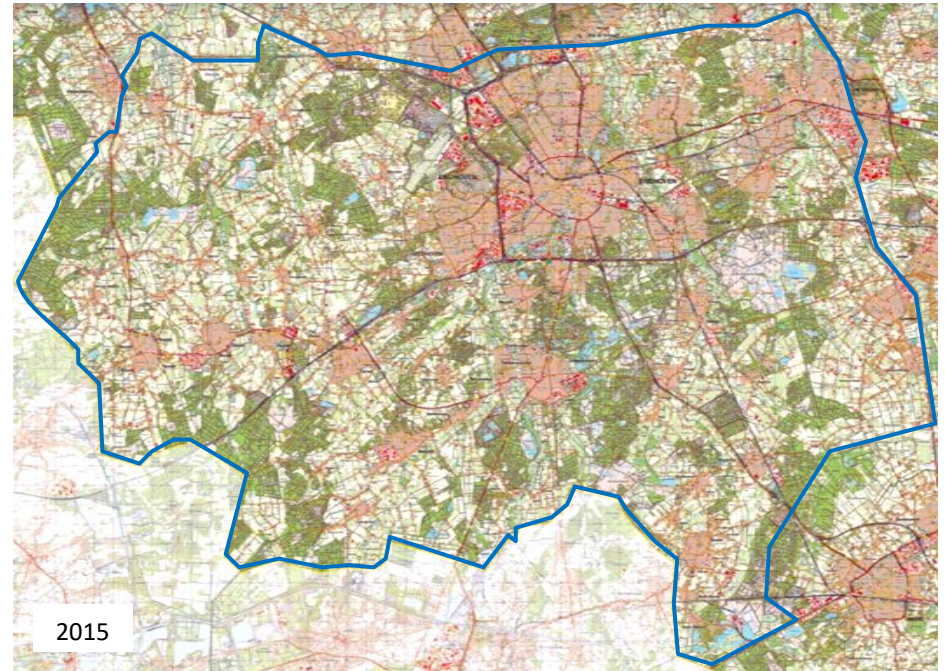

Figuur 1. Topografisch beeld van de Kempen in zes periodes (bron: topotijdreis.nl).

Vervolg van figuur 1.

landbouwgronden, oppompen van grondwater en verdichting van de ondergrond door landbouwmachines.

Het merendeel van de gronden in de Kempen was voorheen voedselarm (oligotroof) omdat ze op van nature arme zandgronden liggen. Op heidevelden werd dit versterkt door schapenteelt en het potstalsysteem. Bemesting en vervuiling hebben er voor gezorgd dat de meeste gebieden inmiddels extreem voedselrijk (eutroof) geworden zijn. De productie van biomassa kan dan zeer hoog zijn.

Ook de niet-agrarische 'benutting' van het landschap heeft een enorme transformatie ondergaan, met tegenwoordig bijna overal gemotoriseerd verkeer, allerlei vormen van recreatie, legale en illegale lozingen van afval, en talloze andere vormen van gebruik en misbruik van natuur en milieu.

Meer recent, zo vanaf 2000 onder invloed van een aantal EU-afspraken en nieuwe inzichten in bos- en natuurbeheer, is sprake van allerlei kleine en grotere wijzigingen in landschap en natuur. Enkele voorbeelden:

- Het bosbeheer heeft een transformatie ondergaan van

productiebos naar meer natuurlijk beheer, met ruimte voor dood hout en het terugdringen van uitheemse boomsoorten.

- Genormaliseerde beken zijn en worden weer 'krom getrokken' (gehermeanderd) waardoor water langer wordt vastgehouden.
- In de beekdalen worden steeds meer terreinen ingericht als "flora- en faunarijke graslanden".
- In steeds meer gebieden wordt met aanvullende maatregelen (zoals het dempen van sloten) gezorgd voor het

vasthouden van water en vernatting van natuurgebieden.

- In veel natuurgebieden wordt getracht de gronden te verschrallen door het afgraven van de voedselrijke bovenlaag.

Al deze veranderingen hebben een grote impact gehad op de vogelbevolking, zowel op de soortensamenstelling als de verspreiding en de aantallen. Er zijn heel wat soorten verdwenen én verschenen. In een recent boek van Sovon wordt hiervan op landelijke schaal een mooi overzicht gegeven.

 Berendse, F. 2011. Natuur in Nederland. KNNV Uitgeverij.

Buskens, R. et al. 2011. De Dommel: Stroom door tijd, natuur en landschap. Pictures Publishers.

Hustings, F. & K. Koffijberg 2021. Verschenen of verdwenen: ruim een eeuw Nederlandse broedvogels in beweging. Sovon.

Mol, A. & C. Geujen 2007. Brabant Waterland: Watersystemen in beeld. Provincie Noord-Brabant. [Download boekje](#)

Methode

De gegevens over de voormalige broedvogels komen voor een deel uit gebiedsinventarisaties en voor een belangrijk deel uit een veelheid aan bronnen

die in veel gevallen gebaseerd zijn op losse waarnemingen. Van soorten die al tientallen jaren geleden verdwenen zijn hebben we veel minder informatie dan van soorten die recent de Kempen hebben verlaten.

Gebiedsinventarisaties

In de Kempen zijn in de afgelopen decennia tientallen gebieden op broedvogels geïnterviewd. Deze gegevens zijn uiteraard gebruikt. Daarnaast zijn er in een aantal jaren/periodes tellingen uitgevoerd in een groot deel van de Kempen (tabel 1). Ofschoon met name in de beginjaren eenduidige interpretatiecriteria ontbraken en de bezoekenintensiteit nogal eens te wensen overliet, zijn deze tellingen waardevol omdat ze een indruk geven van voorkomen en talrijkheid in de hele Kempen.

Gegevens van het atlasproject 1978-1983 zijn zeer beperkt gebruikt omdat bij dit project geen onderscheid werd gemaakt in broedvogels en niet-broedvogels.

Gegevensbronnen

Belangrijke bronnen voor dit artikel waren de reeks artikelen van Braaksma, Knippenberg en Langenhoff die in de jaren 1952 t/m 1963 werden gepubliceerd in de tijdschriften Brabantia en Limosa. In 1967 verscheen de Avifauna van Noord-Brabant (van Erve et al. 1967) waarin de kennis van

de vogelstand tot aan halverwege de jaren '70 werd samengevat. Bij alle oude gegevens gelden de kanttekeningen dat er destijds maar weinig vogelaars waren, systematische broedvogelinventarisaties zelden werden georganiseerd, kennis over trefkansen van vogels ontbrak, eenduidige interpretatiecriteria ontbraken en determinatiekennis heel wat beperkter was.

Met dank aan de eerste broedvogelatlas werd er vanaf 1973 steeds meer naar vogels gekeken en over vogels gepubliceerd. Naast artikelen en rapporten met inventarisatiegegevens werd een groot aantal andere bronnen geraadpleegd (tabel 2).

Interpretatie van de gegevens

Waar mogelijk heb ik de Sovon broedvogelcriteria gebruikt, maar bij veel meldingen uit het verleden was dat niet mogelijk omdat details ontbraken. In dergelijke gevallen ben ik uitgegaan van wat de bron meldde, ook al is niet meer te controleren of daarmee voldaan werd aan de moderne criteria. Als ik twijfelde aan de juistheid van oude gegevens dan heb ik dat vermeld.

Naast (mogelijke) broedgevallen zijn bij een aantal soorten ook waarnemingen vermeld die niet voldeden aan de broedvogelcriteria maar die wel tussen de datumgrenzen vielen. Dit is bijgewerkt t/m mei 2022.

Tabel 1. Broedvogeltellingen waarbij een aanzienlijk deel van de Kempen (> tientallen km²) op broedvogels is onderzocht. De bezoekenintensiteit is ingeschat en als volgt aangegeven: laag = 2-3 bezoekenrondes, gemiddeld = 4-7 bezoekenrondes, hoog = 8 of meer bezoekenrondes.

Periode	Gebied	Getelde oppervlakte	Bezoekenintensiteit (inschatting)	Kwantitatieve gegevens	Omschrijving en bron
1973-77	Gehele Kempen	930 km ²	Veelal laag	Geschatte aantallen van sommige soorten in sommige atlasblokken	Atlasproject voor broedvogels van Sovon (Teixeira 1979)
1982	Agrarische westelijke Kempen	209 km ²	Wisselend, laag tot gemiddeld	Getelde aantallen van soorten van agrarisch gebied	Broedvogelinventarisatie door VWG De Kempen in delen van het Streekgewest Kempenland en enkele gebieden in de oostelijke Kempen (Bakermans 1984).
1983-87	Agrarische Kempen	543 km ²	Laag, soms gemiddeld	Getelde aantallen van bepaalde soorten	Broedvogelinventarisatie t.b.v. Avifaunaonderzoek Midden- en Oost-Brabant van de provincie Noord-Brabant (Poelmans & van Diermen 1997)
1990-91	Eindhoven-Helmond	466 km ²	Gemiddeld tot hoog	Getelde aantallen van bepaalde soorten	Broedvogelinventarisatie van bossen en agrarisch gebied in het Middengebied Eindhoven-Helmond (ongepubl.)
1995	Omg. Eindhoven	tientallen km ²	Laag (agrarisch) tot gemiddeld (bosjes en natuur)	Getelde aantallen van bepaalde soorten	Broedvogelinventarisatie van natuurgebieden, bosjes en agrarisch gebied t.b.v. de trajectstudie NO-tangenten (Poelmans et al. 1995); getelde oppervlakte onbekend
1998-00	Gehele Kempen	930 km ²	Wisselend, laag tot gemiddeld	Geschatte aantallen van alle soorten per atlasblok	Atlasproject voor broedvogels van Sovon, met combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek (Hustings & Vergeer 2002)
2013-15	Gehele Kempen	930 km ²	Wisselend, laag tot gemiddeld	Geschatte aantallen van alle soorten per atlasblok	Atlasproject o.a. voor broedvogels van Sovon, met combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek (Hustings & Koffijberg 2018)

Tabel 2. Geraadpleegde gegevensbronnen, op alfabetische volgorde.

Bron	Afkorting	Beheerder	Omschrijving broedvogelgegevens
Archief Justin Jansen	AJJ	Persoonlijk	Archief is opgenomen in waarneming.nl en bevat gegevens uit vogelcollecties en musea
Broedvogelatlas 1973-1977	ATL7377	Sovon	Broedzekerheidscode per soort per atlasblok
Broedvogelatlas 1998-2000	ATL9800	Sovon	Broedzekerheidscode en aantalsschattingen per soort per atlasblok
Correspondentie met vogelaars	COR	VWG De Kempen	Allerlei correspondentie met vogelaars t.b.v. het verkrijgen van aanvullende gegevens
Karteringen flora- en faunawet	KRTFFW	Provincie Noord-Brabant	Territoria van alle soorten in 2008 in twee gebieden: agrarisch gebied tussen Middelbeers-Westelbeers-Vessem en langs A2 (E34) tussen Het Vennenbos en de Belgische grens
Karteringen biodiversiteit	KRTBIO	Provincie Noord-Brabant	Territoria van alle soorten in 2008 in één gebied: High Tech Campus in Eindhoven
Kolonievogels	KOL	Sovon	Aantal nesten van koloniebroeders per jaar en gebied
Meetnet Provincie Noord-Brabant	PNBMON	Provincie Noord-Brabant	Territoria van routetellingen in meetnetplots (steekproeven van weidevogels, struwelen en natuurgebieden) in de provincie Noord-Brabant
Nationale Databank Flora en Fauna	NDFP	Bij12	Bundeling van gegevens uit andere bronnen waaronder waarneming.nl en diverse meetnetten
Ornis	Ornis	VWG De Kempen	Aantal territoria per broedvogelinventarisatie en losse broedvogelmeldingen t/m ca 2010; waarnemingen vanaf 2014 worden niet meer in Ornis bijgehouden i.v.m. de overgang naar waarneming.nl
Rapporten en artikelen	RAP	VWG De Kempen	Inventarisatierapporten en artikelen over gebieden en/of vogelsoorten in de Kempen
Vlakdekkende tellingen Provincie Noord-Brabant	PNB8396 PNB9704 PNB05	Provincie Noord-Brabant	Territoria van grootschalige gebiedsinventarisaties in 1983-1996 (ronde 1), 1997-2004 (ronde 2) en 2005 (ronde 3, niet voltooid)
Vlakdekkende tellingen Provincie Limburg	PLB9097 PLB9811	Provincie Limburg	Territoria van grootschalige gebiedsinventarisaties in 1990-1997 (ronde 1) en 1998-2011
Waarneming.nl	WNL	Observation International	Losse waarnemingen in Nederland
Waarnemingen.be	WBE	Observation International	Losse waarnemingen in België (alleen randen van de Kempen gecheckt)
Website Vogels in de Kempen	WVK	Geen	Losse waarnemingen (2000 t/m 2010) plus Avifauna on-line met samenvatting van gegevens per soort
Winter- en trekvogelatlas 1979-1983	ATL7983	Sovon	Aanwezigheid (pleisterend, overvliegend) en schattingen van het pleisterend aantal per soort per atlasblok per maand. Deze bron is beperkt gebruikt omdat het niet makkelijk is om uit de gegevens de broedvogelgegevens te destilleren.
Zeldzame broedvogels	ZBV	Sovon	Gegevens van zeldzame broedvogelsoorten over de periode 1990 t/m 2010

Voormalige broedvogels

Krooneend

Man Krooneend op het Soerendonks Goor, 24 april 2021 (Jeroen Stevens)

Er is één zeker en één mogelijk broedgeval bekend in twee aaneensluitende jaren op de Ringselvennen: op 13 juni 1987 werd een paar met 2 juv. waargenomen en op 21 mei 1988 werd een vrouw met 2 kleine pulli gezien. Of de pulli in 1988 daadwerkelijk Krooneendjes waren is niet bekend, en omdat geen man werd gezien kon niet uitgesloten worden dat het pulli van een andere soort betrof.

Territoria:

- 1987 1 terr. Ringselvennen: 13 juni paar met 2 juv. (Vogelarchief Limburg op WNL)
- 1988 0-1 terr. Ringselvennen: 21 mei vrouw met mogelijk 2 kleine pulli (VWG De Kempen en L.C. Theuwis in Ornis)

Nb: volgens Bijlsma (1992) was de Krooneend in 1968 als broedvogel aanwezig in het Leenderbos/Groote Hei/Soerendonks Goor gebied, maar nadere gegevens ontbreken en daarom heb ik dit geval niet overgenomen.

Tussen de datumgrenzen werden verder maar heel weinig Krooneenden gezien. Waarnemingen zijn bekend uit twaalf jaren waarvan negen sinds 2000. Deze bescheiden toename is in lijn met een forse toename in heel Nederland als gevolg van de verbeterde waterkwaliteit en de uitbreiding van kranswieren. Dat neemt niet weg dat Krooneenden die in de Kempen worden gezien, ook afkomstig kunnen zijn uit vogelcollecties.

Meldingen tussen de datumgrenzen (20 maart t/m 15 juni):

- 1985 11 mei 1 paar westelijke Visvijvers Valkenswaard, 16 juni 1 man Beuven (Ornis)
- 1988 21 mei 1 vrouw Ringselvennen met 2 pulli wellicht deze soort (Ornis)
- 1997 25 maart 1 vrouw Beuven (WNL)
- 2005 5 t/m 7 mei 2 man en 1 vrouw en 8 mei 2 man Ringselvennen (WNL)
- 2006 26 maart 1 ex Landschotse Heide (WNL)
- 2007 22 t/m 23 maart 1 man Afgraving 't Tipke bij Maarheeze (WNL), 24 maart 1 man Beuven (WNL), 27 mei 1 ex Hasselvennen (NDFF)
- 2008 14 mei 1 man Ringselvennen, 20 mei 1 man escape Parklaan Eindhoven (WNL)
- 2010 30 april 1 man westelijke Visvijvers Valkenswaard, 20 mei 1 man Parklaan Eindhoven (WNL)

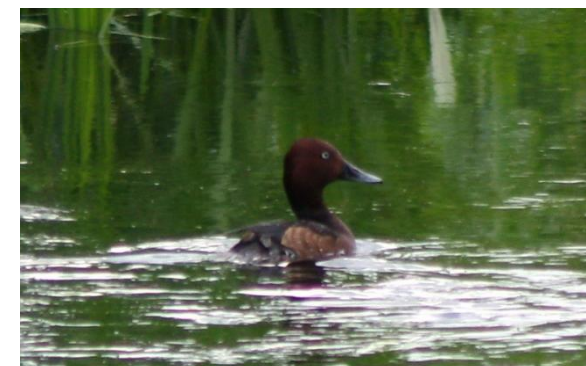
- 2011 24 maart 1 man Parklaan Eindhoven (WNL), 29 maart 1 vrouw Dommeldal TU Eindhoven (WNL)
- 2015 20 mei 1 man Parklaan in Eindhoven (WNL)
- 2017 17 t/m 20 mei 1 man Ringselvennen (WNL)
- 2021 24 april 1 man Soerendonks Goor (WNL)
- 2022 17 t/m 18 mei 1 man Soerendonks Goor (WNL)

Winden, E. van 2021. Krooneend talrijker dan ooit. Sovon-nieuws 34 (maart): 6-8. [Download artikel](#)

Winden, J. van der & S. Dirksen 2005. De Krooneend: exoot of gewoon exotisch mooi? Limosa 78: 139-144. [Download artikel](#)

Witoogeend

Man Witoogeend op de Tongelreep bij de Patersgronden, 19 juni 2011 (Joep Verbraak)

In 1930 was er een territorium (vermoedelijk met uitgevlogen jongen) op de Visvijvers Valkenswaard en in 1966 een territorium in

de gemeente Leende. Daarna duurde het tot 1989 voordat er weer een territorium werd vastgesteld. In dat jaar broedde een paar succesvol op het Beuven maar helaas verdronken de zes jongen.

Volgens de Sovon-criteria waren er daarna territoria in 1999 op het Greveschutven, in 2000 op de Ringselvennen en in 2002 en 2008 op de Visvijvers Valkenswaard, maar deze zijn m.u.v. 2002 gebaseerd op waarnemingen van losse mannen.

Territoria:

1930	1 terr. Visvijvers Valkenswaard: 17 en 24 mei paartje, 27 juli 4 ex waarvan 2 met grijze vleugels - mogelijk jongen (Jansen 1931)
1966	1 terr. gemeente Bergeijk: 28 mei en 18 juni 1 ex (Van Erve et al. 1967)
1989	1 terr. Beuven: 8 april t/m 14 juni 1 paar; in april en op 19, 21 en 25 mei 1 vrouw extra; er werden 6 jongen grootgebracht die verdronken zijn (Ornis, WNL)
1999	1 terr. Greveschutven: 1 en 26 juni 1 man (Kolsters & Wouters 2000)
2000	1 terr. Ringselvennen: 7 en 22 mei en 1 juli 1 man (Ornis)
2002	1 terr. oostelijke Visvijvers Valkenswaard: 1 april 1 man (leek gepaard met vrouw Kuifeend), ook later 1 man gezien evenals 1 vrouw (Kolsters & Wouters 2003)
2008	1 terr. westelijke Visvijvers Valkenswaard: 19 april en 3 en 23 mei 1 man (Ornis); een man baltsend achter een vrouwtje Kuifeend aan; gezien op 23 en 30 maart en 6, 13 en 20 april (ZBV)

In de periode 2012-2020 werden er geen waarnemingen meer gedaan van vogels tussen de datumgrenzen, al was er wel een melding uit 2021. Aangezien de Witoogend als broedvogel in Nederland zeer zeldzaam is en zelden succesvol broedt, ligt een hernieuwde vestiging in de Kempen, escapes wellicht uitgezonderd, niet voor de hand.

Meldingen tussen de datumgrenzen (15 mei t/m 30 juni):

1931	31 mei 1 ex gemeente Leende (Jansen 1931)
1996	16 mei 1 ex kwartblok 5725-1 (NDFP)
2006	11 mei 1 man Kempervennen (WNL)
2009	14 juni 1 man Vaarvennen (NDFP, ZBV)
2011	19 juni 1 man Tongelreep Patersgronden (WNL)
2012	26 juni 1 vrouw in eclipskleed Beuven (WNL)
2021	29 mei 1 man Pannegoor, Cartierheide (WNL)

Jansen, P.B. 1931. Zomerwaarnemingen van de Witoogend, *Nyroca n. nyroca* (Guld.), bij Eindhoven. Org. CNV 4: 67-68.

Pijlstaart

Tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw werden regelmatig territoria vastgesteld, in de periode 1961-1977 zelfs bijna jaarlijks. Daaronder waren ook de nodige zekere broedgevallen zoals een nestvondst of waarneming van donsjongen. Favoriete gebieden waren de heidevennen op de

Mispeleindse Heide en Strabrechtse Heide en de vennen bij Budel-Dorplein.

Paartje Pijlstaarten op het Soerendonks Goor, 26 maart 2022 (Toon van Kessel)

Een deel van de meldingen uit de jaren '60 en '70 is slecht gedocumenteerd waardoor ze niet meer op juiste interpretatie gecheckt kunnen worden. Dat geldt met name voor maandrapporten van Staatsbosbeheer van de Strabrechtse Heide uit de jaren '60 en '70 waarin geregeld gesproken wordt van broedpaartjes, maar waarbij niet duidelijk is wat nu werkelijk was gezien.

Na 1977 waren er maar een paar gevallen die voldeden aan de broedvogelcriteria: Mispeleindse Heide in 1981, Beuven in 1989 en 2019, omgeving Valkenswaard in 1991 en omgeving De Hoort in 1999. In al deze gevallen is het twijfelachtig of er daadwerkelijk werd gebroed; er werden geen nesten gevonden of donsjongen gezien.

Territoria:					
1938	1 terr. Goorven: 14 juni vrouw met jongen (Ardea 28: 93)	1967	enkele terr. Steenbleek op Strabrechtse Heide; in april enkele broedpaartjes (SBB maandrapport in Ornis)	1999	1 terr. atlasblok 5746 (NDFF), nadere info ontbreekt; 14 mei 1 ex bij De Hoort (NDFF)
1942	1 terr. Maasven, Strabrechtse Heide, 17 mei waargenomen, 18 mei vrouw met >4 jongen (Limosa 15: 107).	1968-1970	1 terr. Strabrechtse Heide: in deze periode 1 paar (KNNV Eindhoven & SBB Heeze 1980), nadere info ontbreekt; 17 mei 1968 4 ex Beuven (WNL)	2015	1 terr. Reuselse Moeren: man, maakte constant vrouwelijke Wilde Eenden het hof (ZBV)
1945-1948	1 terr. Beuven: zomerwaarnemingen 1945 t/m 1948; tot half juni geregeld gezien, "stellig broedvogel" (Braaksma et al. 1963) 1 terr. Mispelindse Heide: zomerwaarnemingen 1945 t/m 1948, geregeld enkele paren aanwezig tot half juni; 24 mei 1948 1 man Goorven (Braaksma et al. 1963)	1970	enkele terr. Strabrechtse Heide: april-mei 'enkele broedpaartjes' (SBB maandrapport in Ornis), nadere info ontbreekt	Nb.: het door Bijlsma (1992) vermeldde paar op het Soerendonks Goor in 1991 voldeed niet aan de broedvogelcriteria terwijl de betreffende waarnemingen (16 april paar, 7 mei vrouw) ook buiten de datumgrenzen vielen.	
1958	1 terr. Mispelindse Heide: begin mei 6-7 paren, 10-6 en 30-6 1 man, 9-7 mogelijk een vrouw met 5 jongen (Braaksma et al. 1963)	1971	2 terr. Budel-Dorplein: 2 broedgevallen (Limosa 46: 74); 'recent' 3 paren (Lippens & Wille 1972) 1 terr. Strabrechtse Heide: mei-juni '1 broedpaar' (SBB maandverslag in Ornis), nadere info ontbreekt	In Nederland is de Pijlstaart altijd een zeldzame broedvogel geweest, met wellicht enkele tientallen broedparen rond 1975. Vanaf ca 1995 zijn het er nog maar zo'n 10 zonder dat er een duidelijke trend is.	
1961	1 terr. Goorven: o.a. 24 juni 1 vrouw met 10 jongen (bron niet bekend)	1971-1973	2 terr. Strabrechtse Heide: in deze periode 2 paren (KNNV Eindhoven & SBB Heeze 1980), nadere info ontbreekt	Het aantal doortrekkers en overwinteraars is in Nederland sinds ca 1995 toegenomen. Die toename is ook in de Kempen zichtbaar als we naar meldingen van vogels tussen de datumgrenzen kijken, al gaat het nog steeds om zeer lage aantallen.	
1962	1 terr. Mispelindse Heide: 28 april, 12 mei en 22 juni man (bron niet bekend)	1973-1977	2 terr. Strabrechtse Heide: in deze periode 2 paren, broedcode 'zeker broedend' (ATL7377); zie ook hierna	<i>Meldingen tussen de datumgrenzen (10 mei t/m 30 juni):</i>	
1963	1 terr. Strabrechtse Heide: 13 april nest met 9 eieren (M.P. van Aerle in Ornis), 16 mei 1 man (van Erve et al. 1967)	1974	2 terr. Beuven: in SBB maandrapporten april t/m juni 1974 staat 'regelmatig 2 broedparen' (Ornis), nadere info ontbreekt	1963	Mispelindse Heide: 25 juni 1 paar (van Erve et al. 1967)
1964	1 terr. Mispelindse Heide: mei-juni 1 man Goorven, 30 mei 1 alarmerende vrouw Goorven, half en 20 juni 1 vrouw Flaes, 9 juli 1 vrouw met 5 jongen Flaes (o.a. van Erve et al. 1967) >1 terr. Strabrechtse Heide: gedurende de broedtijd steeds enkele paren (van Erve et al. 1967)	1975	2 terr. atlasblok 5157 (Strabrechtse Heide): broedcode 'donsjongen' (ATL7377)	1973	13 mei 1 man Mispelindse Heide, 30 juni 5 ex Malpie (Ornis); in atlasblok 5155 gemeld met broedcode 'mogelijk broedend' en in atlasblok 5736 gemeld met broedcode 'waarschijnlijk broedend' (ATL7377), beide niet als territorium gehonoreerd
1965	1 terr. Mispelindse Heide: 1 man op 29 juni, 6 ex op 9 juli (van Erve et al. 1967)	1976	1 terr. Beuven: zeker broedgeval (F.D. Sonnenberg, med. R. Teixeira, in Ornis), nadere info ontbreekt	1974	12 mei 2 ex Greveschutven (Ornis)
1966	1 terr. Ringselvennen: 16 juni 1 vrouw alarmerend, vermoedelijk met 5 halfwas jongen (van Erve et al. 1967)	1981	1 terr. Mispelindse Heide: tot ver in mei 1 man Hazenkolk (Ornis)	1979	12 mei 1 ex Beuven (WNL)
		1989	1 terr. Beuven: 16 t/m 27 mei 1 man en 2 vrouw, 10 juni 1 man (Ornis)		
		1991	5 april t/m 12 mei 1 paar regelmatig baltsend Beuven (Ornis, WNL)		

1980	juni 2 ex of meer atlasblok 5737 (ATL7983)
1982	10 mei 1 vrouw Loozerheide (Ornis)
1983	juni 1 ex atlasblok 5737 en >10 ex atlasblok 5746 (ATL7983)
1992	19 mei 3 ex Beuven (WNL)
1998-2000	schatting 1-3 terr. in atlasblok 5146: broedcode 'mogelijk broedend' (ATL9800), niet als territorium gehonoreerd
2005	22 mei 1 man Strabrechtse Heide (WNL)
2010	4 t/m 17 mei 1 man Beuven, op 4 mei ook een vrouw (ZBV, WNL)
2013	26 juni 2 ex Beuven (WNL)
2013-2015	schatting 1-3 terr. atlasblok 5058: broedcode 'mogelijk broedend' (ATL1315)
2015	15 mei 3 ex Beuven (WNL)
2017	14 en 15 mei 2 ex Ringselvennen, 18 mei 1 paar baltsend Loozerheide, 20 mei 1 man Ringselvennen (WNL)
2019	10 mei 1 ex, 12 t/m 15 mei 2 ex, 16 t/m 22 mei 1 man, 23 mei 2 ex Beuven (WNL, NDFF)
2021	14 mei 1 man Ringselvennen (WNL)

 Braaksma, S. et al. 1963. Enige broedvogels in Noord-Brabant: eenden. Limosa 36: 154-166.

Korhoen

Algemeen beeld

Tot aan het begin van de vorige eeuw bestond de Kempen voor een groot deel uit heidevelden, doorsneden door beekdalen waar de mensen woonden en hun akkers en graslanden hadden. Als vogelaar zou je

denken dat er toen overal Korhoenders gezeten moeten hebben. En hoewel het Korhoen al eeuwenlang in de Kempen voorkwam, was de soort toen ronduit schaars.

Baltsende Korhaan op de Oirschotse Heide, 26 maart 1983 (door oud VWG-lid Jos Jasperst, scan van Vogeljaar kalender van 1986 door R. Vlek op WNL)

De oudste gegevens over het voorkomen van Korhoenders in de Kempen dateren uit de 17e eeuw. Volgens een plakkaat van 1680 werd de jacht op de Kempische heidevlakten ten zuiden van Eindhoven ten zeerste bedorven door de Valkeniers: *“werdende daar en boven mede de Berckhoenderen, Patrijsen ende dierghelijke gevogelte, door*

onsen expressen last aldaar begonst te queecken, gantsch verstoort, opgevangen ende verjaaght”. Hierna werd een jachtverbod op onder meer Korhoenders ingesteld.

Desondanks was de soort in de Kempen niet algemeen. Eygenraam vermoedde *“dat de korren eerst omstreeks 1900 de onafzienbare heidevelden van Noord-Brabant begonnen binnen te dringen”*. En De Beaufort merkte in 1912 op *“dat het Korhoen thans ongeveer het geheele diluviale gebied van ons land bewoont, doch dat het deze verspreiding eerst in de laatste 20 jaren heeft gekregen”*.

Die toename viel samen met de start van ontginningen van de eens zo uitgestrekte heidevelden. De Beaufort schreef: *“Wat nu de verspreiding van het korhoen aangaat, zoo heeft hier wellicht de ontginning der heidevelden een rol gespeeld en wel tegengesteld aan wat men zou verwachten: de ontginningen hebben de uitbreiding van het korhoen in de hand gewerkt.”*

De heidevelden waren in de 19^e eeuw en daarvoor vermoedelijk maar beperkt geschikt voor Korhoenders als gevolg van intensieve schapenteelt. De schapen waren nodig voor het bemesten van de akkers. Dat gebeurde in de potstal waar de schapenmest werd opgepot en daarna naar de

akkers ging. De schapen hielden de heidevegetatie door begrazing kort en de boeren plagden de heide om in de winter te zorgen voor een strooisellaag in de potstal. De heide was en bleef daardoor kaal en voedselarm. De potstalcultuur verdween eind 19^e eeuw door de introductie van kunstmest. Schapen waren niet meer nodig en heidevelden konden daardoor herstellen van de vraat door de schapen en het plaggen door de boeren.

In de jaren '30 werden flinke delen van de heidevelden en stuifzanden 'vastgelegd' met naaldbepplanting. Men vermoedt dat Korhoenders hiervan profiteerden omdat de aanplant zorgde voor dekking en voedsel (jonge dennenknoppen). De Nederlandse Korhoenderpopulatie bereikte rond 1940 haar hoogtepunt met 5-6000 hanen.

In de jaren '50 en '60 gingen talloze heidevelden door ontginning en ontwatering op de schop. Heidevelden krompen en versnipperden. De intensivering van de landbouw resulteerde door bemesting, verzuring en verdroging in een forse afname van o.a. insecten (dierlijke eiwitten) die voor de kuikens cruciaal zijn.

In 1976 waren er nog maar ca 460 hanen in Nederland over, in 1982 minder dan 100 en in 2000 slechts 15. Zonder import van Zweedse vogels op de Sallandse Heuvelrug zou de soort in ons land nu uitgestorven zijn.

Bolderende Korhaan in de Kempen (gebied, datum en foto graaf onbekend, bron: website Vogels in de Kempen)

De Kempen in detail

De beschikbare gegevens zijn per gebied en decade samengevat in tabel 3 en figuur 2. Wat bij beschouwing van de gegevens opvalt is dat de aantallen per gebied vaak sterk van jaar op jaar varieerden. Mijn interpretatie is dat dit *niet* komt door populatiefluctuaties, maar door tekortkomingen in de gegevens. Oude gegevens (tot in de jaren '70) zijn gebaseerd op vaak incidentele bezoeken van enkele vogelaars, en op schattingen van opzichters (zoals in 1971). Vaak werd niet eens een onderscheid gemaakt in hanen en hennen.

Systematische tellingen op bolderplaatsen kwamen pas in vanaf medio jaren '70 op gang, vooral in de westelijke Kempen door Vogelwerkgroep Midden-Brabant (Braam 1990).

Het is aannemelijk dat in de jaren '60 tenminste 400 Korhoenders in de Kempen voorkwamen waaronder minstens 200 hanen. Helaas zijn er onvoldoende gegevens uit de jaren '50 en daarvoor beschikbaar om iets te kunnen zeggen over de aantallen in die tijd. Als de ontwikkeling in de Kempen vergelijkbaar zou zijn met de landelijke ontwikkeling, dan zou de populatie rond 1940 tenminste 1000 vogels (500 hanen) groot geweest kunnen zijn. Dit is echter een wilde slag in de lucht...

In 1971 bleken uit een census een kleine 250 Korhoenders aanwezig te zijn. Het aantal hanen werd helaas niet apart vastgelegd. Medio jaren '70 waren daar nog een krappe 150 vogels van over, waarvan de helft hanen. Daarna liep het aantal gestaag achteruit. Eind jaren '70 waren de Korren verdwenen van de Malpie, de Leenderheide en de Putberg. Medio jaren '80 was het doek gevallen in de Reuselse Moeren, op Plateaux-Hageven, op de Strabrechtse Heide en bij Budel-Dorplein. Eind jaren '80 was het de beurt aan de Neterselse Heide, de Landschotse Heide en de Grootte Heide. De eens zo grote populatie van de Oirschotse en Oostelbeerse Heide ging in 1995 ten onder. De laatste wilde Korhoender, een haan, werd in 1996 op de Cartierheide gezien. Er zijn van de Cartierheide ook nog meldingen uit 2000 bekend, maar dat waren vermoedelijk uitgezette vogels.

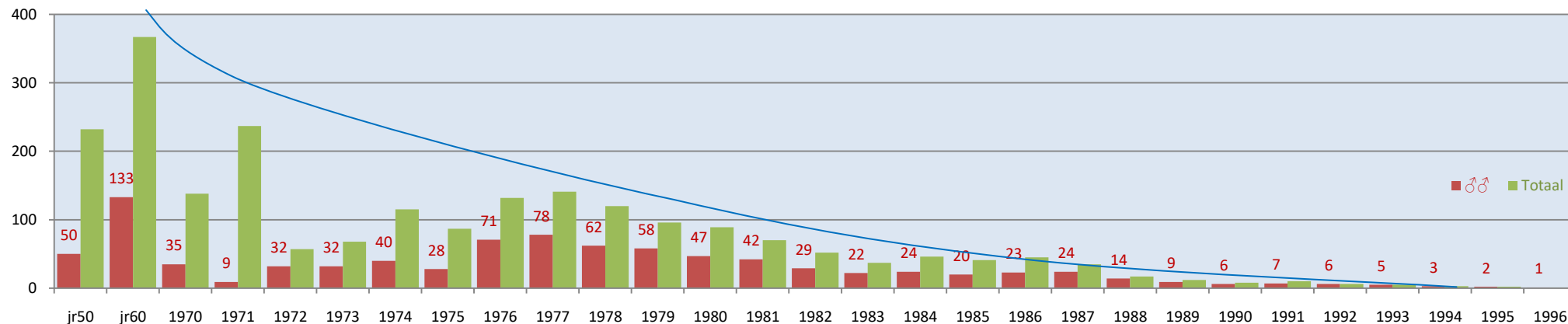

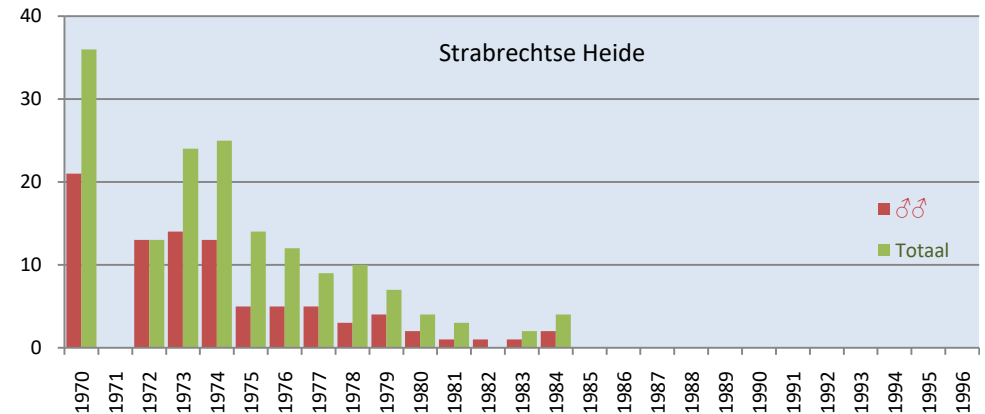
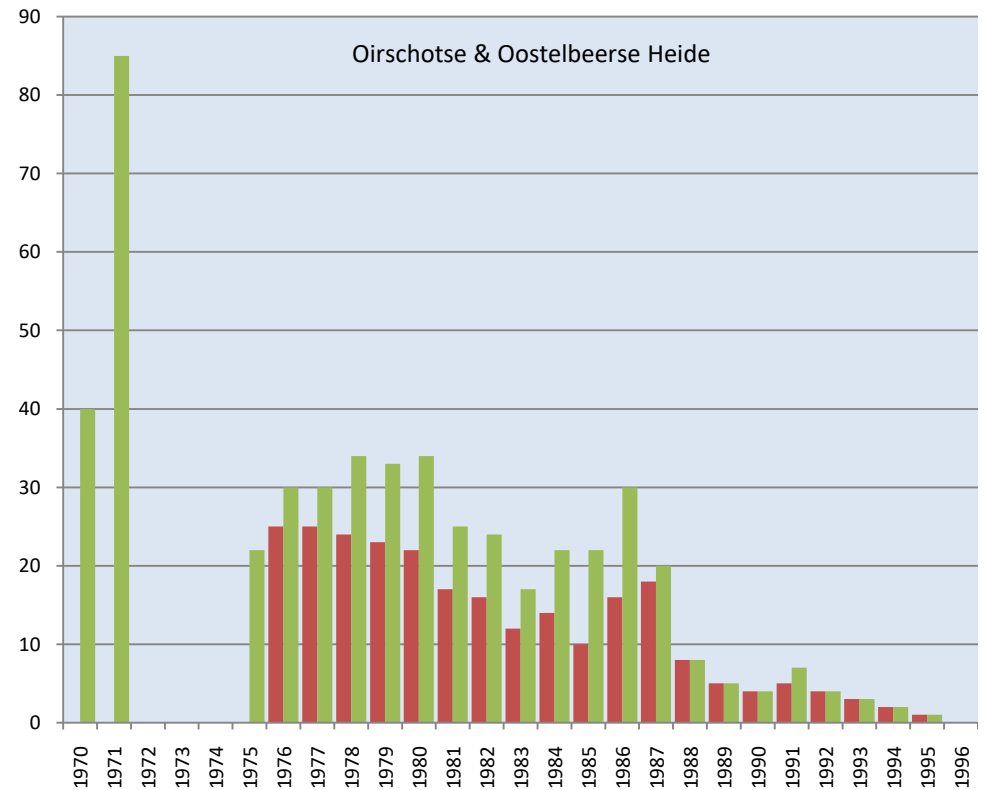
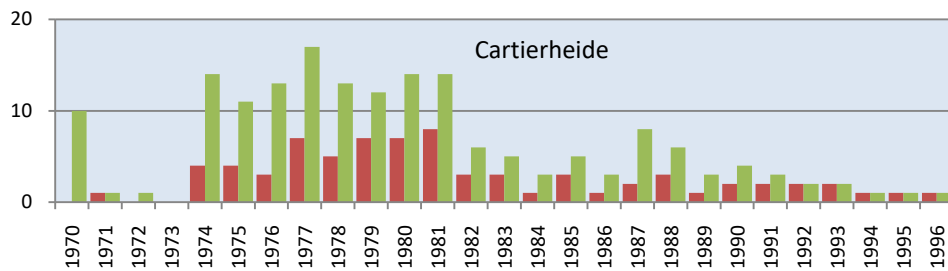
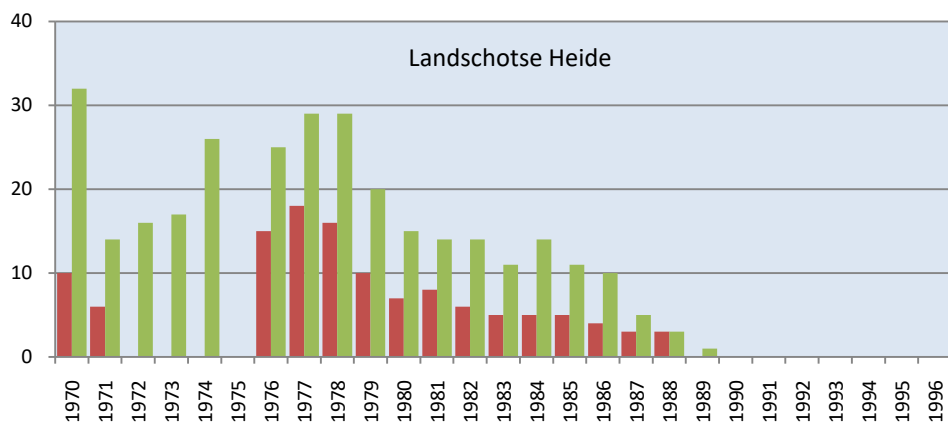
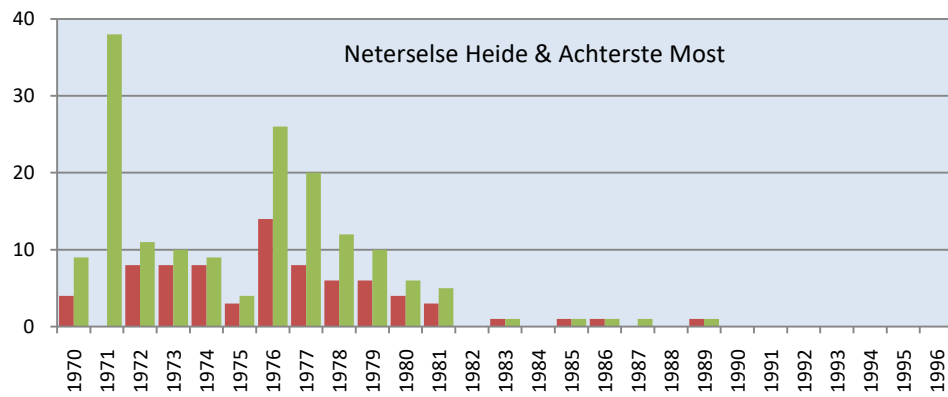
Tabel 3. Samenvatting van getelde en geschatte Korhoenderaantallen per gebied per decennium. In oudere brondocumenten is meestal niet op te maken of aantalsopgaven betrekking hebben op schattingen of tellingen. Ook over de betrouwbaarheid en volledigheid van de aantallen is weinig informatie beschikbaar. w = 'winter' = augustus t/m februari; indien de w ontbreekt dan betreft het maart t/m juli. Belangrijkste bronnen: Braaksma et al. 1957, Uythoven 1971, van Erve 1976, van der Zouwen 1978, Peeters 1984, Braam 1990, website Vogels in de Kempen en Ornis.

Gebied	Jaren '40	Jaren '50	Jaren '60	Jaren '70	Jaren '80	Jaren '90	Jaren '00
Westelijke en noordwestelijke Kempen							
Esbeek-Hoge & Lage Mierde-Netersel	w1949/50 29 ex (o.a. 6♂)	1952 5♂1♀, 1954 aanwezig	-	-	-	-	-
Moerbleek	-	-	1963 1♂2♀, ca1964 2♂1♀	1975 1♂5♀, 1977 4 ex	-	-	-
Panneven	-	-	w1961/62 1♂, w1962/63 1♂7♀, 1966 aanwezig	-	-	-	-
Neterselse Heide & Achterste Most	-	1951 aanwezig, 1952 1♀	1960 50 ex, 1961 50 ex, 1962 40♂25♀, 1963 7♂12♀, 1964 60 ex, w1964/65 20♂10♀, 1965 7♂10♀, 1966 3♂6♀, w1966/67 3♂15♀, 1967 12♂28♀	1970 4♂5♀, w1970/71 4♂13♀, 1971 38 ex (w.o. 6♂15♀), 1972 8♂3♀, 1973 8♂2♀, w1973/74 4♂2♀, 1974 8♂1♀, w1974/75 8 ex, 1975 3♂1♀, 1976 14♂12♀, 1977 8♂12♀, 1978 6♂6♀, 1979 6♂4♀	1980 4♂2♀, 1981 3♂2♀, w1981/82 1♂, w1982/83 1♂, 1983 1♂, 1985 1♂, 1986 1♂, 1987 1♀, 1989 1♂	1990 2♂3♀	-
Landschotse Heide	1945-50 50 ex	jaren '50 100 ex, 1953 20 ex, winter 1956/57 15 ex	Jaren '60 10 ex, 1964 2 'paar', 1965 1♂4♀, 1966 2♂6♀	1970 10♂22♀, 1971 6♂8♀, 1972 16 ex, 1973 17 ex, w1973/74 10♂8♀, 1974 26 ex, w1974/75 13♂10♀, 1976 15♂10♀, 1977 18♂11♀, 1978 16♂13♀, 1979 10♂10♀	1980 7♂8♀, 1981 8♂6♀, 1982 6♂8♀, 1983 5♂6♀, 1984 5♂9♀, 1985 5♂6♀, 1986 4♂6♀, 1987 3♂2♀, 1988 3♂, 1989 1 ex	-	-
Buiksche Heide en omg. Rouwven	-	1953 40 ex	-	-	-	-	-
Omgeving De Baest	1948 algemeen	1952 1♀	-	-	-	-	-
Oirschotse en Oostelbeerse Heide	-	1950 12 ex, 1952 3♂, 1958 7♂2♀	1962 25 ex, 1963 1♂, w1964/65 25 ex, 1965 2♀, w1965/66 2♂	1970 40 ex, 1971 85 ex, w1974/75 20 ex, 1975 22 ex, 1976 25♂5♀, 1977 25♂5♀, 1978 24♂10♀, 1979 23♂10♀	1980 22♂12♀, 1981 17♂8♀, 1982 16♂8♀, 1983 12♂5♀, 1984 14♂8♀, 1985 10♂12♀, w1985/86 18♂, 1986 16♂14♀, 1987 18♂2♀, 1988 8♂, 1989 5♂	1990 4♂, 1991 5♂2♀, 1992 4♂, 1993 3♂, 1994 2♂, 1995 1♂	-
Zuidwestelijke Kempen							
Reuselse Moeren	-	1953 1♂2♀, 1959 ≥1♂1♀	Jaren '60 6♂5♀, 1960 12 ex, 1964 3♂1♀, ca 1964 2 'paar', 1965 2 ex, 1966 ≥1♂5♀	1974 4♂6♀, 1975 4♂6♀, w1975/76 12♂6♀, 1976 4♂4♀, 1977 4♂4♀, 1978 3♂4♀, 1979 4♂2♀	1980 3♂3♀, 1981 2♂2♀, 1985 1♂	-	-
Cartierheide	1948 vrij algemeen, w1948/49 4♂2♀	-	1963 5 'paar', 1964 6♂1♀, 1965 6♂1♀, 1967 1♂2♀, winter 1968/69 5♂, 1969 5 ex	1970 10 ex, 1971 1♂, 1972 1♀, 1974 4♂10♀, 1975 4♂7♀, 1976 3♂10♀, 1977 7♂10♀, w1977/78 8♂6♀, 1978 5♂8♀, w1978/79 8♂, 1979 7♂5♀	1980 7♂7♀, 1981 8♂6♀, 1982 3♂3♀, 1983 3♂2♀, w1983/84 6♂, 1984 1♂2♀, w1984/85 2♂3♀, 1985 3♂2♀, w1985/86 3♂, 1986 1♂2♀, 1987 2♂6♀, 1988 3♂3♀, 1989 1♂2♀	1990 2♂2♀, 1991 2♂1♂, 1992 2♂, 1993 2♂, 1994 1♂, 1995 1♂, 1996 1♂	2000 3♂1♀, w2000/01 1♀
Postelse Heide en Stevensbergen	-	-	1963 5♀, 1965 1♀	1970 5 ex, 1971 5 ex, 1977 4♂	1983 1♀	-	-
Plateaux en rand Hageven	-	w1956/57 1♂2♀	1963 3♂1♀, 1967 1♀	1971 5 ex, 1973 3♂, w1974/75 3 ex (o.a. 2♂), 1975 1♂, 1976 5♀, 1978 1♂2♀, 1979 1♂	1982 2♀	-	-
Malpie	-	-	w1960/61 1♂2♀, 1963 1♂, 1965 4♂3♀, 1968 4♂4♀	1970 5 ex, 1971 4 ex (o.a. 1♂), 1972 1♂, 1973 1♂2♀, 1974 6 ex (o.a. 1♂4♀), 1975 1♂2♀, 1976 1♂4♀, 1977 1♂3♀	w1981/82 1♀	-	-

Gebied	Jaren '40	Jaren '50	Jaren '60	Jaren '70	Jaren '80	Jaren '90	Jaren '00
Centrale en oostelijke Kempen							
Stiphoutse Bossen	-	1959 1♂1♀	1962 1♂1♀, 1963 1♀, 1964 1♂, 1965 1♂, 1967 1 ex, 1968 1 ex	-	-	-	-
Stratumse Heide	1944 aanwezig	-	-	-	-	-	-
Leenderheide en Meelakkers	1945 15 ex (o.a. 3♂); 1947 4♂	1950 6♂2♀, 1951 aanwezig	Jaren '60 80 ex, 1965 1♂, 1966 1♂1♀	1971 22 ex, 1972 10♂5♀, w1972/73 2♂3♀, 1973 1♂, 1976 2♂	-	-	-
Strabrechtse Heide	1943 1♂1♀, 1944 1♂, 1947 10 ex, w1948/49 2♂	1950 30♂2♀, w1953/54 80 ex, 1954 25♂1♀, 1956 15♂≥1♀, w 1958/59 24♂, 1959 20 ex	w1962/63 80 ex, 1963 8♂7♀, w1963/64 50 ex (o.a. 30♂15♀), 1964 34 ex (o.a. 13♂11♀), w1964/65 30♂20♀, 1965 10♂1♀, w1965/66 80 ex (o.a. 23♂12♀), w1966/67 80 ex, 1967 16♂4♀, w1967/68 80 ex, 1968 60♂30♀, w1968/69 en w1969/70 80 ex	1970 21♂15♀, 1972 13♂, 1973 14♂10♀, 1974 13♂12♀, 1975 5♂9♀, 1976 5♂7♀, 1977 5♂4♀, 1978 3♂7♀, 1979 4♂3♀	1980 2♂2♀, 1981 1♂2♀, 1982 2♂2♀, 1983 1♂1♀, 1984 2♂2♀, w1984/85 2♂1♀	-	-
Zuidoostelijke Kempen							
Putberg	-	-	-	1971 1♂, 1974 1♂, w1977/78 2♂2♀, 1978 1♂2♀, w1978/79 2♂	1980 1♀	-	-
Groote Heide & Gastelsche Heide	1948 vrij algemeen	1951 1♂, 1952 30 ex, w1956/57 15 ex	1962 1♂, ca1964 11♂3♀, 1965 3♂7♀, 1966 3♂, winter 1966/67 5♂4♀, eind jaren '60 50 ex	1971 42 ex, 1972 1♀, w1972/73 11♂3♀, 1973 4♂5♀, 1974 5♂7♀, 1975 7♂7♀, 1976 6 ex (o.a. 2♂1♀), 1977 6♂10♀, 1978 3♂6♀, w1978/79 3♂, 1979 1♂	1980 3♂3♀, 1981 3♂2♀, 1982 3♂3♀, 1984 2♂1♀, 1985 1 ex, 1986 1♂, 1987 1♂, 1989 1♂1♀	1990 1♂, 1991 1♂	-
Oosteriksche Heide & Zevenhuizensche Heide	-	w1951/52 3 ex	-	-	-	-	-
De Pan & Vrolijke Jager	-	-	-	1975 1♂	-	-	-
De Hoort & Ringselvennen	-	-	1964 aanwezig	1975 1 ex	-	-	-
Loozerheide, Budeler Bergen & Boshoverheide	-	1954 aanwezig	1961 aanwezig, 1962 8 'paar', w1962/63 35 ex, 1963 8 ex, 1965 1♀	1971 20 ex, 1973 1♂, 1973 1♂, 1974 3♂8♀, 1975 2♂, 1979 2♂4♀	1980 5♀	-	-

Figuur 2. Geregistreerd aantalsverloop van Korhoenders in de Kempen in de zomermaanden (februari-juli), periode 1950-1996. Gebaseerd op de gegevens in tabel 3. De decadeaantallen van de jaren '50 (jr50) en '60 (jr60) zijn sommaties van gebiedsmaxima in die decade. De blauwe lijn geeft schematisch het geschatte verloop van het totaal aantal Korhoenders aan, rekening houdend met de onvolkomenheden in de gegevens. Aantal ♂♂ is met name in de jaren '50 t/m medio jaren '70 (zeer) incompleet.

Figuur 3. Geregistreerd aantalsverloop van Korhoenders in een aantal gebieden in de Kempen in de zomermaanden (februari-juli), periode 1970-1996.

De instorting van Korhoenderaantallen in de Kempen en in Nederland was alles omvattend. Geen enkel gebied ontlied de teloorgang. Opvallend is wel dat dit per gebied verschillend verliep (figuur 3). Ik heb geen idee welke (lokale) factoren deze verschillen verklaren. Waarom stortte de Strabrechtse Heidepopulatie al in de jaren '70 in terwijl die op de Oirschotse en Oostelbeerse Heide toen nog 'solide' was en lange tijd maar weinig verval vertoonde? Waarom waren de vogels van de Neterselse Heide en Achterste Most, een naar verhouding redelijk uitgestrekt terrein, al begin jaren '80 bijna allemaal verdwenen terwijl de vogels het op de 'piepkleine' en geïsoleerd liggende Cartierheide nog zo lang volhielden?

Toekomst

In Nederland zijn in de loop van de jaren in meerdere gebieden Korhoenders uitgezet, in de hoop ze zo voor ons land te behouden. Een van die gebieden was de Regte Heide bij Goirle, zo'n 10 km ten noordwesten van de Kempen. In 2009 en 2010 werden hier 49 Korhoenders uitgezet waarvan geen enkele overleefde. Veel van de uit fokprogramma's afkomstige vogels waren een makkelijke prooi voor Haviken (Bremer et al. 2012) en uitzetprogramma's met zulke vogels blijken kansloos te zijn.

Ook als volwassen Korhoenders in staat zijn te overleven is het maar de vraag of er een levensvatbare populatie kan ontstaan. De heidevelden en aangrenzende landbouwgronden zijn vermoedelijk te voedselarm voor opgroeiende kuikens. Bovendien liggen de heideterreinen relatief ver uiteen wat uitwisseling van Korhoenders tussen de terreinen bemoeilijkt. De kans dat vanuit een uitgezette bronpopulatie nieuwe gebieden worden bewoond is daarom vermoedelijk nihil.

Beaufort, L.F. de 1912. Over de verspreiding van het Korhoen (*Lyrurus tetrrix* L.) in Nederland. *Ardea* 1 (2): 50-54.

Braaksmā, S. et al. 1957. Enige broedvogels in Noord-Brabant:- Korhoen & Kwartel. *Limosa* 30(4): 194-200.

Braam, A. 1990. Korhoenders in Midden-Brabant: van braadkip tot toetssteen. In: *Vogels in Midden-Brabant. Werkgroep Vogel- en Natuurbescherming Midden-Brabant.*

Bremer, L. van den et al., H. Sierdsema & P. Wouters 2012. Herintroductie van het Korhoen op de Regte Heide in 2009 en 2010. Sovon. [Download rapport](#)

Eygenraam, J.A. 1948 en 1949. Korhoenders vroeger en nu. *Ned. Jager* 53: 619-621 (1948) en 54: 7-8 en 135-136 (1949).

Erve, F.J.H. van 1976. Gegevens over het voorkomen van Korhoenders in Noord-Brabant vanaf ca 1960. Eigen uitgave.

Hustings, F. & K. Koffijberg 2021. Verschijnen of verdwenen: ruim een eeuw Nederlandse

broedvogels in beweging. Sovon.

Keij, P. 2001. De kulders van de Landschotse Heide. *Brabants Landschap* 133: 3-8.

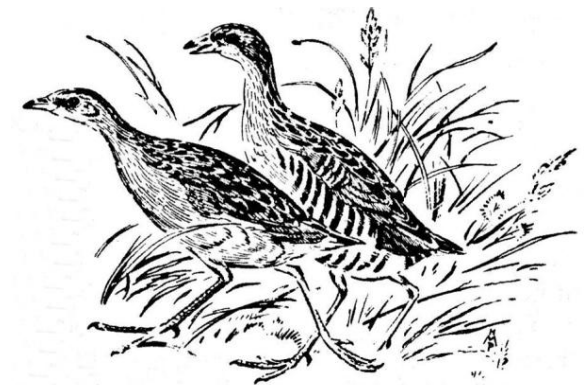
Knippenberg, W.H.Th. 1958. Oude documenten over het Korhoen, *Lyrurus t. tetrrix* L., en de Kwartel, *Coturnix c. coturnix* L., in Noord-Brabant. *Limosa* 31(1): 85-88.

Peeters, L. (red.) 1984. Korhoender-nummer. *Blauwe Klauwier* 10(4).

Uythoven, I. 1971. De Korhoenderstand 1971. *Nederlandse Jager* 76(23): 818-819.

Zouwen, A. van der 1978. Inventarisatie van Korhoenderbiotopen in Noord-Brabant. Doctoraalverslag, RU Utrecht & RIN.

Kwartelkoning

Kwartelkoningen (H.P. Misset, overgenomen uit Braaksmā 1952)

Wellicht was de Kwartelkoning in de Kempen ooit, tot in de jaren '50, een regelmatige broedvogel van schrale graslanden in de beekdalen, maar helaas

ontbreken gegevens die dit kunnen staven. Er zijn maar een paar meldingen uit de jaren '40 en '50.

De eerstvolgende melding was 20 jaar later in 1971 toen in het Keersopdal tussen Braambos en het huidige Dommelen een vogel gehoord werd. Daarna was het weer 20 jaar stil. In 1992 werden onverwachts drie territoria geregistreerd waarvan twee in het Dommeldal ten noorden van Eindhoven en één in het Dommeldal ten westen van Waalre. Na een melding in 1997 bij de Klotputten in Eindhoven waren er twee territoria in 2002, waarvan één in het Dommeldal bij de Malpie en één in het Tongelreepdal bij de Achelse Kluis.

Territoria:

tot ca 1947	1 terr. Dommeldal Gestels Broek (Braaksma 1952, 1962)
1950-1960	aanwezig gemeente Waalre; 'vroeger' hier broedvogel (Braaksma 1952, 1962)
1951	1 terr. gemeente Hoogeloon c.a. (van Erve et al. 1967)
1971	1 terr. Keersopdal bij Braambos: 6 en 7 juni 1 roepend (Harrie Lüring in Ornis)
1992	2 terr. Dommeldal tussen Nederwetten en Eindhoven: 12 juni 1 roepend, 13 t/m 16 juni 2 roepend en 17 t/m 19 juni 1 roepend (Ornis, WNL); 1 terr. Dommeldal Elshouters-Oost: >4x gehoord en 1x gezien in periode van 3 weken, waarschijnlijk uitgemaaid (Ornis)
1997	1 terr. Klotputten: 1-6 1 roepend (Ornis)

2002 1 terr. Malpiebeemden: 23 en 27 juni 1 roepend; 1 terr. Patersgronden: 12 en 14-7 1 roepend (WVK, van den Elzen 2003)

Na 2002 zijn er maar twee Kwartelkoningen gehoord, overigens beide buiten beekdalen, die echter niet voldoen aan de criteria om als territorium aangemerkt te worden.

Meldingen van roepende vogels buiten de datumgrenzen:

2005 Loozerheide: 29 april t/m 4 mei 1 roepend (WNL)
2011 Gijzenrooi: 5 en 7 mei 1 roepend (WNL)

Natuurontwikkeling in de beekdalen en elders zou gunstig kunnen zijn voor Kwartelkoningen in de Kempen, maar de vooruitzichten zijn desondanks somber. De Nederlandse aantallen nemen sinds ca 2000 gestaag af en dat geldt ook voor populaties in de ons omringende landen.

Braaksma, S. 1952. Enige broedvogels in Noord-Brabant: Ralachtigen (*Rallidae*). *Brabantia* 1: 259-268.

Braaksma, S. 1962. Voorkomen en levensgewoonten van de Kwartelkoning (*Crex crex* L.). *Limosa* 35: 230-259.

Kleinst Waterhoen

Bij Valkenswaard, Riethoven en Bergeijk werden in de periode 1851-1889 27 legsels en een adult vrouwtje in de broedtijd

verzameld, waaronder een maximum van 9 legsels in 1857 (Jansen 2013). Blijkbaar was het Kleinst Waterhoen in die tijd een niet ongewone broedvogel, en lokaal en/of in sommige jaren wellicht zelfs vrij algemeen.

Kleinst Waterhoen adulten en eieren, verzameld te Valkenswaard in juni 1869 (linksboven), juni 1855 (rb), 1851 (lo) en juli 1857 (ro) (Justin Jansen, overgenomen met aanpassingen uit Jansen 2013)

In juni 1963 werd een legsel met 5 eieren bij Valkenswaard verzameld (Jansen 2013), de enige melding van een broedgeval in de Kempen in de 20e én 21e eeuw tot nu toe.

In 1968 werden op het Beuven waarnemingen gedaan die deels binnen de datumgrenzen vallen: op de westoever van het ven werd op 22 en 24 juli en 3 en 10 augustus een Kleinst Waterhoen gemeld (M.P. van Aerle in Ornis). Wellicht waren dit ringvangsten aangezien van Aerle een actief

ringer was met als vaste ringlocatie de westoever van het Beuven. Nadere informatie ontbreekt helaas.

Een melding van 22 mei 1969 bij Budel (Cranendonck; Limosa 45: 71) werd niet aanvaard omdat een goede beschrijving ontbrak (Jansen 2013).

In de periode 1973-77 is voor atlasblok 5736 de broedcode 'waarschijnlijk broedend' voor Kleinst Waterhoen aangegeven (ATL7377), echter zonder informatie over jaar, waarnemer, locatie en identificatie. Dit geval wordt daarom eveneens niet gehonoreerd.

Hoewel het Kleinst Waterhoen al 60 jaar niet meer met zekerheid in de Kempen is waargenomen, is niet uitgesloten dat de soort zich incidenteel vestigt. In Nederland was de afgelopen tien jaar sprake van een behoorlijke toename en soms duikt de soort plotseling in moerassige gebieden op.

Broedgevallen (verzamelde eieren en vogels, gegevens uit Jansen 2013; 'Valkenswaard' = omgeving Valkenswaard):

- 1851 1 broedgeval 'Valkenswaard': nest met ≥ 4 eieren
- 1855 5 broedgevallen 'Valkenswaard': mei 2 nesten met eieren; juni nest met ≥ 4 eieren; juni nest met ≥ 2 eieren; juni nest met 7 eieren
- 1857 4 broedgevallen Klein Borkel bij Valkenswaard: 5 mei nest met ≥ 1 ei, onbekende datum nest met ≥ 3 eieren, onbekende datum 2 nesten met eieren;

- 4 broedgevallen 'Valkenswaard': 6 juli nest met ≥ 2 eieren, onbekende datum 3 nesten met eieren; 1 broedgeval Voort bij Riethoven: nest met ≥ 1 ei
- 1858 1 broedgeval Klein Borkel bij Valkenswaard: 10 juni nest met ≥ 3 eieren
3 broedgevallen 'Valkenswaard': 3 nesten met eieren
- 1859 1 broedgeval 'Valkenswaard': nest met ≥ 2 eieren
- 1860 1 broedgeval 'Valkenswaard': 16 mei nest met ≥ 3 eieren
- 1862 3 broedgevallen 'Valkenswaard': 1 mei nest met 4 eieren; onbekende datum 1 nest met ≥ 1 ei; onbekende datum nest met ≥ 5 eieren
- 1863 1 broedgeval 'Valkenswaard': juni nest met 5 eieren
- 1869 mogelijk 1 terr. 'Valkenswaard': juni 1 adult
- 1875 1 broedgeval 'Valkenswaard': 3 mei nest met ≥ 3 eieren
- 1889 1 broedgeval 'Valkenswaard': 5 juni nest met ≥ 5 eieren
- 1963 1 broedgeval 'Valkenswaard': juni nest met 4 eieren

Jansen, J. 2013. Kleinst Waterhoen in Nederland: voorkomen en herziening van gevallen in 1800-2006. Dutch Birding 35: 311-332. [Download artikel](#)

Purperreiger

In 1999 broedde een paar in het moerasbos van het Soerendonks Goor. De eerste vogel werd 5 april gezien en eind april werd het

afrukken en "verslepen" van takken waargenomen. Uit het nest vlogen twee jongen.

Territoria:

1999 1 nest Soerendonks Goor: 5 april eerste waarneming, eind april afrukken en verslepen van takken; 2 jongen uitgevlogen; laatste waarneming op 26 juni (Ornis)

Er waren de afgelopen decennia diverse meldingen van Purperreigers tussen de datumgrenzen, maar daar was geen enkel verdacht geval bij. Het herstel van de Nederlandse broedpopulatie in de periode 1995-2015 vond alleen in Laag-Nederland plaats (Hustings & Koffijberg 2018) en heeft niet geleid tot een permanente vestiging op de zandgronden.

Adulte Purperreiger op de Visvijvers Valkenswaard, 1 mei 2021 (TH)

Meldingen tussen de datumgrenzen (1 juni t/m 31 juli):

1971	5 juni 1 ex Eindhovens Kanaal bij Geldrop (Ornis)
1973	16 juni 2 ex Goorven (Ornis)
1977	31 juli 1 ex Goorven (Ornis)
1982	6 juni 1 adult Soerendonks Goor (Ornis), juli 2 ex atlasblokken bij Budel-Dorplein (ATL7983)
1986	14 juni 1 onv. Visvijvers Landschotse Heide (Ornis)
1992	6 en 7 juni 1 adult Soerendonks Goor (Ornis, WNL)
2011	12 t/m 14 juni 1 onv. en 26 juni 1 ex Visvijvers Bergeijk (WNL)
2017	5 juni 1 adult Visvijvers Bergeijk (WNL)
2020	25 juli 1 ex Beuven (WNL)
2021	1, 2 en 31 mei 1 adult Visvijvers Valkenswaard, 2 juli 1 ex Beuven (WNL)

Heilige Ibis

Heilige Ibissen op het Soerendonks Goor, 27 april 2008 (Toine Kuiper)

In 1994 werd deze exoot, weliswaar buiten het broedseizoen, voor het eerst in de

Kempen opgemerkt: van 13 t/m 22 augustus was een vogel te vinden op de Strabrechtse Heide (WNL).

Vanaf 22 september 2007 werden vogels gezien op het Soerendonks Goor, oplopend tot 8 ex op 29 januari 2008, 7 ex in april en 6 ex in mei-juni (WNL). Dat jaar werden twee broedparen ontdekt in de Blauwe Reigerkolonie die in het moerasbos van het Soerendonks Goor huist (van Dijk et al. 2010).

In het voorjaar 2009 werden in het Soerendonks Goor op 5 april de eerste vogels opgemerkt (WNL) en waren wederom twee nesten aanwezig in de Blauwe reigerkolonie (Wouters & Vergeer 2010).

Ook in 2010 waren er weer waarnemingen op het Soerendonks Goor. Twee adulte vogels werden voor het eerst op 13 mei ontdekt en werden op 1 september voor het laatst gezien (WNL). Er werd dat jaar geen broedgeval gemeld.

Daarna werden in de Kempens nog maar sporadisch Heilige Ibissen in de broedtijd opgemerkt, de laatste in 2015.

De broedgevallen in 2007 en 2008 vielen samen met een piek in de Nederlandse broedpopulatie. Vanaf 2001 vestigde de soort zich als broedvogel in ons land, volgend op een forse expansie van het

aantal broedparen in onder meer Frankrijk en Noord-Italië (van Dijk et al. 2010). Na een piek van 12 Nederlandse paren in 2007 daalde het aantal echter en sindsdien komen er maar sporadisch broedparen in ons land voor (grafiek in Boele et al. 2021).

Territoria:

2008	2 nesten Soerendonks Goor (van Dijk et al. 2010): eerste melding 7 ex op 14 april; waarnemingen van >4 ex waren op 6 mei 6 ex en 6 juli 6 ex, 23 juli 8 ex en 29 juli 7 ex (WNL) 11 april 7 ex Beuven (WNL)
2009	2 nesten Soerendonks Goor (Wouters & Vergeer 2010): eerste melding 3 ex op 5 april; waarnemingen van >4 ex alleen op 12 juni 5 ex (WNL)

Meldingen april t/m juli (voor deze soort zijn geen datumgrenzen beschikbaar):

2009	17 juni 4 adult Valkenswaard (WNL)
2010	13 t/m 23 mei 2 Soerendonks Goor (WNL), 13 juni 1 ex kazerne Budeler Bergen, 4 juli 2 ex Groot Malpieven, 8 juli 2 ex Soerendonks Goor (WNL)
2015	16 april 1 onv. VDL-terrein Acht, 30 april 1 ex ten N van Maarheeze, 21 juni 1 ex Ringselvennen, 4 juli 1 ex Plateaux (WNL)

Kleunen, A. van 2017. Update populatiestatus heilige ibis in Nederland. Kijk op Exoten 19: 8. [Download artikel](#)

Steltkluut

Vrouw Steltkluut op het Grafven, 21 mei 2009 (Rob Bouwman†, website *Vogels in de Kempen*)

Er is één (mislukt) broedgeval bekend, nl. op de Strabrechtse Heide in 1958.

Territoria:

1958 1 nest Strabrechtse Heide: 31 mei 3 ex, 1 juni 5 ex; begin juni 1 paar, enige tijd later nest met 3 eieren, 1 juli 1 ei aangepikt (*Limosa* 33: 33); mislukt broedgeval (van Erve et al. 1967).

Hoewel er verder af en toe Steltkluten tussen de datumgrenzen werden gezien, werd in geen enkel geval voldaan aan de broedvogelcriteria. In piekjaren met relatief grote aantallen broedparen in Nederland (zoals in 1999-2001, 2017 en 2019) zien we niet meer zomerwaarnemingen in de Kempen.

Meldingen tussen de datumgrenzen (15 mei t/m 15 juli):

1919	7 juni 1 ex Aalst (van Erve et al. 1967)
1958	24 mei 1 ex Lage Mierde (van Erve et al. 1967)
1965	16 en 17 mei 2 ex Groote Heide (van Erve et al. 1967)
1989	15 t/m 26 mei 1 man, 27 mei t/m 21 juni 1 man en 2 onv., 22 juni t/m 2 juli 1 man Beuven (Ornis)
1991	21 mei 1 vrouw Beuven (Ornis)
1992	15 t/m 28 mei 1 man en 1 vrouw Beuven (Ornis)
1998	18 mei 3 ex Waschven (Ornis)
2009	21 en 22 mei 1 vrouw Grafven. 3 juni 1 adult Loozerheide (WNL)
2010	21 mei 2 ex Beuven (WNL)
2020	14 juli 2 ex Beuven (WNL)
2021	5 juni 2 (man en vrouw), 6 juni 3 en 7 juni 2 ex Gastelsche Heide (WNL)

Goudplevier

Goudplevierennest op de Loozerheide, juni 1974 (Kees Scharringa op dutchbirding.nl/gallery/detail/3227)

Rond 1800 waren in Nederland veel potentiële broedgebieden voor de Goudplevier aanwezig, maar gegevens over het voorkomen van Goudplevieren waren er toen nog niet (van Noorden 1997).

Bij Valkenswaard werden in de jaren '40 van de 19^e eeuw t/m het jaar 1880 15 legsels verzameld (gegevens Jansen 2014). In het begin van de 20^e eeuw kwamen vermoedelijk tientallen paren in Nederland voor, vooral in hoogvenen zoals de Peel (van Noorden 1997). Het laatste Nederlandse broedgeval uit die periode dateert van 1937 (van Noorden 1997, Jansen 2014).

Broedgevallen t/m 19^e eeuw (verzamelde eieren en jongen, gegevens uit Jansen 2014; 'Valkenswaard' = omgeving Valkenswaard):

<1845	1 broedgeval 'Valkenswaard': 2 eieren
1848	1 broedgeval 'Valkenswaard': 1 ei
1851	1 broedgeval 'Valkenswaard': 1 ei
1855	1 broedgeval 'Valkenswaard': 3 eieren
1856	2 broedgevallen 'Valkenswaard': 7 eieren (omdat de legselgrootte van de Goudplevier 2-5 eieren is ga ik er van uit dat het 2 legsels betrof)
1860	1 broedgeval 'Valkenswaard': mei 4 eieren
1861	2 broedgevallen 'Valkenswaard': mei 1 ei, 29 juni 1 jong
1862	1 broedgeval 'Valkenswaard': mei 2 eieren
1863	3 broedgevallen 'Valkenswaard': mei 2 eieren, juni 2 eieren en 3 eieren
1876	1 broedgeval 'Valkenswaard': 15 mei 1 jong

1880 1 broedgeval 'Valkenswaard': mei eieren

Ergens in de tweede helft van de zestiger jaren werd een vogel, die simulatiegedrag vertoonde, gezien op de Strabrechtse Heide tussen het Waschven en de Galgeberg. Simulatiegedrag duidt op een nest of op jongen, maar helaas is er geen nadere informatie beschikbaar.

Sinds 1937 is slechts één broedgeval uit Nederland bekend en die kwam uit de Kempen: in 1974 werd een nest met eieren gevonden op de Loozerheide. Het jaar erop was op 1 juni 1975 een paar aanwezig in de directe omgeving van de nestplaats van 1974, maar de vogels werden naderhand niet teruggevonden (Scharringa 1976).

Territoria vanaf 20^e eeuw:

eind '60 mogelijk 1 terr. Strabrechtse Heide: op onbekende datum 1 ex simulatiegedrag tussen Waschven en Galgeberg (Rob Bouwman† in Ornis)

1974 1 nest Loozerheide: 9 juni 1 vrouw alarmerend en nest met 4 eieren; 16 en 22 juni 1 vrouw broedend; 29 juni 1 paar bij nest, 1 ei aangepikt; 2 juli nest met 1 pul en 3 aangepikte eieren (Scharringa 1976)

Buiten de (mogelijke) territoria waren er maar enkele waarnemingen van Goudplevieren tussen de datumgrenzen, waaronder geen enkel recent geval. Terugkeer van de soort als broedvogel in de

Kempen (en Nederland) is niet te verwachten omdat er onvoldoende geschikt broedhabitat is en de zuidgrens van het verspreidingsgebied naar het noorden toe opschuift (van Noorden 1997, Keller et al. 2020).

Meldingen tussen de datumgrenzen (1 juni t/m 15 juli):

1971 7 juli 2 ex Withollandven, Landschotse Heide (Ornis)

1975 1 juni 1 paar Loozerheide, niet op 14 juni en 13 juli (Scharringa 1976)

1976 juni (datum onbekend) 1 ex Strabrechtse Heide (Ornis)

N.b.: op 15 april 1991 was een zingende en baltsende vogel aanwezig op de Grootte Heide bij de Kraanvennen, terwijl vlakbij een tweede exemplaar op een kaal heuveltje stond (Bijlsma 1992). Hoewel intrigerend voldeed deze waarneming niet aan de broedvogelcriteria en viel ook niet tussen de datumgrenzen.

Jansen, J. 2014. Former breeding of Eurasian Golden Plover, Dunlin and Wood Sandpiper in Limburg and Noord-Brabant, the Netherlands. Dutch Birding 36: 9-19. [Download artikel](#)

Noorden, B. van 1997. Waarom verdween de Goudplevier *Pluvialis apricaria* als broedvogel uit Nederland? Limosa 70 (3): 89-96. [Download artikel](#)

Scharringa, C.J.G. 1976. Broedgeval Goudplevier in Brabant. Limosa 49(1/2): 109-110.

Kemphaan

Man Kemphaan op het Beleven, 30 april 2011 (Ferry Duyvelaar)

Gegevens uit de eerste helft van de vorige eeuw wijzen erop dat de Kemphaan destijds in de Kempen in vochtige heideterreinen een regelmatige broedvogel was. Zekere broedgevallen (nesten, alarmerende vogels) waren in de jaren '30 t/m '60 bekend van de heidevelden in de omgeving van Netersel en Lage Mierde, ten zuiden van Oirschot, op de Grootte Heide, bij Soerendonk en bij de Ringselvennen.

In de jaren '70 waren nog Kemphanen te vinden op en bij de Ringselvennen en De Hoort, al is onduidelijk om hoeveel territoria het ging. Baltsende hanen geven in de regel geen goede indicatie van het aantal broedgevallen, maar onbekend is waarop de gemelde aantallen gebaseerd waren. Of er in de jaren '60 en '70 überhaupt gebroed werd is niet bekend.

Het populatieverloop in Nederland was desastreus, van naar schatting minstens 6000 broedende vrouwtjes rond 1950 tot 400 rond 1983 en 10-30 in 2018-2020. De Kemphaan komt nu alleen nog voor in extensief benutte graslanden in het noorden van ons land. Het lijkt daarom uitgesloten dat de soort als broedvogel in de Kempen zal terugkeren.

Territoria:

1862	1 nest Valkenswaard: 17 juni nest met 3 eieren verzameld (WNL)
1937	3 nesten Netersel: 25 mei nest met eieren, 25 mei bezet nest en 6 juni bezet nest (WNL)
1939	1 nest Netersel: 7 mei nest met 4 eieren (WNL) 1 nest Lage Mierde: 3 juni nest met 2 eieren (WNL)
1947	1 nest Lage Mierde: 17 mei nest met 2 eieren (WNL)
1947	1 nest Goorven: 24 mei nest met 4 eieren (Langenhoff 1952, Paulussen 1993)
tot ca 1949	Oirschot: op drassige heide (van Erve et al. 1967), wellicht buiten de Kempen
tot ca 1951	broedend Groote Heide (van Erve et al. 1967); 1950 broedvogel bij Soerendonk (Langenhoff 1952)
1951	6 terr. Mispelindse Heide: 31 april 5 alarmerende hennen plus 3 mannen waarvan 1 in gezelschap van alarmerende hen (Langenhoff 1952) enkele paren ten zuiden van Oirschot (Langenhoff 1952)
tot ca 1952	broedvogel op heide bij Goorven (van Erve et al. 1967)
1961	1 nest Ringselvennen (van Erve et al. 1967)

1962	1 nest Ringselvennen (van Erve et al. 1967)
1963	1 nest Ringselvennen: 3 ^e week juni nest met 4 eieren op punt van uitkomen, 26 juni 1 hen (van Erve et al. 1967, Archief RIN in Ornis)
tot ca 1965	broedend Ringselvennen: jaarlijks in klein aantal broedend op de de vochtige heidevelden, laatste jaren meestal 3-4 baltsende hanen (van Erve et al. 1967)
1966	3 terr. Ringselvennen: 16 juni 3 hennen alarmerend (Archief RIN in Ornis)
1968	aanwezig Groote Heide (Bijlsma 1992), geen details beschikbaar
ca 1975	schatting >13 paren Ringselvennen: schatting 11-100 paren in atlasblok 5737 en 2-10 paren in atlasblok 5746 (ATL7377, Ornis), geen details beschikbaar
ca 1975	ca 5 paren De Hoort (ATL7377, ORNIS), geen details beschikbaar
1978	2 terr. Ringselvennen: in mei 2 hanen in prachtkleed en 2 hennen op vochtige heide (Ornis)
1979	1 terr. Ringselvennen: o.a. 3 juni 1 man op vochtige heide (Ornis)
1981	1 terr. Soerendonks Goor (Opdam & Retel Helmrich 1981), geen details beschikbaar
<i>Enmalige meldingen van baltsende vogels:</i>	
1949	24 mei 6 baltsende hanen Goorven (Langenhoff 1952)
1965	2 mei 7 baltsende hanen Ringselvennen (van Erve et al. 1967)
1967	23 april 42 hanen waarvan 12 baltsend Mispelindse Heide (Ornis)
1986	21 mei 1 paar baltsend in grasland oostelijk van de Landschotse heide, man al langer aanwezig (Ornis)

 Braaksma, S. 1954. De Kemphaan (*Philomachus pugnax* L.) als broedvogel in Nederland. Staasbosbeheer.

Peeters, L. 1979. De Kemphaan in de Kempen. Blauwe Klauwier 5(3).

Bosruiter

Jonge Bosruiters, verzameld uit twee nesten bij Valkenswaard, juli 1861 (Justin Jansen, overgenomen uit Jansen 2014)

In de 19^e eeuw was de Bosruiter in de Kempen vermoedelijk een vrij gewone broedvogel en wellicht kwamen er in Nederland honderden paren voor (Jansen 2014).

Bij Valkenswaard werden in de jaren 1848-1898 36 legsels verzameld waaronder 6-7 legsels in 1855 en 4 legsels in 1858. In de

literatuur is ook nog een melding van 4 nesten die in mei 1879 bij Valkenswaard gevonden werden, maar verdere documentatie hiervan ontbreekt (Jansen 2014).

Na 1880 zijn er nog maar twee legsels bekend, een legsel uit 1898 en eentje uit 1916 dat tevens het enige geval in Nederland uit de 20^e eeuw was (Jansen 2014).

Broedgevallen (verzamelde eieren en jongen, gegevens uit Jansen 2014; 'Valkenswaard' = omgeving Valkenswaard):

1848	2 broedgevallen 'Valkenswaard': 1 ei en 1 ei
1851	2 broedgevallen 'Valkenswaard': 1 ei en 4 eieren
1855	6-7 broedgevallen 'Valkenswaard': mei 1, 2, 3 en 2x4 eieren, onbekende datum 6 eieren (wellicht van 2 legsels?)
1856	3 broedgevallen 'Valkenswaard': 13 mei 1 ei, 20 mei 1 ei, 6 juni 1 ei
1857	1 broedgeval 'Valkenswaard': 29 mei 2 eieren; 1 broedgeval Borkel en Schaft: 6 juni 2 eieren
1858	4 broedgevallen 'Valkenswaard': 3 mei 3 eieren, 11 mei 1 ei, mei 3 eieren, onbekende datum 2 eieren
1859	1 broedgeval 'Valkenswaard': 1 ei
1860	1 broedgeval 'Valkenswaard': 24 mei 3 eieren
1861	5 broedgevallen 'Valkenswaard': 31 mei 1 jong, 10 juni 1 jong, 14 juni 2 jongen, 1 juli 2x2 jongen
1862	2 broedgevallen 'Valkenswaard': 23 mei 3 eieren, 4 juni 4 eieren

1863	1 broedgeval 'Valkenswaard': juni 2 jongen
1875	2 broedgevallen 'Valkenswaard': 14 mei 3 eieren, 23 mei 3 eieren
1877	1 broedgeval 'Valkenswaard': 19 juni 2 eieren
1880	2 broedgevallen 'Valkenswaard': 11 mei 4 eieren, 17 mei 2 eieren
1882	1 broedgeval 'Valkenswaard': 27 mei 4 eieren
1898	1 broedgeval 'Valkenswaard': 27 mei 4 eieren
1916	1 broedgeval 'Valkenswaard': mei 1 ei

In 1966 werden verdachte Bosruiters waargenomen op de Neterselse Heide: van 27 mei t/m 4 juni zat hier een paar dat op 31 mei aan het baltsen was (van Erve et al. 1967).

Op 11 juni 1975 werd een baltsende vogel gezien boven de Kraanvennen op de Groote Heide, eind juni zaten hier 5 ex en in de tweede helft van juli 4 ex, maar dit zullen vermoedelijk doortrekkers geweest zijn (Tom Heijnen in Ornis).

Beide gevallen voldeden niet aan de broedvogelcriteria en worden daarom niet als territoria gehonoreerd.

Bosruiters zijn als broedvogel niet meer in de Kempen te verwachten ('maar zeg nooit nooit'). Het ontbreekt aan geschikt broedhabitat (open *wetlands* waaronder hoogvenen) en de dichtstbijzijnde broedgebieden liggen, na een krimp van het

broedareaal die vanaf eind 19^e eeuw begon, inmiddels op grote afstand.

Jansen, J. 2014. Former breeding of Eurasian Golden Plover, Dunlin and Wood Sandpiper in Limburg and Noord-Brabant, the Netherlands. Dutch Birding 36: 9-19. [Download artikel](#)

Dankwoord

Dank aan Ferry Duyvelaar, Jeroen Stevens, Joep Verbraak, Justin Jansen en Toon van Kessel voor de toestemming om hun foto's te mogen gebruiken.

Literatuur

Hieronder de geraadpleegde artikelen en rapporten die niet bij de soortbeschrijvingen genoemd zijn.

- Bekhuis, J. et al. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Sovon.
- Bijlsma, R.G. 1992. De broedvogels van het Leenderbos en omgeving in 1991. Sovon.
- Boele, A. et al. 2021. Broedvogels in Nederland in 2019. Sovon.
- Dijk, A. van et al. 2010. Broedvogels in Nederland in 2008. Sovon.
- Elzen, G. van den 2003. Nieuwsbrief SOVON Brabant-Oost (district 16) voorjaar 2003. Veghel.
- Erve, F.J.H. van et al. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum, Assen.
- Hustings, F. & J.-W. Vergeer (red.) 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS-Nederland.
- Hustings, F. & K. Koffijberg (red.) 2018. Vogelatlas van Nederland. Sovon & Kosmos.

- Keller, V. et al. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. EBCC & Lynx.
- KNNV Eindhoven & SBB Heeze 1980. Inventarisatie van broedvogels op de Strabrechtse Heide 1968-1980. KNNV Eindhoven & Staatsbosbeheer Heeze.
- Kolsters, J. & P. Wouters 2000. Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard in 1999, in vergelijking met 1991, 1993 en 1996. VWG De Kempen.
- Kolsters, J. & P. Wouters 2003. Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard in 2002 in vergelijking met 1991, 1993, 1996 en 1999. VWG De Kempen.
- Lippens, L. & H. Wille 1972. Atlas van de vogels in België en West-Europa. Lannoo.
- Opdam, P. & V. Retel Helmrich 1981. Basisgegevens broedvogelinventarisatie 1981 Kranendonk, Grootte Hei en dal van de Strijper Aa. Ongepubl.
- Wouters, P. & J.-W. Vergeer 2010. Broedvogels van Boswachterij Leende en omgeving in 2009. Sovon. [Download rapport](#)

*Strabrechtse Heide nabij het Beuven,
14 augustus 2018 (Toine Kuiper)*

De Mortelen, zaterdag 28 mei 2022

Jules Andela

Om gehoor te geven aan de oproep om meer samen het veld in te gaan, worden er dit jaar binnen de Vogelwerkgroep een aantal excursies georganiseerd.

Op deze zonnige zaterdagochtend wisten zes (!) VWG leden de weg te vinden naar de Mortelen voor een verfrissende wandeling. Om 8:00 uur was er afgesproken bij de werkschuur van Brabants Landschap.

Op pad in De Mortelen, 28 mei 2022 (JA)

Toen ik aankwam stonden de meesten al te wachten. Na een korte kennismaking met gebiedsbeheerder Sjors de Kort (sinds kort wereldberoemd door zijn optreden in Vroege Vogels ☺) en een korte uitleg over

het gebied en z'n historie trokken we vol verwachting op pad.

Het gebied is inmiddels bekend om de Boomkikker, mede door de Vroege Vogels uitzending van 14 mei (klik [hier](#)). We waren dus zeer benieuwd of we die vandaag gingen zien. We werden gelukkig niet teleurgesteld: na de eerste paar honderd meter kwamen we aan bij een bramenstruweel waar de ochtendzon al lekker op stond te schijnen.

Boomkikker met bezoeker, 28 mei 2022 (JA)

Volgens Sjors was het nog wat aan de vroege kant om ze te zien, maar opeens riep iemand: "Een Boomkikker!". En toen we er eenmaal een gezien hadden, en we wisten waar we op moesten letten, ging het

razendsnel. De ene na de andere (subadulte) Boomkikker werd gespot! Wat een schitterende beestjes. Zo gaaf en glad, en dan die kleur! Ze hebben een prima camouflage zittend op een bramenblad....

Waarom dan de naam BOOMkikker als ze meestal veel lager gespot worden? Volgens Sjors gingen ze op een gegeven moment toch ook wel de bomen in, maar een lage bramenstruik is nu eenmaal sneller opgewarmd dan een hoge boom. Plus de mens ziet ze nu eenmaal sneller op die lage plekken...

Op een gegeven moment werd het toch tijd om weer verder te gaan, hoe moeilijk het voor sommige fotografen onder ons ook was...

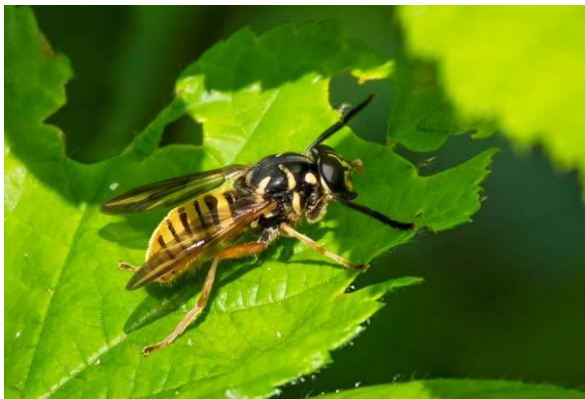
Dus verder het schitterende gebied in. Onderweg kwamen we opvallend weinig vogels tegen, maar dit werd ruimschoots goedgemaakt door het ruime aanbod aan insecten en planten. Zo zagen we o.a. de rups van de Ringelrups (vlinder), Schorpioenvliegen, het plantje Bitterzoet (Nachtschadefamilie), Dalkruid, een Wespvlieg, Barnsteenslakje, Geringelde Smalboktor, etc...

Rups van de Ringelrups, een nachtvlinder, 28 mei 2022 (JA)

Schorpioenvlieg, 28 mei 2022 (JA)

Wespvlieg, 28 mei 2022 (JA)

Ongeveer halverwege de wandeling betraden we het Edelhertengebied. Iedereen alert, maar helaas werden ze niet gezien. Toch was er genoeg te zien en Sjors wist ons te blijven boeien met zijn grote kennis van het gebied. We zagen o.a. een Landkaartje, zeer vele Eikenbladrollers (vlindertjes), een Boompieper met z'n bek vol ervan, Grasmuur en zelfs een Levendbarende Hagedis werd gespot.

Landkaartje, 28 mei 2022 (JA)

Boompieper met ontbijt, 28 mei 2022 (JA)

Een aantal Buizerds mocht natuurlijk niet ontbreken op het menu en ook de Koekoek werd een aantal keren gehoord. Helaas liet de Wielewaal verstek gaan. Volgens Sjors voor het eerst sinds jaren...

Grasmuur, 28 mei 2022 (JA)

Ook hoorden we (en zagen sommigen) Appelvinken, Boomklevers, een Kuifmees en op het eind van de wandeling werd zelfs nog een Spotvogel ge'spot'.

Terug bij de werkschuur van Brabants Landschap werden we door Sjors nog verwend met een bakkie leut met koek. Super! Hij bedankte ons en zei zelf ook weer het e.e.a. van ons vogelaars geleerd te hebben. Win-win dus!

Al met al een verrassende en zeer leerzame ochtend met ideaal wandelweer. Er werd al uitgesproken om dit volgend jaar nog eens te doen, en hopelijk sluiten zich dan ook meer VWG leden aan. ■

Jonge Witte Kwikstaarten van bijna twee weken oud in een rozenkas, 2 juni 2022 (Simone Valkonet-Huijskes)

Broedsels van Witte Kwikstaarten in rozenkassen

Simone Valkonet-Huijskes en Mark Sloendregt

De rozenkassen van Erwin Keijsers in Veldhoven worden behalve als slaapplaats ook jaarlijks gebruikt door Witte Kwikstaarten als broedplaats.

Op 13 en 15 september 2021 werden hier tijdens een slaapplaatstelling resp. 429 en 538 Witte Kwikstaarten geteld. In de winter van 2021-22 werden nauwelijks nog kwikstaarten aangetroffen in de rozenkassen van Keijsers. Witte Kwikstaarten trekken namelijk massaal weg in het najaar om in Noord-Afrika te overwinteren. Medio oktober waren om die reden al veel kwikstaarten uit de kassen vertrokken. De winterpopulatie Witte Kwikstaarten omvat 2000-8000 vogels (Sovon), maar in strenge winters is de soort vrijwel afwezig in Nederland.

Eind februari keerden de eerste kwikstaarten weer terug in de rozenkas in Veldhoven. Volgens Erwin waren er dat toen nog maar tien. Begin mei werden door Erwin en zijn medewerkers in de kassen de eerste nesten met eieren aangetroffen. Het aantal

slapers is op dat moment gering, maar het aantal broedparen wordt door Erwin geschat op tien tot twintig. Dat is ongeveer hetzelfde aantal als andere jaren.

De Witte Kwikstaart is een algemeen verspreide broedvogel die vooral op het platteland in gebouwen en onder bruggen nestelt. De eileg is van begin april tot half juli met meerdere legfels per jaar. Het nest bestaat uit 4-6 eieren en wordt ongeveer twee weken bebroed. De jongenperiode is ook twee weken.

Nest Witte Kwikken tussen de rozen (Erwin Keijsers)

De nesten in de rozenkassen van Keijsers bevinden zich in de bloempotten van de rozenplanten. Tijdens het knippen van de rozen worden ze soms ontdekt. De oudervogels vangen buiten de kassen insecten zoals vlinders (o.a. eikenbladroller), kevers (o.a. rozenkever) en spinnen. Maar ook in de kassen kunnen ze zich tegoed doen aan de rupsen van de bladrolwesp. Er wordt geen gif gebruikt in de kwekerij, alleen biologische bestrijding van tripsen.

Inspectie van één van de kassen (Mark Sloendregt)

Omdat we graag meer over deze broedsels wilden weten zijn wij op 12 en 25 mei en 2 juni '22 gaan kijken in de kassen. Op aanwijzing van Erwin en de medewerkers konden we nog enkele nesten terugvinden.

Van ei tot jong in de rozenkassen, mei-juni 2022 (Erwin Keijsers, Mark Sloendregt en Simone Valkonet-Huyskes)

Het opsporen van de nesten is aanvankelijk zoeken naar een speld in een hooiberg. Later als er jongen zijn wordt dat eenvoudiger, omdat de oudervogels dan met voer naar het nest vliegen. De piek in het broedseizoen lag medio mei; op 2 juni bevonden zich al veel uitgevlogen jongen in de kassen. De jongen worden gedurende enkele dagen tot een week na het uitvliegen nog gevoerd door de oudervogels.

Gevonden! (Simone Valkonet-Huijskes)

De rozenplanten staan in 84 lange rijen opgesteld in de kassen en het gaat om 23.520 planten in potten. De oppervlakte van de rozenkassen bedraagt 10.000 m². Met 10-20 broedparen op één hectare herbergen de kassen dus een hoge dichtheid aan broedvogels. De soort mag dan algemeen zijn, maar komt nergens in Nederland in hoge dichtheden voor. De rozenplanten zorgen blijkbaar voor voldoende beschutting en veiligheid om in te

broeden. Dat de rozen worden geknipt met de nodige verstoring als gevolg, deert de Witte Kwikstaarten niet. Rondom en in de kwekerij is voedsel ruim voorhanden om alle jongen groot te brengen.

De rozenkwekerij Keijsers ligt in het ontwikkelplan 'Zilverackers' waar momenteel nieuwbouwwijken in de nabijheid worden gerealiseerd. De rozenkwekerij zal om die reden over een paar jaar moeten verkassen. De beoogde nieuwe locatie is kleinschaliger en komt elders gelegen binnen Zilverackers: nabij de rotonde Zilverbaan/Eindhovensebaan.

Of de Witte Kwikstaarten meeverhuizen is de vraag. Voor de familie Keijsers zijn ze in ieder geval altijd welkom geweest.

Dankwoord

Met dank aan Erwin en Carolien Keijsers en medewerkers van Rozenkwekerij Keijsers. ■

Bronnen

Website Sovon: [LiveAtlas](#) en [soortpagina](#).

Sloendregt, M. & S. Valkonet-Huijskes 2021.

Slaapplaatstelling van Witte Kwikstaarten.

Blauwe Klauwier 47(4): 61-63.

*Nest met nog naakte jongen
(Erwin Keijsers)*

Jonge Slechtvalk versus zwerfkat (Laurens Mulkens)

Over het uitvliegen van Slechtvalken

Frans Hijnen

Een klein stukje en wat foto's over het uitvliegen van de jonge Slechtvalken in Eindhoven en Veldhoven.

Na het bebroeden van de eieren gedurende ongeveer 32 dagen, worden de jongen geringd als ze zo'n 3 weken oud zijn. Dit tijdstip is zo gekozen omdat ze erna meer stress gaan ervaren en eerder de neiging hebben om uit het nest te springen. Ook een tijdstip waarbij het geslacht al goed te zien is en er goed gemeten en gewogen kan worden.

Bij enkele kasten sluiten we de ingang toch af voor de zekerheid, maar dat kan niet overal. Ze worden geringd door een gecertificeerd ringer van de WRN.

Na nog eens drie weken gaan de jongen vliegen. Meestal eerst de jonge mannetjes en daarna de vrouwtjes. Die zijn wat zwaarder en dominanter in de kast. Dat uitvliegen is een van de moeilijkste periodes in het leven van een vogel, niet alleen bij Slechtvalken. Het goed kunnen vliegen hangt bij de jonge valken soms af of ze de mogelijkheid hebben om wat te oefenen in het vliegen. Zo kunnen de jongen

op het dak van ASML rechtstreeks op het hoofddak en dan naar wat verschillende niveaus wippen. Maar zelfs daar gaat het soms mis.

Bij de kasten van de Catharinakerk en het Evoluon moeten ze meteen een sprong in het diepe maken. Dat gaat niet altijd goed en dan belanden ze soms op de grond. In het buitengebied valt dat wat minder op als in het stedelijke en zeker bij dit formaat vogels. Ze worden vlug gezien en mensen bellen de dierenambulance. Die bel ik altijd al zelf op met de vooraankondiging van een nieuwe ronde valken en met het verzoek ze niet naar de opvang te brengen maar naar mij. Ik heb er inmiddels goede contacten en het scheelt hen een rit naar Someren of Zundert.

De vogels mankeren meestal niets en worden het beste "opgevoed" door hun ouders. In een asiel missen ze anders veel. Jongen blijven nog enkele maanden rondom de nestplaats hangen en profiteren van hun ouders. En zo loop ik regelmatig met een jonge Slechtvalk rond of logeert er eentje een

nachtje bij me maar het geeft heel veel voldoening als ze daarna weer snel een rondje vliegen.

Wat voorbeelden van bijzondere meldingen. Een van de jongen was binnengelopen bij een spijkerbroekenzaak aan de Rechtestraat. Bij aankomst was de winkel leeg, zat de vogel midden in de winkel en de baas helemaal achterin de winkel, al roepend: "daar zit ie, daar zit ie". Hij stikte van de schrik en de winkel was leeggelopen.

Slechtvalk versus zwerfkatten (Laurens Mulkens)

In een eerder jaar was een jonge valk op de grond bij de kerk terecht gekomen en werd ingesloten door vier zwerfkatten.

Jonge Slechtvalk wordt losgelaten, 2 juni 2022 (FH)

De koster maakte vlug wat foto's en de valk werd veilig gesteld en terug op de kerk gezet. Toch had geen enkele kat trek om een gevecht aan te gaan. Deze vogel was iets te groot.

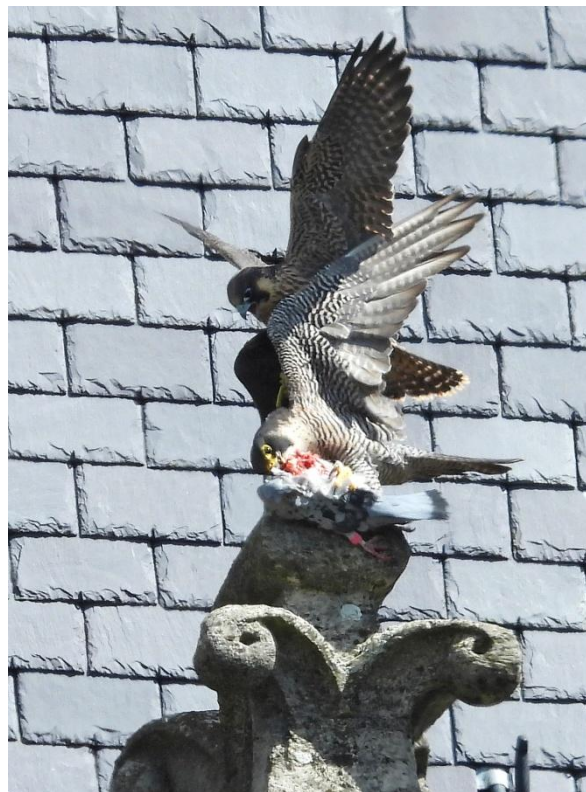
Bij de eerste vlucht van een ander jong had het geprobeerd om op de railing van een balkon te landen. Ze schoot door en belandde voor de ogen van de bewoners op het balkon in een lege pot op het balkon. Daar kon ze bijna niet uitkomen.

Geland in een bloempot, 28 mei 2014

De tijd van het uitvliegen werd ook dé tijd om foto's te maken. Ze zijn nog heel onhandig en komen op de raarste plaatsen zoals al verteld. Na enkele weken verdwijnen ze steeds meer uit beeld.

Ik heb hierna wat foto's bijgevoegd van dit jaar.

Jong bedelt bij ouder, 28 mei 2022 (FH)

Een van de jongen, een vrouwtje van de Catharinakerk die redelijk kon vliegen, was kennelijk 's avonds op een luifel boven een winkel aan de Rechtestraat terecht gekomen. Niets aan de hand zou je zeggen, maar zonder overleg is de straat afgezet met een lint; is met een ladder van bouwvakkers op de luifel geklommen en daarna is de vogel door mensen van de Dierenambulance meegenomen. Ik hoorde het verhaal van een buurtgenoot die er niet door kon.

Gelukkig trad het reddingsplan alsnog in werking en is de vogel bij mij gebracht. Ik ben de volgende dag wat vroeger opgestaan en heb, omdat de kerk gesloten was, en ik wist dat ze al redelijk kon vliegen, het vrouwtje op de fontein gezet voor het gemeentehuis. Als PSV supporters er op mogen klimmen mag ik het ook voor een goed doel, denk ik. Daar haar losgelaten, foto's genomen, ook van het bezoek van een stel kraaien, en vertrokken nadat ze op het hoogste punt zat. 's Middags zat ze weer boven op de kerk. Zo zie je maar dat ook de snelste vogels het langzaam moeten leren.

Even nog een waarschuwing. Mocht je er toevallig bij eentje uitkomen, pak ze dan niet zonder handschoenen.

Mét handschoenen, 17 juni 2020 (FH)

Ik heb zelf ook lesgeld betaald. Ze hebben jou net zo vlug als jij hen. ■

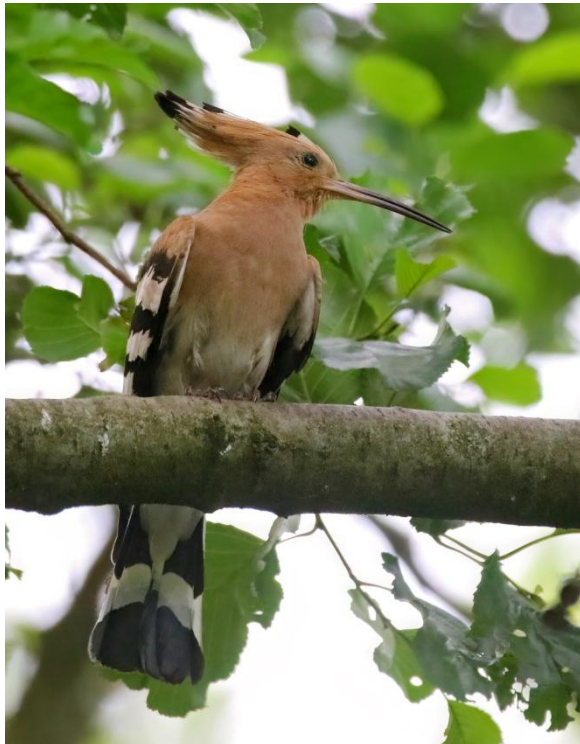

Jonge Hop wordt gevoerd in het Leenderbos, 17 juni 2022 (Bjorn Alards)

Hop broedde succesvol in het Leenderbos

Bjorn Alards

Nadat er vorig jaar op verschillende plekken in en rondom het Leenderbos zingende Hoppen werden gezien en gehoord, is het dit jaar raak! Op 3 mei werd hij voor het eerst waargenomen en anderhalve maand later werd het nest gevonden, net op tijd want nog geen week later vlogen er minimaal twee jongen uit.

Dit betreft het vijfde gedocumenteerde broedgeval van Nederland sinds 1974. Na succesvolle broedgevallen in 1995, 2012, 2020 en 2021 is het in 2022 dus ook raak.

Vorig jaar broedde er een paartje succesvol op Plateaux-Hageven, net over de grens in België. Als je de opmars van de Hop bij onze zuiderburen bekijkt zou het zomaar een jaarlijkse broedvogel kunnen worden.

De vogels van het Leenderbos zijn inmiddels uit de directe nestomgeving vertrokken. ■

*Hoppen in het Leenderbos,
17 juni 2022 (Bjorn Alards)*

*Spreuwendjongen in Wellenseind,
29 april 2021 (Pieter Wouters)*

Vogels in de baan

*Cecilia van der Zeeuw*¹

Op 23 april 2022 deed de Eindhovense Golf (EG) mee met de Nederlandse Golf Federatie (NGF) birdwatching day, in samenwerking met Vogelwerkgroep de Kempen. Dezelfde vogelwerkgroep is sinds februari drie keer op stap geweest met onze spreuwenlokbrigade voor controle van de vogelnestkasten.

De NGF organiseert sinds 1999 een jaarlijkse vogeltelling op golfbanen. Vogels zijn een soort graadmeter voor de kwaliteit van de leefomgeving. Als er veel vogels zijn en veel soorten, dan is dat een teken dat het goed gaat. Bovendien zijn nogal wat vogels een natuurlijke vijand van plagen. Zo zijn spreuwen een natuurlijke bestrijder van engerlingen, en mezen bestrijden de processierups. De NGF wil om deze redenen vogelvriendelijk beheer van de golfbanen stimuleren. De Eindhovense doet sinds 2011 mee met de NGF birdwatching day.

Vogelsoorten

De afgelopen twee jaar kon de telling niet doorgaan, dit jaar gelukkig weer wel. Er

¹ Cecilia is lid van de Eindhovense Golf

deden 68 golfbanen mee, waarbij er landelijk 169 soorten vogels zijn geteld. Op de Eindhovense werden in een bepaald kilometervak 49 soorten geteld met in totaal 236 vogels. Om te vergelijken met de andere golfbanen die dit jaar meededen: er waren 18 banen die meer soorten telden, waarbij de Texelse de kroon spande met 76 soorten. Ja, als vogel moet je dus op de wadden wezen.

Twiet twiet

De vogels die bij ons het meest voorkomen zijn natuurlijk mezen, vinken, merels en roodborstjes. Maar ook bonte vliegenvangers, tjiftjaffen, boomkruipers en zwartkoppen komen veel voor op onze baan, meer dan verwacht.

Bonte vliegenvangers zijn klein en zijn te herkennen aan hun witte buik. We hebben bij de inspectie meerdere nesten hiervan gezien met hun kleine groene eitjes. De tjiftjaf is een klein bruingeelgroen vogeltje. Zijn (een beetje eentonige) zang is een schel soort 'twiet twiet' dat ik soms best irritant vind als ik aan het golfen ben. Boomkruipers zijn kleine bolletjes met een spitse omlaaggebogen snavel. Harrie, lid van de vogelwerkgroep, zei dat hij meerdere

boomkruipers had gezien rondom hole 7. En zwartkoppen zijn kleine vogeltjes met een zwarte pet op, die een gevarieerde en melodieuze zang hebben.

Oranje hesjes

Als we zaterdagochtend op stap gaan om met de vogelwerkgroep de nestkasten te inspecteren, is het gelukkig lekker weer en rustig in de baan. Gerben, lid van de vogelwerkgroep, staat al snel te turen naar een buizerd die rondvliegt rond de voortuin van het clubhuis. Later zien we dat hij of zij door twee kraaien wordt achtervolgd. Buizerds zijn vaak met zijn tweeën te zien.

We lopen vóór een wedstrijd uit en zijn goed zichtbaar met onze oranje hesjes en natuurlijk onze ladders. Afgelopen winter

zijn er 150 nieuwe nestkasten opgehangen om spreeuwen te lokken, als onderdeel van een groot project van de baancommissie om op natuurlijke wijze de engerlingen en emelten te bestrijden in onze baan. Dit is de eerste keer dat ik meega. Jan Manders van de EG heeft een ingenieus excelbestand gemaakt voor de registratie van alles wat we kunnen aantreffen. Zo zijn er codes voor een lege kast (L), een nest in aanbouw (NIA), koolmezen (K), spreeuwen (S) en nog meer. We zijn benieuwd wat we aantreffen.

Stil blijven zitten

Mijn groepje gaat alle kasten bekijken langs de holes 15-16-17 en 18 en op het excelbestand staat precies aangegeven waar op de baan deze kast zich bevindt, wat het nummer is en wat er in de

voorgaande inspecties is aangetroffen. Op hole 15 zien we meerdere kasten met koolmeesjes. We kunnen gewoon de nestkast openmaken aan de voorkant en soms blijft de moeder of vader zelfs gewoon zitten. Maar soms, hup, fladdert die weg. Ze laten zich niet afschrikken door ons en keren altijd terug naar hun nest. Ik maak foto's van

een nest met wel negen koolmeesjes die al herkenbaar zijn aan hun zwarte kopje en mosgroene bovenzijde. Ze blijven muisstil zitten maar houden ons met hun kraaloogjes goed in de gaten. We zien ook een nest met koolmezenitjes die wit zijn met rode stippen en een nest met bonte vliegenvangers, zo klein dat het soort tapijtje is van veertjes.

Open bekkies

Op hole 17 zien we een nest met nog heel jonge koolmeesjes, nog helemaal kaal. Als ik een foto maak (met een hoorbare klik) doet er een zijn bekje open omdat hij denkt dat zijn moeder er aankomt met iets lekkers. Als ik nog een foto maak (klik) doen twee kleintjes hun bekjes open en bij de volgende foto (klik) doen ze alle zes hun bekjes open, knalgele ronde bekjes in waarschijnlijk nog blinde koppies.

Over een week of twee zijn ze al klaar om uit te vliegen, zo snel gaat dat in de koolmezenwereld.

Een pikkende spreeuw

Bij hole 17 komen we bij een wat viezig nest: hier zitten spreeuwen! Blijkbaar doen die hun behoefte vlak voordat ze hun nest invliegen en dat is te zien. Als we de ladder tegen de boom zetten horen we een enorm gefladder in de kast en als we blijven kijken zien we in het gat even een kopje verschijnen dat weer verdwijnt. Dat herhaalt zich een paar keer totdat het vogeltje in het gat blijft staan en uitvliegt. En zo zien we vier spreeuwen uitvliegen, zo mooi en zo bijzonder om daar bij te zijn.

We verwelkomen natuurlijk alle vogels in de kasten, maar de spreeuwen krijgen een extra glimlach van ons, want daar is de hele nestkastenexercitie om te doen. We schatten in dat er dit jaar een aanwas is van 80 spreeuwen. Jan Manders: *“Dat is niet slecht voor het eerste jaar dat we hen faciliteren en monitoren. Het kan zelfs zo zijn dat er dit jaar spreeuwen voor een tweede keer eitjes leggen. Dat doen ze dan in een kast waarin ze al gebroed hebben dus dat kunnen we goed controleren”*.

Als ik een paar dagen later golf, zie ik tussen 11 en 14 uur weliswaar heel veel kevers in de baan, maar ik zie ook op hole 10 een kleine spreeuw (heel netjes) pikken in het gras. Een beginnetje is gemaakt. Hoera! ■

Kannunikesven in de avond, Big Day 2022 (Harold Bierens)

Big Day 25 juni 2022

Team Reusel

Pieter Wouters (schrijver), Paul van Pelt en Edwin van der Werf

Ik ben niet zo'n soortenjager maar de opzet van deze Big Day sprak me wel aan: je eigen gemeente als werkterrein en om je te verplaatsen mocht je alleen de fiets (en de benenwagen) gebruiken. Al snel had ik met Paul afgesproken om mee te doen en Edwin sloot daar later bij aan omdat Breda nou eenmaal buiten het werkgebied ligt (en het is natuurlijk altijd leuk om met het op voorhand winnende team op te trekken).

Aangezien Paul op vrijdagavond nog de nachtzwaluwteiling in het Leenderbos op het programma had staan en ikzelf de BBQ bij Brabants Landschap, hadden we al snel besloten om op zaterdag niet al te vroeg te beginnen. 7 uur leek ons een mooie tijd, en het betekende dat Edwin niet belachelijk vroeg naar Reusel hoefde af te reizen.

Vooraf hebben we bekeken wat de meest kansrijke route zou zijn. Omdat je met de fiets bent kun je niet overal naartoe in een toch wel uitgestrekte gemeente als Reusel-De Mierden. Zouden we heel vroeg beginnen, hadden we bijvoorbeeld de

Reuselse Moeren nog mee hebben kunnen pakken, waar eerder dit jaar in elk geval Boomvalk gezien is en waar enkele jaren geleden nog Wielewalen hebben gebroed.

Nu kozen we ervoor om via het Beleven naar de "hotspot" in het dal van de Reusel te gaan bij Lage Mierde. Van daaruit naar landgoed Wellenseind, Flaes en Goorven. Daarna zouden we beslissen hoe we verder zouden gaan. 's Avonds zouden we dan nog Visvijver Reusel doen (voor de IJsvogel) en het Zwartven voor de avondsoorten.

Dus om 7 uur vertrek in de Lensheuvel. Hier scoorden we meteen al de nodige algemene tuinsoorten, maar ook de minder algemene **Huiszwaluw**. Richting het Beleven pikten we diverse (algemene) agrarische soorten mee als **Zwarte Kraai**, **Holenduif** en **Boerenzwaluw**. In een bosje net voor het Beleven konden we de eerste soort scoren die niet direct meer werd verwacht: een zingende **Grauwe Vliegenvanger**. Bij het Beleven was het wel schrikken dat er bijna geen eenden aanwezig waren. Geen Krakeend en Wintertaling die normaal 'altijd' aanwezig zijn en ook de Grutto's zijn al vertrokken, maar gelukkig pikten we hier **Slobeend** (vrouwje met jongen) en **Zomertaling** mee

en ook de enige **Veldleeuwerik** van de dag. **Grote Zilverreiger** was een leuke bonus en de eerste "bijschrijfsort" vonden we hier in de vorm van vijf **Witgatjes**.

Slobeenden op het Beleven (EvdW)

Na het Beleven reden we, via het Zwartven, naar het dal van de Reusel bij Lage Mierde. Dit was goed voor **Bosrietzanger** en **Spotvogel**. Deze laatste zagen we bij toeval. Er zat iets te roepen in een wilg (niet de Spotvogel) wat we niet konden thuisbrengen en bij toeval zagen we een foeragerende Spotvogel. Maar wat er nu zat te roepen? Eigenlijk hadden we hier ook Blauwborst verwacht, maar deze liet zich niet meer horen. Ook op een ander kansrijke plek langs de Reusel bleef het helaas stil.

Van hieruit reden we naar Wellenseind. Op de vlakte langs de Raamloop meenden we een Kleine Plevier te horen, maar deze waarneming kon niet worden "afgemaakt". Aangekomen op het landgoed zijn we bij Voor Anker eerst onze energievoorraad gaan aanvullen met appelgebak en abrikozen/linzentaartjes.

Bijtanken op Wellenseind (PvP)

Terwijl we hier zaten vlogen er een **Wespendief**, **Sperwer** en een **Buizerd** in een bel. Vooral die eerste twee soorten waren zeer welkom, want deze waren nieuw voor de lijst. Na de onderbreking op het terras

hebben we het landgoed uitgekamd op spechten, wat geen sinecure is eind juni. Verder dan **Grote Bonte Specht** en **Zwarte Specht** kwamen we niet. We hoorden nog een paar maal een zacht 'biekende' specht, maar of het nu een Middelste of Kleine Bonte was bleef onduidelijk. Het bos was wel vergeven van de uitgevlogen jonge vogels. Vooral **Kool-** en **Pimpelmees**, maar ook een groep **Staatmezen**. Nog al zo'n soort die in dit jaargetijde niet vanzelfsprekend is om waar te nemen.

Dagpauwoog op Wellenseind (EvdW)

Na Wellenseind zijn we naar de Flaes en het Goorven gegaan in de hoop hier wel wat eendensoorten te kunnen scoren en misschien nog een Knobbelzwaan. Vanaf de Flaestoren konden we toch wel wat nieuwe soorten noteren zoals **Lepelaar**, **Kleine Plevier** en **Blauwborst**. Die laatste was op een slikrand aan het foerageren. Op het water echter geen Kuif- of Krakeenden, wat

tegenviel. Wel een groepje **Tafeleenden**, wat ook best opmerkelijk was. Paul dacht nog even een roepende Waterral te horen, maar twijfelde zelf al en was bovendien de enige geweest, dus ook die soort miste uiteindelijk op de lijst.

Turen vanaf de Flaestoren (PvP)

Voor de eenden hadden we nu enkel nog het Goorven achter de hand. Ook hier weinig op het water, maar direct vooraan

wel een clubje **Kuifeenden** en met wat telescoopwerk vond ik nog een mannetje **Wintertaling**, ver weg op de plas. Uiteindelijk hebben we dus geen Krakeend kunnen noteren, wat de grootste tegenvaller van de dag was. Normaal gezien zou dat een absolute zekerheid moeten zijn.

Edwin moest rond half 5 weer terug in Reusel zijn, dus we bedachten snel een route voor de terugweg die ons langs een paar gebieden zou leiden waar we kans hadden op nog wat nieuwe soorten. We besloten om via de westkant van De Utrecht en oostelijke kant van de Reusel naar huis te fietsen. In De Utrecht wist ik nog een **Haviksnest** te zitten waar we gratis en voor niks de soort konden meepikken. Ook konden we hier nog de **Grote Lijster** scoren. Verder geen nieuwe soorten.

Vuurjuffer in het dal van de Reusel (EvdW)

Onderweg naar het dal van de Reusel meende Edwin nog een Bonte Vliegenvanger

te horen, maar hij was de enige. Ik moest daar even iets aan mijn fiets verstellen en zag toen een dode vogel liggen: bleek het een **dode Bonte Vliegenvanger** te zijn. Dit zou onze bonussoort worden in geval van gelijkspel!

Het dal van de Reusel leverde verder niets meer op. Net voor de bebouwde kom van Reusel zagen we nog een **Scholekster** en een **Zwarte Roodstaart** op een schuur, maar de hier verwachte Ringmus ontbrak juist.

Edwin moest naar huis vanwege familiale verplichtingen, Paul en ik gingen eerst eten om daarna nog een kleine avondronde te maken. De regen gooide echter wat roet in het eten. Zo zijn we pas om kwart voor acht naar de visvijver Reusel vertrokken, waar we nog een uur hebben gewacht op de IJsvogel. Helaas. Van daaruit zijn we toch nog een keer langs het Beleven gegaan, maar ook hier geen nieuwe soorten (Kwartel had gekund). Dus op naar het Zwartven.

Net voor het Zwartven zit 'altijd' een **Steenuil** op een transformatorhuisje, maar nu niet. Met wat rondkijken werd de uil echter ontdekt op het dak van een nabije schuur. Soort bijschrijven en meteen door naar het Zwartven waar de laatste nieuwe soorten van de dag ons om de oren vlogen. Bij aankomst was er vrijwel meteen een alarmerende **Nachtzwaluw** boven ons. Niet veel later kwam de eerste **Houtsnip** over en

voor half elf liet de eerste **Bosuil** zich al horen. Ik stelde voor om nog even verderop te gaan luisteren of de Oehoe nog wilde roepen. Gelukkig checkte Paul eerst buienalarm: die Oehoe sloegen we over!

Nog voor we in Reusel aankwamen, na een race tegen de regenklok, waren we al aardig doorweekt. De teller is hiermee blijven steken op **89 soorten** wat zeker niet slecht is voor eind juni.

Samenvattend was het een fantastische dag met veel leuke soorten, maar er ontbreken er nog diverse op de lijst die je begin mei makkelijk kunt scoren. Eind juni is de vogelwereld over het algemeen wel klaar met voortplanten. De vogels gaan ruïen en zijn over het algemeen een stuk onopvallender. Het zou leuk zijn om deze dag nog eens te herhalen, maar dan begin mei. Je kunt dan veel soorten makkelijk toevoegen aan de lijst, maar daar staat tegenover dat de late soorten die we nu wel hadden, zoals Wespandief en Grauwe Vliegenvanger, zeer waarschijnlijk zullen ontbreken.

En misschien hadden we toch vroeger in de ochtend moeten beginnen om nog een wat langere lijst te krijgen, als ik kijk wat team Veldhoven het eerste uur scoorde.

Team Veldhoven

Robbert van Hiele (schrijver), Rob Aarts en Frank Aarts

Ons sterrenteam bestond uit Rob Aarts, zijn speciaal uit het midden van het land ingevlogen zoon Frank en 'bovengetekende'. Dankzij Rob en Frank begonnen we beestachtig vroeg aan onze dag. Om 3.30 uur stond ik voor de ingang van de Boerenbond met mijn broodtrommeltje klaar. Eerst die ene kans op Nachtzwaluw proberen te pakken. In een dichtgroeïende kapvlakte, nog maar net binnen de grenzen van de gemeente Veldhoven. Niks te horen natuurlijk. Dat begon goed. En het was nog zo donker dat er helemaal niets te horen was. Na wat gewacht begon dan toch de **Zanglijster** en de **Roodborst**. Niet echt soorten waarvan je denkt, daar komen we eens lekker vroeg ons bed voor uit anders horen we ze niet meer.

De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat we al wel een roepend vrouwtje **Bosuil** gehoord hadden maar die paste niet zo goed bij de dramatisch slechte, geromantiseerde start. Mooi hoor. Frank werd er ook erg blij van, net als ik. Fijn dat je ondanks al die vogels die we gehoord hebben gedurende je leven toch nog als een kind kunt genieten.

Punt twee was vlakbij. Misschien Kwartel? De jonge oren van Frank hielpen ons. Hij

hoorde al een Kwartelroep met de wind mee komen. Niets te horen voor ons, dus telde niet. De handen achter de oorschelpen gezet en wachten. En toen, ja, misschien... En duidelijker. Mooi! Een **Kwartel** is altijd een vondst. Tegelijk een **Houtsnip** met zijn *ptsjiet*-geluid.

En zo kwam het langzaam op gang. In een van de weinige plasjes een **Dodaars** en een zwemmende **Kuifeend**. Een **Waterhoen** en een **Wilde Eend**. **Tjiftjaf**, **Zwarte Roodstaart** op een dak ergens. **Merel** en **Zwartkop**. De eerste **Boerenzwaluwen**.

Prachtig zo vroeg. Iets waar ik normaal te lui voor ben maar dit was een prima stimulans. Genieten. Koffietje erbij en de dag is nog lang. Alles is nog mogelijk. Om elke hoek kan die Gekraagde Roodstaart zitten maar die zou zich uiteindelijk de hele dag niet meer laten zien of horen. Wat vroeger in het jaar een makkie maar nu niet te vinden. Net als die vliegenvangers. De topvorm was er maar het hielp niks. Wanneer en waar eten ze dan, vraag je je af.

Wat ik mooi vond aan de dag was dat het een soort soortenjagen was dat toch anders aanvoelde. Alle kennis die je samen had kon je aanwenden. En ook de gewone soorten tellen voor 1 dus of je nou veel of weinig weet, ze tellen allemaal even zwaar. Dus

beginners en licht gevorderden, volgend jaar meedoen!

En ik werd verrast door de variatie in landschappen van Veldhoven en dus de variatie in soorten. Ik wist alles al, en toch realiseerde ik het me door zo'n dag als deze nog wat meer. En ik ben nu geïntrigeerd door de vraag waar de Grauwe Gans en de Grote Canadese Gans heen zijn. Nota bene de week ervoor nog gezien langs de Dommel. Zo kijk ik nu door deze dag op een andere manier naar het Veldhovense vogeljaar.

Extra mooie soorten deze dag zijn:

De **Gele Kwikstaart** die op 2 plaatsen in de gemeente Veldhoven te zien was. En ook jonge vogels erbij. Prachtig. En netjes volgens de normen van de Vogelatlas. In akkerbouwgewassen en niet meer in rijk, vochtig grasland zoals vroeger.

Het jonge **Blauwborstje** met de telescoop door Frank gevonden op de enige plek die wij kennen als Blauwborst-plek.

De overvliegende **Zwarte Specht** die we te kort zagen. Altijd een geweldige vogel. En als je dan weet dat er maar zo'n 700 broedparen zijn.

Of die **Raven**. Want het waren er minstens 2. Wat een geluiden maakten ze deze keer. Wat hoger dan ik ze ken. Zat er een jonge vogel bij of zeiden ze gewoon wat anders?

Een **Zilvermeeuw** en een **Kleine Mantelmeeuw**. 2e-jaars vogels of misschien 3e-jaars. Altijd lastig. Overvliegend natuurlijk. Meer zit er niet in, maar scherp van ons dat we die eruit hebben gehaald.

Twee maal een vliegende **Wespendief**. Langere flap-flap-vleugels, een meer moeiteloos soort zweefvlucht in vergelijking met die van de Buizerd, horizontaal gehouden vleugels en geen V-vorm, lange staart en kleine kop. Alles volgens het boekje. Soms twijfel je wel eens maar deze keer zeker niet.

Nog net de **Havik** in beeld kunnen krijgen en later nog een **Sperwer** en zelfs 2-maal een langsflietsende **Boomvalk** die ik hier amper zie. Met scherpe ogen en een oplettend vogelverstand heb je met zijn 3-en gewoon meer kans.

En op 2 plekken de **Kleine Plevier** met er vlakbij een zeer moeilijk te vinden **Grote Gele Kwikstaart**.

Bosrietzanger, fraai, **Vuurgoudhaan**, delicaat, **Boompieper**, o zo dichtbij, **Kuifmees**, moeilijk maar uiteindelijk toch.

En dan die supertopper. Opeens zag Rob iets. Wat was het? We waaierden uit. En Frank kreeg hem in het oog. Mannetje **Grauwe Klauwier**. Wat? Hoe kan dat nou. Ze komen dus echt terug. Leuk stukje met rozenstruikjes en een akkertje. Maar dit hadden we nooit verwacht. Zouden er wel genoeg insecten zijn voor eventuele jongen. We zullen het zien....

Op de plek van de man Grauwe Klauwier zat een paar dagen later ook een vrouw, 28 juni 2022 (TH)

Volgend jaar weer. Aan elkaar gewaagd, gezellig, enthousiast. Misschien wat eerder, bijvoorbeeld begin mei maar dan zijn we wel de Kwartel kwijt en de Grauwe Klauwier maar er komen vast weer anderen voor terug. Leuk om te vergelijken. En dan lekker weer puzzelen op de beste route en de soorten die kunnen.

85 soorten uiteindelijk. Dik en dik tevreden. Geweldige dag.

Team Eindhoven

Harold Bierens (schrijver) en Geurt Jan van Ek

De wekker gaat om 03.25u, na een korte nachtrust (ik lag er na 12-en in) neem ik een koude douche, ontbijt en koffie. De spullen staan klaar. Bepakt fiets ik snel naar het Van Abbemuseum waar Geurt Jan al staat te wachten. Met hem vorm ik het Eindhoven-team, een van de drie die meedoen aan de eerste editie van de Big Day georganiseerd door de VWG.

We hebben ons de woensdag ervoor enigszins voorbereid en een route uitgestippeld. Het centrum is een centrale plek om af te spreken. Op weg er naartoe spot ik een Egel maar het is opvallend hoe stil het is qua vogelzang. Stil is het niet in het centrum. Het Stratumseind loopt leeg, overall dronken lui en glas op straat. Toch fietsen we even op en neer naar de Emmasingel om daar een zingende **Zwarte Roodstaart** op te pikken die Geurt Jan al gehoord had. Zo, de eerste is in de pocket, nu gaat het beginnen.

Bij het Dommelplantsoen keert de rust terug. Opvallend genoeg ook qua vogels. Een **Kleine Karekiet** zingt volop, maar veel soorten die ik ken van de MUS-telling houden hun mond. Geen paniek, die komen nog wel. De **Zanglijster** als eerstvolgende,

een soort die we die dag wel veel en hard zullen horen zingen. Voor de IJsvogel is het hier te vroeg.

Gennep in de vroege ochtend (HB)

We zigzaggen wat door de Gennepervarken, een fraai gebied en voor mij bijna thuis. Maar Boomvalk die hier vaak later in de zomer rondhangt en Waterral geven niet thuis. Jammer, dit is de plek hiervoor. Algemene soorten vullen intussen de lijst.

Stadsjungle in de ochtend (HB)

Bij de Gennepervhoeve hangt een Kerkuilkast, een knecht is al heel vroeg aan de slag en stuurt ons niet weg. Volgens Martijn en anderen zou er hier een zitten maar op mijn avondtochten door het park ben ik hem nog nooit tegengekomen. Nu ook niet en het ziet er weinig kansrijk uit. De Bosuil laat zich ook niet horen, al is dit een bekende plek voor de soort. Verderop zitten op verwachte plekken niet de gewenste watervogels behalve grote groepen **Canadese Ganzen**, andersom dienen soorten als **Scholekster** zich al spontaan aan. Ook de **Koekoek**, een leuke soort die zich alleen hier 2x kort laat horen. We genieten van het kleinschalige landschap van de Gennepervarken en bedenken steeds opnieuw hoekjes waar we nog even kunnen kijken.

De golfbaan (HB)

De golfbaan is bekend terrein voor Geurt Jan, ik mis de Buizerd die hij ziet maar we zien wel mooi een Vos over de **greens** struinen. Een **Groene specht** laat zich horen.

Volgens Robbert een 20%-soort, wij zullen er die dag wel 5 zien. Even later blijken de 'psiks' wel degelijk van **Appelvinken** te zijn. Met piepjes en tikken van jonge vogels ga je twijfelen. We zien er 2 overvliegen, even later nog mooi 6 dichterbij. Prachtig. De telescoop komt tevoorschijn, een vreemd slanke vogel blijkt toch een **Ekster**. De Kleine Bonte die ik denk te zien kan ik niet terugvinden en wordt daarmee gemist.

Bij Hotel van der Valk draaien we weer om. **Scholekster** en **Zwarte Roodstaart** waren al binnen en als na even wachten de Sperwer, die ik hier kortgeleden met prooi zag, zich niet laat zien besluiten we dat het weinig kansrijk is om het bos er tegenover af te struinen. Park en bos krijgen we nog meer.

Zorgwekkender is het weiland tegenover de Hightech Campus. Deze plek is goed voor misschien wel de enige Kieviten van Eindhoven, maar het is helaas gemaaid. En daarmee is de kans op deze soort verkeken. In het dichtbebouwde Eindhoven is geen plek meer voor 'grootschalige' akkers. De begroeiing rond de vijvers van de Campus is aardig dicht en we komen er niet goed bij. De poort is bovendien gesloten, maar duidelijk is wel dat er niet veel eenden zitten. En dat blijkt later op de dag ook. Een enkele **Kuifeend**, wat **Wilde** en vooral Soepeenden en -ganzen.

De Dommel langs de Campus is er niet minder fraai om. De Klotputten zijn onze volgende hotspot. Geurt Jan is hier minder bekend en erg onder de indruk. Een prachtig stuk en het is ronduit genieten. Nieuw voor mij is ook het deels afgegraven deel wat nu als vogelrustgebied dienst doet. Daar trekt een enkele hufter met loslopende honden zich niets van aan. Die zijn ook vroeg wakker net als vele joggers.

Bij de Klotputten stuiten we meteen op een volop zingende **Sprinkhaanzanger**, een bonus, die hadden we niet verwacht. De Blauwborst daarentegen blijft stil en in de dichte wilgenkoepels is niets wat er op lijkt terug te vinden. Prachtig zijn maar liefst 6 **Kleine Plevieren** die we in de scoop zien en later ook gewoon met het blote oog. Veel kwikstaarten, helaas geen Gele die nog wel prominent vermeld staat op het infobord. Een grote roofvogel komt aanzeilen, te lange vleugels voor een Buizerd en ook in rechte lijn. Eerste gedachte, een Wespandief of misschien Visarend. Helaas, voor er uitsluitel is verdwijnt de vogel achter een enorme wilg en vinden we hem niet meer terug. In de verte wel 2 **Krakeenden** die de verdere dag opvallend ontbreken overal.

De plas bij de Hanevoet biedt wel de verwachte **Aalscholver** (slechts 1) en als bonus 2 **IJsvogels** bij een nest in een omgevallen boom. Dit nest kende ik niet.

Ook 2 **Bosrietzangers** kunnen we optekenen bij de rietkraag achter ons, maar nog steeds geen Blauwborst.

We gaan richting Meerhoven, dat moet door wat woonwijken. Prima, goed voor de eerste **Heggenmus**, **Turkse Tortel** en wat **Groenlingen**. Onze route rond Eindhoven biedt het meeste groen en is erg fraai. Deze keuze pakt wel verkeerd uit voor wat stadsspecialiteiten zoals de Halsbandparkiet en Slechtvalk. Een parkiet die we ergens horen biedt geen uitsluitel en over de Slechtvalk later meer.

We hebben geen zin in een saai Hurk industrieterrein dus fietsen we onder het viaduct een klein stukje door Veldhoven. Uiteraard met de hand voor de ogen of de blik strak gericht op de lucht boven Eindhoven. Het levert sowieso niets op.

Steenuilbroedplaats (HB)

Meerhoven doen we een beetje op navigatie en met tips van Wim. Een interessante plek die er rustig, fraai en verrassend uitziet. Tijd voor de boterhammetjes bij de druk bezette **Oeverzwaluw**wand. Géén Huiszwaluwen in deze wijk. Ook hier worden flink wat **Canadese Ganzen** gekweekt maar verder is het rustig op het water. Op uiteraard **Meerkoet** en **Waterhoen** na. Helaas laat de Visdief, een verwachte zekerheid, zich niet zien maar is er troost in de vorm van een **Rietgors**. Met tips van Wim pikken we wel wat **Ringmussen** op en ook de **Steenuil** laat zich mooi bekijken alvorens zijn nestkast in een enkele boom op een kale heuvel in te duiken.

Op een paviljoen nuttigen we wat koffie. We moeten scherp blijven. Beide vinden we het erg geslaagd tot nu toe. Gezellig ook. We kunnen lachen om hoe de natuur werkt, niets op commando of juist als je opmerkt; 'we hebben die soort nog niet, die zou je hier verwachten' er dan precies een eerste **Roodborsttapuit** komt aanvliegen. Dat gebeurt bij het vliegveld waar we inmiddels zijn beland. De verwachte **Veldleeuweriken** laten zich eerder horen. Eerst een enkele boven het verkeerslawaai uit, later blijken er toch meer topzangers te zitten. Er is recent ook een Kwartel gemeld bij het vliegveld. Het zou kunnen hier, maar dat geluk is niet aan onze zijde.

We hebben een lijstje van tegen de 60 soorten en het wordt al sprokkelen. Ook de warmte neemt toe. Het weer is drukkend maar dreigende wolken trekken toch steeds weer weg om plaats te maken voor felle zon. Dat zal vooral de volgende ochtend blijken....

Via de mooie nieuwe brug steken we de randweg over en gaan naar de Golfbaan. Thuisbasis voor Geurt Jan, die naar later blijkt erg goed thuis is in heel Noord-Eindhoven. Op de golfbaan besteden we behoorlijk lange tijd aan het zoeken naar de Torenvalk. Er is een onduidelijke tip over een nestkast. Die vinden we niet, wel uiteindelijk een paartje **Torenvalken**. Intussen hebben diverse **Groene Spechten** zich laten zien, evenals een **Buizerd**. De fraaie vijvers zijn leeg. Qua vogels dan, er zitten wel veel Oeverlibellen, Glazenmakers en vlinders. Vooral Bruine zandoogjes zijn vliegerig, maar ook Dagpauwogen, Witjes en een enkele Atalanta. Bij een stuk met enkele sparren horen we veel hoge piepjes. Vooral jonge **Pimpels** en **Koolmezen** maar jawel ook een **Kuifmees**. Het duurt nog even voordat ook Geurt Jan hem in beeld krijgt maar deze is binnen.

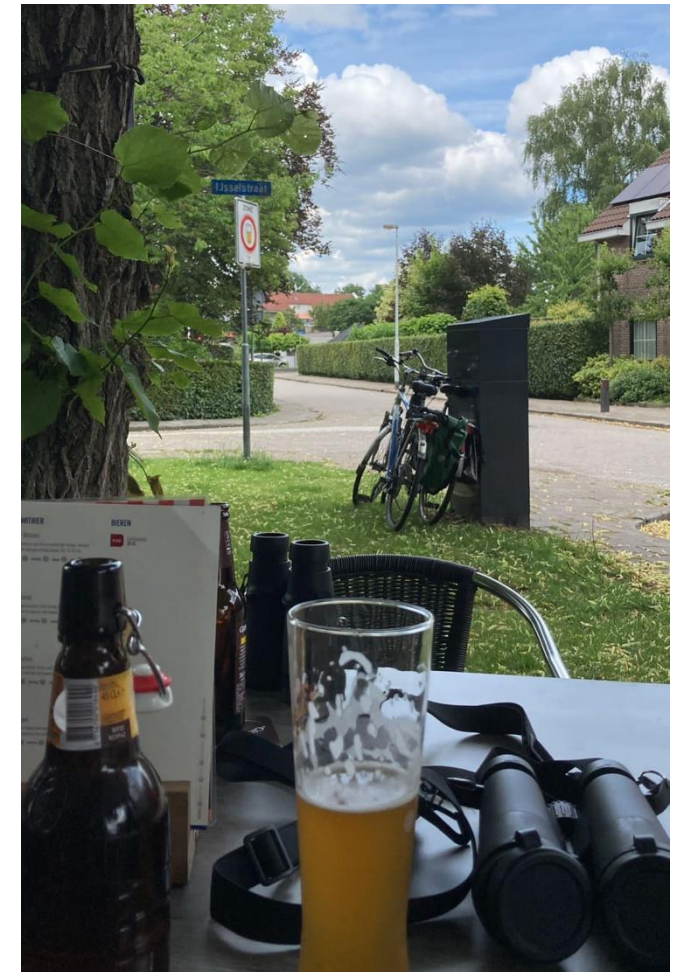
De Goudhaan is geen probleem bij De Wielewaal. Dit heeft Geurt Jan geïnventariseerd en hij heeft de code van de poort. Helaas, geen van de pogingen lukt en de code lijkt veranderd. Van buitenaf

speuren we enorme sparren en coniferen af zonder resultaat. Om toch even later van buiten het landgoed wat **Goudhaantjes** te horen.

Het is al een eindje in de middag en Geurt Jan stelt voor een uitsmijter te eten bij het Parkpaviljoen in het Philips De Jongh park. Een uitstekend idee, echter heeft de eigenaar er vandaag geen zin in. Het is gesloten en een appje van Geurt Jan verandert daar niets aan. Opties genoeg in Eindhoven, maar we willen onze 'groene cirkel' niet verlaten. Dan maar op de Grote Beek lunchen. Eerst gaan we 'onze' Slechtvalk ophalen. Met 4 paar is dat geen probleem in de stad. Aan de achterzijde niets, maar hij zit meestal voor. Uitsteeksels bovenop het voormalig hoofdkantoor van Philips zorgen even voor opwinding maar het is niets. Lampjes o.i.d. Ook de voorzijde is leeg, we vinden de favoriete plek aan de zijkant. Volop poepspetters, 10-tallen prooiresten maar de daders zijn niet thuis.

We blijven bij ons plan en de groene omgeving. Met de golfbaan, Landgoed Wielewaal, PdJ park en de Grote Beek heeft Eindhoven hier een leuk stuk bosperceel waar het lekker wandelen en fietsen is. Voor de lijst levert het weinig op, veel **Vink**, **Lijster**, **Boomklever** en **Boomkruiper**, niets nieuws.

De **Bonte Vliegenvanger** is al in de pocket en we zoeken tevergeefs naar Vuurgoudhaan en Grauwe Vliegenvanger. Geluk is er ook niet met de lunch. Horeca op de Grote Beek blijkt of alleen voor groepen of is gesloten in Coronatijd.

Big Day, Big Beer (GJvE)

Door naar Acht, de teller staat al lang stil op 66 soorten en op sprokkelen lijkt het ook niet meer. Maar in Acht is er de verwachte **Huiszwaluw**. Meerdere exemplaren leuken onze lunch op. Of avondeten want de pasta en het soepje om 15.00u 's middags blijkt ook de laatste maaltijd. Maar wel met een lekkere Grimbergen Blond en een Weizen, die hebben we verdiend. Een tweede eigenlijk ook wel maar dan roept de plicht weer.

We maken flink wat kilometers om via Ekkersweijer naar De Bokt te rijden. De oostkant van de stad is erg fraai. Kleinschalig akker- en beeklandschap van Bokt, Opwetten, Eckart en vervolgens Collse zegge. Echter geen wezenlijke andere biotopen dan we in het zuidwesten al gezien hebben. Veel fraaier dan een maïsakker, maar nergens een Kievit. En soorten van het kleinschalig landschap laten het vooralsnog afweten. Nergens een Fitis te horen, op vage piepjes reageren we niet. **Tjiffen** zingen wel volop maar een stil bruin beestje op de pootkleur determineren vinden we te ver gezocht en weinig betrouwbaar.

Maar vol goede moed fietsen we verder, het is een prachtig stuk, we genieten nog steeds en verheugen ons op Gijzenrooi en Stratumse heide. Via het van Gogh fietspad rijden we naar de Collse zegge. Een heel fraai stukje Eindhoven. De nestkast van de

Grote Gele Kwikstaart is verlaten. De teleurstelling is van korte duur want even verderop roept een vogel. Een jong beest vliegt op bij de vistrap.

Ook een **IJsvogel** laat zich horen. Via een van de muggen vergeven bos lopen we naar een akker aan de andere zijde. Het blijft lang stil maar dan is er toch een **Boompieper** die zich laat zien en horen. Terug bij de molen zijn er 2 **IJsvogels** te zien en checken we een roofvogelgeluid bij het energieverdeelstation. We zien een Torenavalknest maar geen vogel.

Achter ons begint spontaan een **Spotvogel** te zingen. We lachen, mooi hoe de natuur werkt als je net daarvoor aangeeft dat dit een geschikte plek is voor de soort. Het landschap is fraai maar de vogels stil.

In Eindhoven niet, daar horen we het versterkte geluid van een festival. Bij het kanaal rijden we niet rechtdoor Geldrop in, maar rechtsaf om even later langs de DAF naar Gijzenrooi te fietsen. De Slechtvalk van de Catharinakerk lonkt, maar ook nu blijven we bij ons plan. Met aardig wat kilometers in de benen en het mooie vooruitzicht van Gijzenrooi is dat een goede keuze. De lucht betreft, we hebben steeds geluk gehad maar moeten nu toch kort schuilen onder een infobord. Wel er even onderuit om Grauwe vliegenvanger te checken, de piepjes blijken toch mezen.

Wat is het plan? Het wandelpad fietsen blijkt even later een goede zet. Een **Fazant** laat zich horen én jawel, een man **Geelgors** zit mooi te zingen. Het mooiste echter is een grote groep van 10-tallen **Putters** met daartussen ook een groepje **Kneuen**. De eerstgenoemde is intussen algemene stadsoort en hebben we de hele dag op verschillende plekken mooi kunnen zien en horen.

Een stop bij een lage poel levert nog een mooi tafereel. Een in eerste instantie eenzaam geachte **Kleine Plevier** begint uitbundig te baltsen. Alle veren opgezet, prachtig. Een vrouw en nog een man verschijnen, en na een korte ruzie keert de rust terug. Groene kikkers kwaken, een ervan maakt een hardere mechanisch ratel. Dit doet denken aan een Kleinst Waterhoen maar ik zie niets en besef dat *wishful thinking* hier aan de basis staat.

Plevierenparadijs (HB)

We gaan door en staan op een splitsing. Gijzenrooi grenst aan de Stratumse heide, goed voor de Nachtzwaluw. De Rielse dijk ligt de andere kant op en is getipt voor Kerkuil. Beide nachtsoorten, wat te doen? Vermoeidheid speelt toch op, niet dat we willen stoppen maar het beïnvloedt de besluitvaardigheid. Het is wel na negen uur maar beide zullen nog even op zich laten wachten. We maken een ronde over de heide, langs het stille Kannunikesven en weer terug naar Riel. Hier besluiten we eerst maar met licht naar de Kerkuilkast te zoeken. Een zekerheid volgens de tipgever. Terwijl het langzaam

begint te schemeren staren we beurtelings naar de monumentale boerderij en het land erlangs. Geurt Jan denkt tot 2x toe de Gekraagde Roodstaart te horen maar ik hoor niets wat er op lijkt. Vermoeidheid misschien. De vrouw des huizes (gewaarschuwd door buurtgenoten?) komt na een korte ronde met de hond dan toch maar informeren. En ons verlossen. Er is geen Kerkuil, de laatste jaren is het gekraakt door een Holenduif die de verse poepspetters heeft achtergelaten.

We gaan terug naar de heide. Intussen raakt Geurt Jan op onverklaarbare wijze zijn stem

kwijt. De gehoopte en verwachte Houtsnippen blijven ook uit. Maar op de heide stelt even later de **Nachtzwaluw** niet teleur. Als **76^e en laatste soort** roept er van dichtbij eentje en reageert een andere verderop met zang.

Een mooie afsluiter. Door een stikdonker bos zoeken we even later onze weg terug naar de 'beschaving'. Moe maar voldaan. De volgende dag is Geurt Jan's stem nog niet terug. De Halsbandparkieten wel, die roepen pesterig vanuit de eigen tuin. ■

*Bij een Big Day doen álle soorten er toe.
Witte Kwikstaart in het dal van de
Strijper Aa, 18 april 2022 (Toine Kuiper)*

Nest met jonge Boomklevers op Koningshof, 23 april 2022 (Connie Neutkens)

Nestkastcontrole Koningshof

Connie Neutkens

Al enkele jaren ben ik op zaterdagmorgen present geweest bij de nestkastcontrole op Koningshof in Veldhoven. In het voorjaar vindt er 3 keer een controle plaats van de ongeveer 120 nestkasten.

Samen met de mannen (in wisselende samenstelling, maar vaak de gebroeders Jan en Pieter, Cor, Mark, Rien, Cees) gaan we om 9 uur op pad. Met twee of drie ladders wordt er behendig in de bomen geklommen, dat laat ik vooral aan de mannen over. Met name Pieter is onverschrokken, maar wil ook wel eens een treetje missen in zijn haast, oeps.

Baby eekhoorn, 7 maart 2020 (CN)

Af en toe klim ik ook omhoog om iets bijzonders te bekijken, want dat maakt het zo leuk, er is altijd wel iets bijzonders te zien. Enkele voorbeelden:

- een nestje baby eekhoorns in de bosuilenkast;
- een giga nestje van 13 jonge pimpelmeesjes;
- het kunstig van stukjes schors geknutselde nestje van de boomklever;
- een nestje waarin allerlei restjes van gekleurd draad verwerkt zijn;
- een bosuilenkast met de bloederige restanten van een pas gedode holenduif en gepredeerde eieren;
- verlaten koude eieren van de bosuil.

Nestje van allerlei draadjes, 7 maart 2020 (CN)

Gepredeerde Holenduif, 23 april 2022 (CN)

Verlaten eieren van de Bosuil, 7 maart 2020 (CN)

Tijdens de koffiepauze op het bankje zorgt Jan standaard voor de thermoskan met koffie en lekkere koek en worden alle VWG-perikelen besproken. Kortom, altijd een plezierige ochtend en zeker een aanrader om eens mee te gaan.

Nog even voor de statistieken:

In 2020 waren er 83 kastjes bezet:
41 Koolmees, 26 Pimpelmees, 5 Boomklever,
5 Bonte Vliegenvanger, 3 Spreeuw, 2
Holenduif en 1 Gekraagde Roodstaart.

Dit jaar 2022 waren er 93 kastjes bezet:
40 Koolmees, 28 Pimpelmees, 9 Boomklever,
11 Bonte Vliegenvanger, 1 Spreeuw, 3
Holenduif en 1 Bosuil.

Dus al met al een prachtige score en het gaat erg goed met de boomklevers en bonte vliegenvangers. Mannen, volgend jaar in de lente ben ik weer present! ■

Man Bonte Vliegenvanger, 23 april 2022 (CN)

Fotocollage

Fotografen: Hans Blox, Toine Kuiper en Esther van Daal

Activiteitenkalender

MUS-tellingen

Elk jaar vanaf 1 april starten de tellingen voor het project MUS (Meetnet Urbane Soorten) weer. In de periode van 15 juni tot 15 juli is de laatste van de 3 tellingen, welke in de avond plaatsvindt en met name bedoeld is om inzicht te krijgen in soorten als de Gierzwaluw.

MUS is een laagdrempelige telling waar iedereen aan mee kan doen, en die bovendien met maar drie korte rondes weinig tijd vergt. Doe je nog niet mee: kijk dan op de website van Sovon voor meer informatie, of voor het claimen van een eigen telgebied. Voor de nog wat minder ervaren tellers is dit een perfecte telling om ervaring op te doen, maar ook voor de doorgewinterde inventariseerder kan het erg leuk zijn om te zien wat er in zijn/haar dorp te zien en horen is.

Informatie over hoe je voor MUS telt:

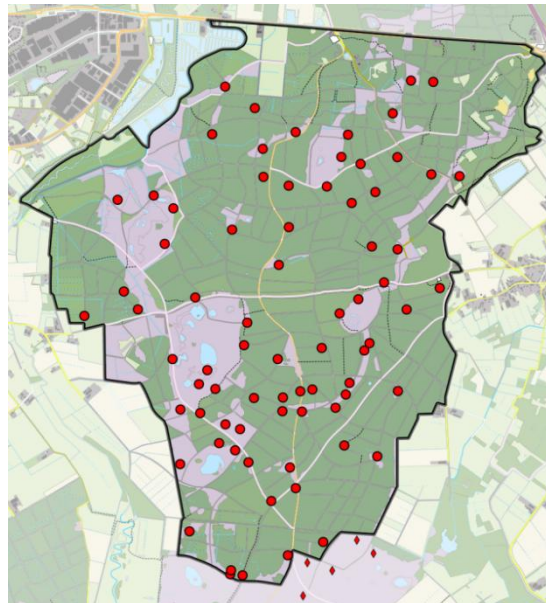
[youtube.com/watch?v=rv1YLnZXpDs&ab_channel=SovonVogelonderzoekNederland](https://www.youtube.com/watch?v=rv1YLnZXpDs&ab_channel=SovonVogelonderzoekNederland)

Meer informatie en aanmelden:

sovon.nl/nl/MUS

Nachtzwaluwen

Vanaf 15 mei tot halverwege augustus worden jaarlijks in de avondschemering of vroege ochtend/nacht Nachtzwaluwen geïnterviewd in het Leenderbos en de Grootte Heide. Vrijdag 25 juni hebben we alweer een simultaantelling kunnen doen, waarbij zoveel mogelijk plots gelijktijdig bezocht zijn. Was je hier niet bij, maar lijkt het je leuk om een keer mee te lopen, of heb je interesse in een eigen plot: neem even contact op met Mark Sloendregt. Hij coördineert de telling namens de VWG.

Tussenstand Nachtzwaluwterritoria Leenderbos

Maandelijks bijeenkomsten

Vanwege de zomervakantie zal er ook dit jaar geen bijeenkomst in juli zijn, maar in augustus hopen we na 2x te hebben moeten overslaan nu eindelijk weer eens samen te kunnen barbecueën. En onder het genot van een (vegetarische) worst of hamburger kan zoals gebruikelijk gekeken worden naar vakantiefoto's. *Dus fotografen: zorg dat je een reeks kiekjes paraat hebt om te laten zien!*

De bijeenkomst in **september** belooft er ook één te worden die je niet wilt missen, want dan komt Ben Koks een lezing geven met als thema "Toekomst voor natuur".

Ben Koks met een Steppekiekendief (bron: [wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Steppekiekendief))

Ben Koks is waarschijnlijk het meest bekend van zijn beschermingswerk voor kieken-dieven (en akkervogels in het algemeen) en was de oprichter van Werkgroep Grauwe Kiekendief.

Grauwe Kiekendief bij Castro Verde in Portugal, 8 mei 2019 (PvP)

Het essay “Vogels wijzen ons de weg” is van zijn hand en hij is zelf het onderwerp (of één van de onderwerpen) van het boek “De man op de dijk”. Ben is een bevlogen natuurbeschermer en ook een bevlogen verteller, dus dat belooft een interessante en gemakkelijke avond te worden!

VWG weekend in de Biesbosch

Dit jaar is het VWG weekend gepland van **vrijdag 30 september t/m zondag 1 oktober**. Net als vorig jaar willen we een bezoek brengen aan de Biesbosch, alleen is dat vorig jaar vanwege de coronamaatregelen helaas niet gelukt. Wat vroeger in het najaar hopen we geen last te hebben van een (hopelijk niet in alle hevigheid) terugkerend coronavirus, hebben we een grotere kans op goed weer en bovendien valt dit weekend mooi in de najaarstrek.

VWG-excursie in de Biesbosch, 26 april 2015 (TH)

Genoeg redenen om te verwachten dat het een prachtig weekend gaat worden! Er is maar beperkt plaats “in de herberg” en er wordt voorrang gegeven aan de inschrijvers van vorig jaar, maar mocht je graag meewillen dan kun je bij Edwin navragen of er nog plaats is. ■

Geringde Visarend in de Biesbosch, 12 mei 2016 (TH)